

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

**«МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В
КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ»**

**Збірник тез доповідей та матеріалів
учасників круглого столу студентського
Науково-практичного гуртка митної справи
кафедри фінансового менеджменту**

Львів – 30 листопада 2023 р.

Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України: Збірник тез доповідей та матеріалів учасників круглого столу студентського Науково-практичного гуртка митної справи кафедри фінансового менеджменту. – 30 листопада 2023 р. – Львів: ФУФБ, 2023. – 102 с.

Редакційна колегія:

Ситник Н. С., завідувач кафедри фінансового менеджменту, д.е.н., професор
Дубик В. Я., доцент кафедри фінансового менеджменту, к.е.н., доцент
Голинський Ю. О., доцент кафедри фінансового менеджменту, к.е.н., доцент

Тексти подаються в авторській редакції. Відповідальність за точність, достовірність та зміст матеріалів несуть автори.

Матеріали круглого столу призначені для викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

Наша адреса:

Львівський національний університет імені Івана Франка, факультет управління фінансами та бізнесу, кафедра фінансового менеджменту.

79000, м. Львів, вул. Коперника, 3, каб. 307.

<https://financial.lnu.edu.ua/department/finansovoho-menedzhmentu>

derzhavni.finansu@ukr.net

ЗМІСТ

Огребчук В.А. ДОПОМОГА СВІТОВОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ.....	6
Фурман О.О. ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ.....	8
Білас Д. Я. МИТНІ ТА ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	10
Яворська С. І. ТЕНДЕНЦІЇ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄС.....	12
Духняк Х.Б. АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ.....	15
Баталінський Б.М. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ КОРПОРАЦІЇ.....	17
Біла Ю. Р. МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	20
Білас Д. Я. РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬО- ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	22
Білас Д. Я. ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	25
Грегорович Ю.М. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИТНОМУ КОНТРОЛІ.....	27
Данилевич К.В. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	30
Дарчук П. О. ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ: РОЗГЛЯД ЯК ПОЗИТИВНИХ, ТАК І НЕГАТИВНИХ АСПЕКТІВ	33
Духняк Х.Б. ЦИФРОВІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	36
Духняк Х.Б. ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	37

Духняк Х.Б. МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	40
Кондратюк М.Б. ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМІВ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК МЕТОД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ	42
Марцеховська В. О. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МИТНОМУ КОНТРОЛІ.....	44
Молода Ю.О. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	47
Нюхняєва Л.С. МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ УГОДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МИТНУ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ.....	50
Олійник О. І. ЗМІНА КУРСУ ГРИВНІ ВПРОДОВЖ 2021-2023 РОКІВ	53
Олійник О. І. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФРАНЦІЇ	56
Пилат М.В. ОСОБЛИВОСТІ МІЖДЕРЖАВНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ	58
Полудворянін М.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ	60
Серкез Х.І. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ	62
Серкез Х.І. АНАЛІЗ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ ТА ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ	65
Синичич М.М. РОЛЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ У ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	68
Тараненко Г.Д. ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ	70
Тараненко Г.Д. ПЕРЕМІЩЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	73
Муцин Н.І.	

<i>IT-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ИТНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	77
Біла Ю. Р. <i>МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	78
Марцеховська В. О. <i>ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	80
Яворська С. І. <i>БОРГОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ</i>	83
Довгополук А.Б. <i>БАНКІВСЬКА ТА СТРАХОВА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ</i>	85
Мельничук Д. Є. <i>ОФШОРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ</i>	88
Холост А.Б. <i>ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В МИТНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ</i>	91
Яворська С. І. <i>МИТНИЙ БЕЗВІЗ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ</i>	93
Яворська С. І. <i>МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ</i>	96
Яворська С. І. <i>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ : ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	98
Михальчук С. В. <i>АДАПТАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	101

Огребчук В.А.
Науковий керівник: д.е.н., проф. Ситник Н. С.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДОПОМОГА СВІТОВОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

На сьогоднішній день, Україна переживає складні випробування війни та потребує нагального відновлення. Наша держава стала об'єктом пильної уваги міжнародної спільноти. У цьому контексті важливо відзначити роль Світового банку – однієї із найбільших міжнародних фінансових організацій, зокрема у наданні допомоги для України. Світовий банк відіграє значущу роль у фінансуванні проектів відновлення та реформування в країні, сприяючи соціально-економічному розвитку під час вторгнення росії.

Україна розпочала свою співпрацю із Світовим банком у 1992 році і це стало одним із переломних моментів в розвитку фінансової системи нашої держави. Із лютого 2022 року підтримка Світового банку є неабияк особливою для України, оскільки в умовах війни постало завдання щодо забезпечення усіх першочергових та пріоритетних видатків в умовах значного скорочення доходів до державного бюджету у зв'язку із повномасштабною війною.

Із перших днів війни Світовий банк почав надавати активну та виняткову підтримку нашій державі. Зокрема, у березні 2022 року було отримано пакет допомоги для України розмір якого становив понад 500 млн.євро. Дана допомога була спрямована до загального фонду державного бюджету на покриття термінових соціальних та гуманітарних витрат. З метою надання Україні підтримки, з ініціативи Світового банку, було створено новий ефективний механізм на безповоротній основі – Цільовий фонд багатьох донорів. До даного фонду долучили свої грантові кошти США, Велика Британія, Данія, Нідерланди, Австрія, Норвегія, Литва, Латвія та Ісландія [1].

Головним фінансовим інструментом Світового банку для України є проект «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE). Найбільша частина екстреного фінансування для України, а це майже 20 млрд. дол., надійшла саме через даний проект. PEACE дав змогу міжнародним донорам об'єднати свої зусилля щодо надання швидкої, адресної та прогнозованої підтримки. У серпні 2022 року проект залучив грант від США у розмірі 4,5 млрд.дол. 30 вересня 2022 року у рамках PEACE додатково мобілізовано 530 млн.грн. у вигляді кредитних гарантій від Великої Британії (500 млн. грн.) та від Данії (30 млн.грн.). Також, у грудні 2022 року Світовий банк оголосив про надання додаткового фінансування у розмірі 500 млн. дол., у вигляді позики МБРР. Дана сума мобілізована у рамках проекту та підтримана гарантіями Великої Британії. У лютому 2023 року через проект PEACE було залучено новий грант на 2,5 млрд. дол. від Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). 21 червня 2023 року Світовий банк оголосив про надання додаткової фінансової підтримки Україні на суму 1,75 млрд. дол. Дане фінансування складається з гарантованої Великою Британією позики Світового банку на суму 500 млн. дол. гранту на суму 1,25 млрд. дол. від Сполучених Штатів та гранту на суму 15 млн. дол. від Уряду Фінляндії [2]. Завдяки проекту PEACE було підтримано такі урядові програми в Україні: пенсії, соціальна допомога бідним, субсидії на житлово-комунальні послуги, соціальна допомога для дітей з інвалідністю, грантові виплати ВПО, виплати медзакладам за програмою мкдичнієїх гарантій та зарплати працівникам ДСНС. Слід зауважити, що допомога Україні з боку країн-донорів триває й досі.

Наступний потужним інфраструктурним проектом, який реалізувався Міністерством охорони здоров'я у співпраці з Світовим банком є Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя (HEAL Ukraine). В рамках даного проекту йдеться мова про посилене забезпечення медзакладів, зокрема відновлення, оновлення та модернізацію інфраструктури. Зокрема про відбудову пошкоджених об'єктів медичної інфраструктури, оновлення приміщень і будівель та модернізацію медзакладів сучасним обладнанням для посилення енергонезалежності. Початкове фінансування проекту включає кредит МБРР в розмірі 100 млн євро, який забезпечений гарантією уряду Іспанії, та грант Глобального фонду з фінансування програм для жінок, дітей та підлітків (GFF) у розмірі 10 млн дол.[3].

У 2023 році Мінагрополітики разом із Світовим банком домовилися щодо продовження програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка на меті надання фінансової підтримки мікро-, малому та середньому бізнесу на відновлення частково або повністю зруйнованих внаслідок бойових дій виробничих потужностей [4]. Окрім того, Мінагропрод та Міжнародна фінансова корпорація (International Finance Corporation, IFC) підготували програму підтримки пільгового кредитування для українських аграріїв на загальну суму понад \$1 мільярд [5]. Це, в свою чергу, дасть можливість забезпечити українських фермерів необхідними ресурсами для посівних та збиральних кампаній 2023 року.

Наприкінці січня 2023 року Мінагрополітики обговорило проект Світового банку «Зміцнення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві». Ціллю Проекту є започаткування діяльності та розвиток Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві з метою надання допомоги у покращенні доступу до фінансування для суб'єктів мікропідприємництва, малого та середнього підприємництва, фізичних осіб - підприємців, що провадять діяльність у галузі сільського господарства [6]. Мета даного проекту - сприяння розширенню доступу до банківських кредитних ресурсів сільгоспвиробників, які обробляють до 500 га землі.

На засіданні Уряду, 10 лютого 2023 року, було прийнято рішення про залучення гранту на бюджетну підтримку від Цільового фонду багатьох донорів у розмірі 2 млрд 665 млн дол. США як четвертого додаткового фінансування для Проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні». Частина грантових коштів у розмірі 2,5 млрд дол. США надано Сполученими Штатами Америки. Ще 165 млн дол. США надійшли від Німеччини, Іспанії, Фінляндії, Ірландії, Швейцарії, Бельгії, Ісландії [7].

Окрім того, не менш важливим на сьогодні є забезпечення критичних потреб Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України та Укрзалізниці. 10 лютого 2023 року було підписано Грантову угоду між Україною та МБРР щодо проекту «Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)». У рамках даної угоди буде виділено 50 млн. дол. грантових коштів. Загальна вартість проекту становить майже 600 мільйонів доларів, з яких 500 мільйонів доларів планує забезпечити МБРР, а решту коштів планується залучити за рахунок донорських грантів, що надходять через Український трастовий фонд допомоги, відновлення та реконструкції (URTF) та інші трастові фонди [8].

Загалом з лютого 2022 року, у співпраці з донорами з розвитку Група Світового банку було мобілізовано для допомоги Україні майже 38 млрд. дол. фінансової підтримки. Станом на 25 вересня 2023 року понад 28 млрд. дол. вже надійшли до України [9].

Отож, на сьогоднішній день Світовий банк позиціонує себе як ключову інституцію для подолання економічних та гуманітарних наслідків російського вторгнення. І надалі підтримує та планує підтримувати Україну. Конструктивна

співпраця та мобілізація фінансових ресурсів на нагальні бюджетні потреби України – це те, що дозволяє зберігати макрофінансову стабільність та забезпечувати пріоритетні видатки державного бюджету. Допомога Світового банку – важливий ресурс для забезпечення стійкості та розвитку України після завершення війни. Також, слід зауважити, що важливою є і подальша співпраця для забезпечення соціально-економічного зростання та підвищення якості життя українського населення.

Список використаних джерел:

1. Організації світу: Світовий банк. Інтенет :: Регіональна мережа якісної журналістики. URL: <https://intent.press/publications/world/2022/svitovij-bank/> (дата звернення: 28.09.2023).
2. World Bank Group. Підтримка України під час війни. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace> (дата звернення: 28.09.2023).
3. Допомога групи Світового банку Україні у період війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta> (дата звернення: 28.09.2023)
4. Обсяги кредитування аграріїв на 2023 рік можуть бути збільшені – Сольський – LANDLORD. LANDLORD. URL: <https://landlord.ua/news/obsiahy-kredytuvannia-ahrariiv-na-2023-rik-mozhut-but-y-zbilsheni-solskyi/> (дата звернення: 28.09.2023).
5. Ukrinform. Мінагрополітики та IFC запустять програму пільгового кредитування аграріїв на \$1 мільярд. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3646423-minagropolitiki-ta-ifc-zapustat-programu-pilgovogo-kredituvanna-agrariiv-na-1-milard.html> (дата звернення: 28.09.2023).
6. Щодо обговорення проекту “Зміцнення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві” (оновлено). Головна| Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/shchodo-obgovorennya-proektu-zmicnennya-fondu-chastkovogo-garantuvannya-kreditiv-u-silskomu-gospodarstvi> (дата звернення: 28.09.2023).
7. Міністерство Фінансів України. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraina_zaluchit_cherez_mbrg_grant_vid_ssha_ta_inshikh_donoriv_na_ponad_26_mlrd_dol_ssha-3834 (дата звернення: 28.09.2023).
8. Міжнародний банк реконструкції та розвитку надасть 50 мільйонів доларів США на відновлення логістики. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34031.html> (дата звернення: 28.09.2023).
9. World Bank Group. Мобілізована Світовим банком фінансова підтримка для України з 24 лютого 2022 року. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine> (дата звернення: 28.09.2023).

Фурман О.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ситник Н. С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Зовнішньоторговельна діяльність відіграє важливу роль у розвитку економіки України. Саме експортно-імпортна діяльність країни сприяє стимулюванню суб'єктів господарювання до підвищення конкурентоспроможності та дозволяє експортерам завойовувати місця на новітніх фінансових ринках. Водночас, поява імпортних товарів змушує вітчизняних виробників постійно відстежувати ринкові тенденції, щоб бути конкурентоспроможними з іноземними виробниками.

Для того, щоб мати можливість скласти конкуренцію на європейському ринку товарів і послуг, тобто бути конкурентоспроможною, кожна держава повинна відрізнитися від усіх своєю інфраструктурою, основними складовими якої є: науково-технічний прогрес, транспорт, туризм, виробництво, соціальне забезпечення (охорона здоров'я, освіта) та інженерно-технічне забезпечення. Світовий ринок товарів і послуг не може існувати без виробничої та споживчої бази. Вона в свою чергу і є основою ринкових відносин [1].

Значне місце у зовнішньоекономічній діяльності України посідає торгівля з ЄС. При цьому варто акцентувати увагу на факторі інноваційного прогресу та розвитку ринку товарів та послуг. Під час впровадження нових технологій у виробничий процес розширюються й експортні можливості держави.

Саме 2022 рік міг стати рекордним за весь період незалежності за обсягами експорту, ще у січні-лютому спостерігалась позитивна динаміка у прирості експорту на 34% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Проте зважаючи на повномасштабне вторгнення вже у березні відбулось значне скорочення поставчань за кордон, а саме на 50% [2]. Структура експорту України за 2022 рік зображена на рис. 1.

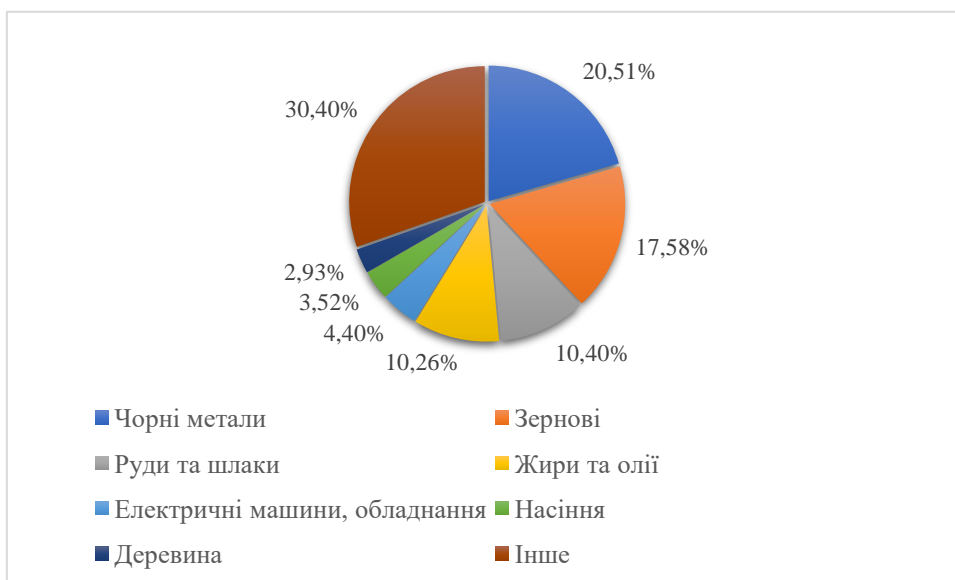

Рис. 1. Структура експорту України, 2022*

*Джерело складено автором за даними [3].

У зв'язку з військовим вторгненням росії на території нашої держави Україна отримала зіштовхнувшись із значними труднощами у веденні зовнішньоекономічної діяльності. По-перше, через окупацію морських портів або активні бойові дії на їх територіях було значно порушено канал збуту продукції морським шляхом. Також повномасштабне вторгнення вплинуло і на експорт зерна, яке раніше займало значну частку у ЗЕД. Також, по-друге, зважаючи на обставини сьогодення важко спланувати попит та пропозицію на ринку.

Тому пропонуємо розглянути декілька варіантів щодо можливого покращення зовнішньоекономічної діяльності:

- Організація кращої презентації національного продукту на світовому ринку;
- Впровадження та дотримання міжнародних стандартів якості товарів та послуг;
- Детальний аналіз бази споживачів з урахуванням сучасних тенденцій та ефективне використання наявних матеріалів/сировини.

Наразі глобальною проблемою зовнішньоторговельних відносинах держав є війна Росії проти України, яка створює бар'єри для імпорту та експорту послуг й товарів. Не менш актуальною на сьогоднішній день є проблема адаптації вітчизняних

виробників до сучасних міжнародних ринкових умов, що проявляється у слабкій поінформованості про попит та пропозицію на товар/послуги. З метою покращення торговельної діяльності з іншими державами світу Україна має орієнтуватися на сучасні тенденції розвитку суспільства, що дозволить зробити українські товари та послуги конкурентоспроможними на світовому ринку та посісти авторитетне місце на міжнародній ринковій арені.

Список використаних джерел:

1. Артамонова Г.В. (2019). Зовнішня торгівля України з ЄС: можливості та виклики. Журнал європейської економіки №3 (70). с.10.
2. Дія-Бізнес. Експортний напрям. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. URL: https://export.gov.ua/news/4570-eksport_ukraini_u_2022_rotsi_golovni_tendentsii_sektori_ta_regoni
3. Економічна правда. А що в нас з експортом та імпортом? Як Україна торгує в умовах війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/25/684674/>

Білас Д. Я.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНІ ТА ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Наслідки повномасштабного російського наступу на територію України завдали непоправної шкоди економічному сектору нашої держави.

Негативні тенденції характеризуються великими обсягами державного та гарантованого державою боргу. Станом на 31 серпня 2023 року його розмір становив 4 897,56 млрд грн [1]. Як наслідок, Уряд потребує ухвалення ефективних рішень, що в перспективі сприятимуть вирішенню проблем у соціально-економічній системі.

Звертаючи увагу на економічне становище України в умовах воєнного стану, як ніколи актуальним постає питання її фінансової підтримки. Відтік робочої сили, втрата місць праці великою кількістю громадян України, зупинка виробництва, численні рішення щодо припинення реалізації послуг і виготовлення товарів, дефіцит державного бюджету – все це зумовило помітне скорочення інвестиційних надходжень. Український інвестиційний ринок сповільнив свій розвиток, тож перед Урядом постає важливе завдання – заохочення інвестиційних вкладень від іноземних держав в Україну попри усю складність сучасних подій.

Для активізації інвестиційної діяльності було визначено пріоритетні напрямки їх здійснення. Тож Планом відновлення України було визначено основний об'єкт інвестування – індустріальні парки.

Спонування інвесторів до ефективної діяльності підсилювали два прийняті владою законопроекти:

- Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для залучення масштабних інвестицій у промислове виробництво» [2];
- Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для залучення масштабних інвестицій у промислове виробництво» [3]. Це передбачає скасування митних пільг на ввезення спеціального обладнання та продукції для індустріальних парків.

Цими змінами було передбачено оновлення термінології індустріальних парків та суміжних означень, погоджено зміни у митній роботі, а також, що найважливіше, – трансформовано структуру пільг, що значно спрощувала інвестиційну діяльність.

Структура індустріального парку значною мірою спростить роботу бізнесу, адже тепер уся діяльність, що потребувала залучення великої кількості персоналу, масштабних площ земельних ділянок та локаційних переміщень, – відбуватиметься в межах одного індустріального парку.

Зайнятість таких територій для держави має «власну користь», адже означає додаткові надходження до місцевих бюджетів у вигляді податків. Така організація діяльності технопарків на території відповідних громад вигідна для них не лише у фінансовому контексті, адже створення індустріального технопарку на основі використання безгосподарного державного майна сприятиме формуванню додаткових джерел надходжень до місцевих бюджетів.

Цікавим є факт, що еволюція індустріального парку ще на етапі його створення залучає розвиток ІТ-сфери. Для прикладу, міжнародне ІТ-об'єднання запустило спеціальну програму щодо підтримки українських стартапів, а інтернаціональні фонди запровадили колаборацію для покращення та спрощення роботи ІТ-професіоналів з бізнесом, що зазнав шкоди внаслідок військової агресії.

Крім того, на все нове обладнання, що завозитимуть в Україну для розміщення в індустріальних парках встановлене нульове мито. Для цього необхідно, аби усі позиції, що транспортуються, були виготовлені не раніше, ніж за три роки до моменту їх ввезення на територію України. Переважно, мито на перевезення більшості предметів подібної категорії становить 20, а то й 30% від загальної вартості ціни продукції, тож нульове розмитнення спеціального закордонного обладнання для зовнішніх інвесторів є вагомою перевагою через можливість економії витрат. Додатковим стимулом є також звільнення від податку на додану вартість на ввезення обладнання, що відповідає вищезазначеним умовам.

Наступним нововведенням, що напряду спонукає інвестувати в індустріальні парки та, безумовно, сприяє збільшенню обсягів інвестиційних вкладень у розбудову промислових територій громад, є безпроцентні кредити для інвесторів, що створюють індустріальні парки. Ця зміна здатна значно заощадити кошти інвесторам. Таким чином, банківський сектор йде назустріч інноваційному майбутньому України.

Затверджені зміни також звільняють резидента індустріальних парків від податку на прибуток на 10 років, у разі, якщо він:

- згодом реінвестуватиме прибуток, що був звільнений від оподаткування;
- зобов'язується не нараховувати та не виплачувати дивіденди своїм акціонерам;
- здійснюватиме господарську діяльність в межах індустріального парку з дотриманням українського законодавства.

Діють також пільги зі сплати податку на нерухомість. Це, зокрема, зменшення орендної плати для учасників індустріальних парків у разі розбудови парку на території із попередньо спорудженим приміщенням.

Окрім переваг дешевшої оренди приміщень та повного звільнення від сплати земельного податку, резиденти індустріальних парків одержують змогу отримати компенсацію вартості підключення до мереж різного характеру. Сюди входять: мережі тепло-, газо-, водопостачання і водовідведення, а також інфраструктури електронних комунікаційних мереж, які розташовані поза територією індустріальних парків; мережі розподілу чи передачі електричної енергії; мережі залізниць.

У загальній сукупності, поєднання усіх вищезгаданих факторів робить процес інвестування у вітчизняну інфраструктуру забудову вигідною перспективою навіть під час війни. Україна ефективно впроваджує усі можливі способи відновлення

національної економіки, наприклад, вже зараз в країні діє товарний безвіз. Це означає, що на вітчизняні товарні позиції немає мита. Митні пільги роблять інвестування в українську економіку більш привабливим для закордонних інвесторів, а сучасний підхід до реконструкції можливостей державного росту сприятиме залученню як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій у повоєнний період. Усе це дає підставу розглядати митні пільги як вагомий чинник стимулювання інвестиційної активності в Україні під час війни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» від 03.11.2022 № 2710-IX. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023)
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» від 21.06.2022 № 2330-IX. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023)
3. Закон України «Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» від 21.06.2022 № 2331-IX. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023)
4. Закон України «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків - суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж» від 03.01.2023 №10-2023-п. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.11.2023)

Яворська С. І.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕНДЕНЦІЇ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄС

Україна активно займається процесом інтеграції в Європейський Союз. Це комплексний, масштабний процес, який пронизує усі сфери життя суспільства, цифрову, зокрема. Створювати інноваційні продукти, впроваджувати держпослуги онлайн, полегшувати буденність кожного українця у спілкуванні з органами влади – мета Мінцифри від початку існування [1].

У червні 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Один із кроків для членства — інтеграція в єдиний цифровий ринок. Попри щоденні обстріли та втрати на фронті, наша держава знаходить сили і ресурси на кроки в напрямку до європейської інтеграції. Оскільки цифровізація відбувається на всіх рівнях нашого життя, то й цифрова політика займає важливе місце у цьому процесі. Виконавши відповідні умови, Україна має шанс стати частиною Єдиного європейського цифрового ринку ще до набуття членства в ЄС.

Варто зазначити, що повномасштабна війна доволі сильно вплинула на прогрес України в контексті цифрової євроінтеграції: значні пошкодження інфраструктури, а також онлайн-сервісів. До прикладу, зараз є актуальною проблема забезпечення доступу людей на деокупованих територіях до радіочастот і загалом до суспільних мовників та відбудова інфраструктури, зруйнованої або пошкодженої

через вторгнення. Однак, що стосується кібербезпеки, то прогрес у цій галузі часто відзначають міжнародні партнери і Європейський Союз зокрема. Адже Україна може ділитись практичним досвідом, який є дуже цінним для багатьох країн. Також як відповідь на виклики, що постають перед громадянами через повномасштабне вторгнення, стала цифровізація послуг [2].

Останнім часом Україна значно розвинула систему електронного врядування, у рамках якої громадяни можуть отримати доступ до державних послуг в online-режимі. Широкої популярності набув портал «Дія», ставши інструментом зв'язку громадян із владою: число відвідувачів збільшилося з 2,5 млн. у 2020 році до понад 12 млн. у 2021 році [3]. З початком повномасштабного вторгнення кількість користувачі зросла на 20% і зараз становить 18,6 млн. [4]. Найбільш затребувані online-держпослуги: е-Малятко, отримання паспорту, субсидій, пенсійного забезпечення, зміна місця проживання, витяг з реєстру платників єдиного податку, відкриття ФОП, оформлення допомоги по безробіттю. Отже, Україна знаходиться на крок попереду деяких цифрових трендів — наразі в ЄС працюють над запровадженням подібного до «Дії» європейського гаманця цифрової ідентифікації (European Digital Identity Wallet).

Електронне врядування підвищило ефективність і прозорість діяльності Уряду, посилило діалог з громадянами. За Індексом розвитку електронного уряду (EGDI) у 2022 році Україна посіла 46 місце серед 193 країн і увійшла до групи держав з досить високим рівнем розвитку електронного врядування.

Загалом стрімкий розвиток цифрових технологій в Україні спростив для бізнесу вихід на зовнішні ринки, сприяв модернізації обладнання, оптимізації управлінських процесів. Сфера цифровізації стала важливим фактором економічного розвитку, в тому числі завдяки стійкому попиту на ІТ-послуги. Частка ІТ-сектору у ВВП становить 4%. У 2021 році обсяг експорту е-послуг склав \$6,9 млрд. Лише за січень-листопад 2022 року ІТ-сектор забезпечив експортних надходжень на суму \$6.6 млрд., що на 13% більше аналогічного періоду 2021 року. Сьогодні сфера ІТ становить 45% всього обсягу експорту послуг [5, с.32-33].

Цифрова ера неухильно і докорінно трансформує світ та Україну. Влада нашої держави постійно акцентує увагу на необхідності якнайшвидшої цифровізації всіх сфер життя, всіх державних установ. І насамперед такого важливого державного органу, як митниця.

Інтеграція України у митний простір ЄС передбачає як гармонізацію нашого митного законодавства, так і наближення митних практик до європейських стандартів. І саме впровадження ІТ-інструментів у роботу Держмитслужби дає можливість успішно реалізувати ці нерозривно пов'язані між собою процеси. Модерні закони і модерні процедури потребують і модерного електронного інструментарію. Спрощення відносин між митницею та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності сприяє мінімізації людського чинника. Відповідно – зменшенню корупції, спрощенню та прискоренню процесів митного контролю та обліку, а також підвищує рівень довіри ЄС до митних служб України. Тільки сучасні ІТ-рішення дають змогу здійснювати обмін великими масивами складно структурованої інформації, який лежить в основі митної системи ЄС.

Минулого року Держмитслужба приєдналась до так званого митного безвізу з країнами Європи та розпочала роботу в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS). Нині транзитне перевезення товарів здійснюється в рамках однієї транзитної процедури: від митниці відправлення в одній країні – до митниці призначення в іншій країні, за однією транзитною декларацією, під забезпеченням однією гарантією (така гарантія діє на території всіх країн, якими переміщуються товари). Сьогодні українська митниця на цьому напрямі вже не тільки наздоганяє європейських колег, а рухається разом із ними до переходу на нову, 5-ту, версію NCTS. Вона передбачає

суттєві зміни та оптимізацію процесів і буде запущена синхронно всіма учасниками Конвенції про процедуру спільного транзиту з грудня 2023 року.

Нещодавно зроблено ще один крок до митних стандартів ЄС – підприємства, які отримали авторизацію на застосування спрощення «процедури випуску за місцезнаходженням», можуть здійснювати частину митних формальностей самостійно. Реалізація такого європейського підходу до ведення митної справи можлива завдяки доопрацюванню Автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) Держмитслужби. Також Держмитслужба запровадила нову, повністю електронну, систему управління гарантіями (GMS), в межах якої гарантії зможуть передавати всі види гарантії в електронному вигляді, а також у безпаперовій формі вносити зміни та відкликати їх.

Податкова та митниця надали одна одній доступ до своїх інформаційних баз, що дає змогу оперативно виявляти та блокувати порушення законодавства платниками податків, що завозять товар на митну територію України й потім його реалізують. Ідеться про завищення цін під час реалізації, інколи – у багато разів. Крім цього, побудовано новий мобільний резервний центр обробки даних (ЦОД). Центр розгорнуто та підготовлено до запуску в промислову експлуатацію, що свідчить про посилення спроможностей Держмитслужби до ефективної роботи в сучасному інформаційному середовищі та до умов функціонування під час широкомасштабної війни.

На 2024–2026 роки Держмитслужба розробила багаторічний стратегічний план митниці. Це комплексний огляд та засіб звітування про ключові ініціативи у сфері е-Митниці. До документа додані інформація про IT-стратегію, комплексна документація про проекти та детальний графік їх впровадження. Іншими словами, MASP-C виконує подвійну функцію: встановлює рамки для розвитку електронних митних систем та функціонує як динамічний план впровадження систем, необхідних для успішної євроінтеграції в митній сфері.

Цифровізація української митниці – ключовий тренд її євроінтеграції, що проводиться в екстремальних умовах широкомасштабної війни. Але в керівництві Держмитслужби, Мінфіну, Кабміну України, у наших міжнародних партнерів є чітке усвідомлення необхідності реалізувати IT-реформу Держмитслужби якомога швидше і якісніше. Лише так буде створена міцна основа для спрощення і прискорення митних процедур, розвитку торговельних відносин з об'єднаним ринком ЄС, наближення і подальшої економічної інтеграції України до Євросоюзу, що первісно задумувався і був реалізований як насамперед митний союз [6].

На шляху до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу (ЄС) Україна розвиває свою цифрову інфраструктуру та впроваджує реформи з метою гармонізації своїх цифрових стандартів і правил з нормами ЄС. Це сприяє створенню середовища для бізнесу, сприяє конкурентоспроможності та забезпечує взаємодію на цифровому ринку.

Основні аспекти, які Україна розглядає на шляху до єдиного цифрового ринку ЄС, включають: гармонізацію законодавства, захист даних та кібербезпека, електронна торгівля, цифрові навички та освіта, електронний уряд та послуги, стандартизація та взаємодія, розвиток інновацій та стартапів. Ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для цифрової торгівлі та інновацій та допомагають Україні призначити своє місце в єдиному цифровому ринку ЄС.

Список використаних джерел:

1. Федоров М. Як Україна рухається до Єдиного цифрового ринку ЄС. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/12/10/7316920/>

2. Pła A. Як Україна крокує до цифрової євроінтеграції?. PolskieRadio.pl. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7857/artukul/3205664.як-україна-крокує-до-цифрової-євроінтеграції>

3. Федоров М. Paperless, е-паспорт та діджитал-послуги: 5 цифрових досягнень України за 2021 рік. — Фокус. URL: <https://focus.ua/uk/digital/501671-paperless-e-pasport-i-didzhital-uslugi-5-cifrovych-dostizheniy-ukrainy-za-2021-god>

4. Кількість користувачів у «Дії» зростає на 20% з початку війни -Мінцифри. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3659267-kilkist-koristuvaciv-u-dii-zroslo-na-20-z-pocatku-vijni-mincifri.html>

5. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. Український центр економічних та політичних досліджень. №1-2 (197-188). 2022. С.32-33

6. Ніколайчук О. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrainskoi-mitnici.html>

Духняк Х.Б.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк – Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну триває вже 20 місяців. Увесь цей час українці спільними силами наближали перемогу. Проте, важливо розуміти, що перемогу наближають не лише військові та стратегічні дії уряду, а й економічні перетворення. Бізнес в Україні потребує значної підтримки з боку держави. Багато підприємств було знищено, а також окремі суб'єкти перебазували свою діяльність у інші регіони, окремі - вимушено припинили свою діяльність.

Податки є дуже важливою складовою, яка бере участь у формуванні економічного становища країни, як в мирний час, так і військовий. Вони виступають основою надходжень до Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Зазначені обставини зумовили зміни в податковій системі нашої держави, зокрема, було внесено зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України на період дії воєнного стану, зокрема, щодо адміністрування окремих податків в цей період [2, 3, 5].

Серед значущих змін, які у найбільшій мірі вплинули на платників податків, можна виокремити наступні:

1. Зменшення податкового навантаження. На період воєнного стану фізичні та юридичні особи, без обмежень по розміру доходів та кількості найманих працівників, можуть перейти на спрощену систему оподаткування та сплачувати єдиний податок за ставкою 2% замість податку на прибуток та ПДВ [4].

2. Зниження ставки акцизу та ПДВ на пальне. Щодо бензину, газу та бутану зменшено ставки акцизного податку до 0 євро за 1000 літрів, а ставку ПДВ – до 7%. А вже у вересні 2023 року було прийнято закон України «Про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану», про повернення акцизу на пальне [7].

3. Скасування обов'язкових платежів при імпорті товарів та автомобілів. Фізичні особи звільняються від мита, акцизного податку та ПДВ при імпорті автомобілів; фізичні та юридичні особи – від сплати мита при імпорті товарів (крім алкогольних напоїв та тютюнових виробів) платники єдиного податку першої-третьої

груп (крім підприємств – платників третьої групи за ставкою 3% + ПДВ) – від мита та ПДВ при імпорті товарів. Важливо, що усі згадані звільнення не застосовуються, якщо товари або автомобілі імпортуються з держави-агресора або окупованої території України [7].

З 1 липня 2022 року Верховна Рада Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» повернула мита та оподаткування ПДВ на імпорتنі товари та розмитнення авто [6].

4. Дозвіл не сплачувати деякі податки на територіях, на яких велися бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ [2].

5. Звільнення від відповідальності:

- звільнення від штрафів та пені за несвоєчасну сплату податків;
- звільнення від відповідальності в разі втрати документації [2].

6. Запровадження мораторію на податкові перевірки. Встановлено мораторій на проведення документальних перевірок правильності нарахування, обчислення та сплати ЄСВ. Проте, Верховною Радою України 06.09.2023 зареєстрований Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок».

Вказаним Законопроектом пропонується з 01.10.2023 повністю відновити проведення документальних планових та позапланових перевірок, щодо яких наразі встановлений мораторій на період воєнного стану [1].

7. Верховна Рада проголосувала в першому читанні за підвищення в 1,5 рази податків юридичним особам, які мають економічний зв'язок із країною-агресором. Збільшена ставка застосовується до компаній, учасником чи кінцевим бенефіціаром яких є резидент російської федерації; які самі отримують дохід з країни-агресора; які входять до групи компаній, учасник яких отримує дохід чи забезпечує економічну підтримку країни-окупантів [2].

Таким чином, нашій державі необхідне якнайшвидше відновлення довоєнного режиму проведення податкових операцій, зменшення податкового тиску на бізнес, що відіграє важливу роль у адаптації суб'єктів підприємницької діяльності до нової реальності, зумовленої жорстокою агресією російської федерації та масштабами війни. Зміни, внесені в податкову систему, допомогли підприємствам в Україні не лише «вижити», а й збільшити свою активність. Натомість, податки, що сплачуються бізнесом наповнюють бюджет, що прискорює перемогу України.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону № 10016 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо скасування мораторію на проведення податкових перевірок» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42726> (дата звернення: 12.10.2023)

2. Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoniukraini/77303.html> (дата звернення: 08.10.2023)

3. Закон України від 24.03.2022 р. №2142-IX. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану» URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoniukraini/77318.html> (дата звернення: 08.10.2023)

4. Проект Закону від 30.03.2022 р. № 7232 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування суб'єктів господарювання, пов'язаних економічними зв'язками з державою – агресором» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39323> (дата звернення: 08.10.2023)

6. Закон України від 01.04.2022 р. № 2173-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text> (дата звернення: 08.10.2023)

7. Закон України від 21.06.2022 р. №2325-IX, «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-20#Text> (дата звернення: 08.10.2023)

8. Закон України від 21.09.2022 р. №2618-IX «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ji07207a> (дата звернення: 08.10.2023)

Баталінський Б.М.

Науковий керівник: д.е.н., доцент Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ КОРПОРАЦІЇ

Міжнародний поділ праці виступав як ключовий фактор, що формував систему світового господарства, яке представлене взаємодією національних економік як його складових частин. Торговельні зв'язки між країнами та супровідні валютно-кредитні відносини є лише початковим рівнем єдності в міжнародних економічних відносинах. До середини ХХ століття виникла наднаціональна складова світового господарства. У цей період міжнародний поділ праці зазнав значних змін, виражених у вивезенні капіталу та виході виробництва за межі національних кордонів[1].

Інтернаціоналізація охопила всі аспекти руху капіталу, включаючи грошовий, виробничий та товарний, і прийняла конкретні форми, такі як інтеграція національних економік у регіональні господарські комплекси зі специфічною структурою та пропорціями для забезпечення споживання регіону в цілому.

Також відбулася транснаціоналізація, що означає виходження виробничої та комерційної діяльності корпорацій за межі національних кордонів через створення філій та дочірніх підприємств. Ці підрозділи транснаціональних корпорацій, розташовані на території національних держав, функціонують як самостійні юридичні та економічні структури, співпрацюючи з національними державами на основі спеціальних угод [1].

Визначенню податкових умов діяльності ТНК належить особливе місце у фінансовій політиці корпорації. Це пов'язано з тим, що ТНК діють у різних податкових системах. Податкові системи країн розташування структурних підрозділів ТНК і країни національної належності материнської компанії відрізняються за багатьма параметрами, зокрема за податками на доходи і рівнем податків

Оподаткування впливає на такі основні сфери політики ТНК, як:

1. Іноземне Інвестування: Податкова політика впливає на рішення транснаціональних корпорацій щодо іноземних інвестицій, враховуючи рівень оподаткування прибутків та інші податкові ставки у країні розташування.

2. Організаційна Структура за Кордоном: Визначення форми структурного підрозділу за кордоном частково залежить від податкових умов у країні розташування, таких як оподаткування прибутку та податок на додану вартість.

3. Фінансування та Кредитування: Вибір форми фінансування та кредитування може бути обумовлений податковими перевагами та обмеженнями, включаючи обчислення податку на капітал та обслуговування боргу.

4. Стратегія Переказів Грошових Коштів: Стратегія переказів грошових коштів може бути вплинута податковими ставками на дивіденди та іншими податками на доходи.

5. Управління Валютними Ризиками: Податкова політика також впливає на стратегії управління валютними ризиками, оскільки зміни в облікових ставках та податках на валютний дохід можуть вплинути на прибутки та витрати в іноземних валютах.

6. Податок на Прибуток: Однією з ключових сфер впливу є оподаткування прибутку, оскільки величина цього податку безпосередньо впливає на прибуток, доступний для інвестування та розвитку.

7. Податок на Додану Вартість: Для корпорацій, що здійснюють міжнародну торгівлю, рівень податку на додану вартість може впливати на цінову стратегію та обрану систему постачання.

8. Податок на Капітал та Дивіденди: Рівень податку на капітал та дивіденди визначає привабливість для інвесторів та впливає на рішення щодо виплати дивідендів.

9. Податок на Доходи Працівників: Величина податків на доходи працівників визначає конкурентоспроможність корпорації на ринку праці та може впливати на стратегії найму та утримання персоналу.

10. Соціальні Податки: Врахування соціальних податків важливе для оцінки витрат на соціальні програми та благодійність, що може вплинути на репутацію та стосунки з громадськістю. [2].

У визначенні податкових умов діяльності транснаціональних компаній враховуються такі аспекти: національні чи глобальні підходи застосовуються до оподаткування прибутків в окремих країнах; система основних податків і процедура їх сплати; порівняльний рівень оподаткування основних операцій і результатів діяльності; відмінності в режимах та умовах оподаткування в окремих країнах; уникнення подвійного оподаткування при проведенні трансграничних операцій; наявність чи відсутність податкових пільг, кредитів і заліків щодо операцій ТНК тощо.

Зокрема, розглянемо підходи до оподаткування прибутків корпорації, класифікованих залежно від національних податкових систем:

Перший підхід, відомий як територіальний або "звільнення від податків за територіальною ознакою", передбачає оподаткування лише прибутків, отриманих національними та іноземними компаніями на території конкретної країни. Країни, що застосовують територіальний підхід, оподатковують тільки прибутки, отримані на їхній території, виключаючи з податкової бази зарубіжний дохід компанії. Резиденти можуть не враховувати витрати, здійснені за кордоном. Приклади країн, що застосовують цей підхід, включають Венесуелу, Бразилію, Австралію, Південну Африку, Канаду та інші.

1. Другий підхід — національний, резидентський, світовий. передбачає оподаткування всіх прибутків корпорації, отриманих в країні її реєстрації, а також прибутків, отриманих від діяльності філій корпорації в усіх інших країнах світу. Це може призводити до подвійного оподаткування, коли податок стягується і в іноземній країні, де розташована філія, і в країні реєстрації транснаціональної корпорації[2].

Для унеможливлення подвійного оподаткування між країнами укладаються двосторонні угоди, в яких визначається зобов'язання: Декларування прибутку, який Транснаціональна Корпорація (ТНК) сплатила у даній країні, Урахування прибутків, отриманих філіями зарубіжних корпорацій у іншій країні, під час визначення

оподаткованого прибутку ТНК. Ці угоди про уникнення подвійного оподаткування одночасно встановлюють знижені ставки оподаткування для таких видів доходу, як:

- Прибуток,
- Дивіденди,
- Роялті,
- Інші доходи від діяльності філій, що переходять до материнської корпорації.

Дуже часто другий і третій підходи об'єднуються під загальною назвою "всесвітня система пільг". З метою оптимізації оподаткування Транснаціональні Корпорації (ТНК) використовують різноманітні методи, які можна класифікувати на дві групи: організаційні та економічні.

До економічних методів оптимізації оподаткування відносяться:

- Концентрація доходів корпоративних фінансових компаній в країнах із пільговим оподаткуванням фінансових операцій, режимом уникнення подвійного оподаткування або в офшорних зонах.
- Використання корпоративних (трансфертних) цін у розрахунках між зарубіжними структурними підрозділами ТНК.
- Інвестування через власну інвестиційну компанію у структурі ТНК.
- Кредитування з використанням власних фінансових структур або кредитування філій під гарантії ТНК.
- Трансферт активів ТНК через ліцензійні угоди.
- Транспортне обслуговування операцій ТНК через власні транспортні та судноплавні компанії, зареєстровані в офшорних зонах.

До організаційних методів оптимізації оподаткування відносять:

- Експорт товарів і послуг спеціальними засобами без фактичного перетину кордону, наприклад, на основі "толінгу".
- Операції за кордоном на основі агентських угод, партнерства або спільної інвестиційної діяльності з місцевими компаніями без створення юридичної особи.
- Створення зарубіжного представництва замість філії для декларування прибутків в країні його розташування, а не в країні базування материнської компанії.
- Створення спеціальних дочірніх компаній у країнах зі сприятливим або пільговим оподаткуванням чи в офшорних зонах.
- Передача частини зарубіжних філій та дочірніх підприємств під контроль спеціальної холдингової компанії, зареєстрованої у країні зі сприятливим оподаткуванням операцій з капіталом і репатріації дивідендів[2].

Отже, можна відзначити, що особливості міжнародного оподаткування транснаціональної корпорації визначаються комплексом факторів, які включають податкові системи різних країн, види податків, а також організаційні та економічні методи оптимізації. Наявність різних систем оподаткування та велика кількість податкових параметрів у країнах, де діє ТНК, створює складний податковий ландшафт, який вимагає від корпорацій ретельного планування та вибору стратегій.

Зазначені організаційні та економічні методи оптимізації, такі як використання трансфертних цін, інвестиції через власні інвестиційні компанії, а також ефективне управління податковими ставками, дозволяють ТНК мінімізувати свої податкові зобов'язання та підтримувати конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Для уникнення подвійного оподаткування та забезпечення прозорості у відносинах з країнами, де діють філії чи дочірні компанії, укладаються двосторонні угоди та використовуються знижені ставки оподаткування при трансферті.

Враховуючи динамічні зміни у світовій економіці та розвиток нових технологій, транснаціональні корпорації продовжують адаптувати свої стратегії оподаткування для забезпечення стабільності та ефективності своєї діяльності в умовах глобального бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Оподаткування в системі міжнародних відносин/ Особливості міжнародного оподаткування/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/12480106/ekonomika/opodatkuvannya_sistemi_mizhnarodnih_vidnosin
2. Оподаткування міжнародної діяльності ТНК – Режим доступу: <https://buklib.net/books/26462/>

Біла Ю. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За оцінками Світового банку збитки України від війни уже сягають сотень млрд. доларів. Обсяги експортно-імпорتنих операцій впали, особливо на початку війни. При цьому в березні імпорт знизився суттєвіше, як результат, сформувався плюсове сальдо в міжнародній торгівлі.

З квітня імпорт та експорт почали нерівномірно зростати і ми отримали уже звичне для останніх років значне перевищення ввезення над вивезенням, що негативно впливає на платіжний баланс, стабільність вітчизняної валюти та і взагалі функціонування економіки. Важливо в умовах війни, за рахунок, в тому числі, і здійснення ефективної митної політики, забезпечити внутрішні потреби та оптимальний баланс між імпортом та експортом.

З першого дня повномасштабного вторгнення росії в Україну держава почала реагувати на ситуацію, в тому числі здійснивши ряд заходів, що безпосередньо стосувалися ведення митної справи. Зокрема, уже 24 лютого Держмитслужбою були закриті усі пункти пропуску на кордонах з агресором та її поплічником Білоруссю (регламентовано Розпорядженням КМУ № 188-р від 26.02.2022)[5]. Проте основні рішення стосовно митної політики в нашій країні приймалися після того, як минув перший шок в населення та на ринках, а влада могла більш менш реально оцінювати стан справ та потенційні ризики, здійснювати виважені кроки по стабілізації внутрішньої ситуації. У березні Верховна Рада прийняла зміни до норм податкового та митного законодавств, спрямовані на стимулювання імпорту актуальних в умовах війни вантажів (продуктів, палива, «гуманітарки» тощо).

В додачу до закриття кордонів з ворожими країнами, уже постановою КМУ № 426 від 09.04.2022 р.[4] було повністю заборонено ввіз російських товарів на митну територію України, а ще до того постановою № 330 від 20.03.2022 р. КМУ [Error! Reference source not found.] надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, за яким імпорт міг здійснюватися без справляння митних платежів, у тому числі ПДВ, акцизу та мита, через подання митному органу попередньої декларації без здійснення митного огляду, заходів нетарифного регулювання ЗЕД безпосередньо у пунктах пропуску. При цьому митне оформлення мало завершуватися за одну годину (замість чотирьох), а плата за здійснення митних формальностей поза місцем розміщення митних органів або у неробочий час відмінялася. Таке рішення мало розвантажити пункти пропуску та пришвидшити доставку стратегічно важливого імпорту в Україну - в кінцевому випадку так і сталося. Крім того, товари, які можуть належати до культурних цінностей, психотропних чи наркотичних речовин, радіоелектронних засобів, товарів військового чи подвійного використання, небезпечні відходи могли пропускатися через кордон лише за наявності заяви про відсутність по відношенню до них заборон та обмежень.

Важливим кроком був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги. Гуманітарна допомога - адресна безкоштовна допомога, що надається донорами із гуманних мотивів, в тому числі для підготовки до захисту держави у разі збройної агресії чи конфлікту. На митну територію нашої країни дозволяється імпорт предметів гуманітарної допомоги, які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю. «Гуманітарка» пропускається у першочерговому порядку без попереднього декларування та без сплати митних платежів за умови наявності її одержувача (п.2 Порядку митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2000 року № 544)[3].

Оформлення гуманітарного вантажу здійснюється отримувачем самостійно або митним брокером. Заява на декларування у довільній формі подається до митниці за місцем оформлення. Декларанти забезпечують подачу документів по «гуманітарці» згідно з графіком, затвердженим митницею. При цьому на паперовому носії, наприклад, декларацій чи інших товаросупровідних документах обов'язково має бути позначка «Гуманітарна допомога. Продаж заборонено». Товари гуманітарної допомоги підлягають заходам офіційного контролю (ст. 319 МКУ)[3] в установленому порядку. Ці заходи здійснюються першочергово та безкоштовно (ст. 287 МКУ)[3]. На період воєнного стану для імпорту гуманітарної допомоги не застосовуються стандартні процедури митного оформлення, що діяли до початку повномасштабної війни. При пропуску товарів подвійного призначення, що ввозяться як «гуманітарка», введено вимогу про надання гарантійного листа, наприклад, від військової адміністрації, правоохоронного органу чи іншого військового формування за формою, що визначена Постановою КМУ № 174 від 01.03.2022.[1] Товари, що належать до групи 27 митного тарифу (нафта, паливо тощо), визнаються гуманітарною допомогою та передаються на потреби сил оборони. На окремі товари групи 27 (бензин, дизель, скраплений газ) було знижено (до нуля) ставку акцизу та зменшено ПДВ при імпорті.

Постановою №330 Уряд прирівняв бронезилети та каски до гуманітарної допомоги. Крім цього до переліку «гуманітарки» увійшли: переносні радіостанції нецивільного призначення; пластини до бронезилетів; квадрокоптери нецивільного призначення; безпілотні літальні апарати; монокуляри та інші оптичні труби; біноклі; збільшувачі нецивільного призначення; магніфери; приціли нецивільного призначення; коліматорні приціли; прилади нічного бачення; тепловізори.

З 1 квітня 2022 року повністю звільнили від оподаткування імпорт фізичними особами легкових автомобілів, а також ввезення товарів суб'єктами, які зареєстровані платниками єдиного податку I-III груп. Цей крок був, в основному, спрямований для забезпечення потреб сил оборони у транспорті, а також підтримку бізнесу, що здійснює ЗЕД. Однак, якщо скасування платежів для певних категорій підприємницької діяльності мала ефект, то пільгове розмитнення авто більшість цивільних використали для покупки автомобілів для власних потреб. При цьому окремі посередники отримали непогані прибутки, а держава втратила потенційні надходження до бюджету. Саме, в тому числі, по цій причині пільгове розмитнення товарів та авто було відмінене з 1 липня.

В умовах війни уряд встановив нові правила експорту певної номенклатури сільськогосподарської, та пов'язаної з нею продукції. Зокрема запроваджено заборону на експорт вівса; гречки, проса, солі, цукру, жита, живої рогатої худоби та продуктів їх переробки. Дозволено експортувати, за наявності спеціальних дозволів кукурудзу; пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин); яйця курей; м'ясо курей; соняшникову олію. Для збереження рівноваги на внутрішньому ринку міндобрив, Кабмін ввів заборону на вивіз добрив.

Слід відмітити, що нові митні правила не застосовувалися на спирт, тютюн, алкогольні та тютюнові вироби, замітники тютюну тощо. Були передбачені спрощення митних процедур при імпорті фармацевтичної продукції, але тимчасово заборонений експорт препаратів крові - альбуміну та імуноглобуліну.[2]

Оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни, перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Але поряд з кроками, що здійснює Україна, суттєвого значення набувають заходи ЄС, направлені на підтримку нашої держави. Зокрема, мова йде про рішення Європейського союзу про скасування з 4 червня на рік усіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 року режиму спільного транзиту так званого «митного безвізу», який передбачає, що український бізнес має можливість переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія. Саме ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потрясіннями пройти шлях до нашої перемоги.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-п#Text>.
2. Митна політика в умовах воєнного стану. Товарознавчий вісник. URL: <http://tovvisnik.lutsk-ntu.com.ua/index.php/tovvisnik/article/view/246>.
3. Митний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n780>.
4. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-п#Text>.
5. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2022-п#Text>. Щодо чинності постанови КМУ N 330 від 20.03.2022, стосовно відстрочки сплати митних платежів та підтвердження країни походження товару. URL: <https://bud.in.ua/zakony/mytnytsia/shchodo-chinnosti-postanovi-kmu-n-330-vid-20-03-2022-stosovno-vidstrochki-splati-mitnikh-platezhiv-ta-pidtvrdzhennya-krajini-pokhodzhennya-tovaru>

Білас Д. Я.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬО- ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Події повномасштабного російського вторгнення в Україну стали приводом для появи низки негативних змін в усіх сферах нашої держави. Економічний сектор не є винятком – за період війни йому довелося пройти крізь не одне випробування та зазнати чимало невдач як всередині, так і ззовні країни. Це зумовлює безперечну актуальність теми визначення ролі бюджетних ресурсів у організаційному процесі бюджетного планування та економіці загалом, а також пошуку шляхів безкомпромісного ефективного здійснення бюджетного планування внутрішньо- та

зовнішньоекономічної діяльності.

Насамперед, для точного розуміння ролі бюджетних ресурсів у процесі організації бюджетного планування зовнішньоекономічної діяльності, визначимо, що конкретно собою являє поняття «бюджетування».

«Бюджетування – це єдина система планування, контролю та аналізу грошових потоків, а також фінансових результатів.» [1].

Для успішно реалізації бюджетування необхідно залучити до використання основний інструмент фінансових процесів. Цю роль посідають бюджетні ресурси.

«Бюджетні ресурси – це кошти бюджетів міст і бюджетів вищих рівнів, спрямовані на фінансування потреб місцевого економічного розвитку, спільною ознакою яких є відсутність боргових зобов'язань» [2].

Бюджетні ресурси надходять до державного бюджету як його доходи, складаючи при цьому значну частину централізованих фінансових ресурсів країни. Місце основних джерел формування бюджетних ресурсів посідають: прибуток підприємств та організацій; доходи населення; додана вартість; зовнішні надходження; спеціальні відрахування як частина собівартості продукції тощо. Надходження бюджетних ресурсів може відбуватися такими методами, як: сплата податків; цільові відрахування; продаж та оренда комунального майна; отримання допомоги, позик, субвенцій.

Головним завданням використання бюджетних ресурсів є фінансування розвитку народного господарства, а також його особливих потреб, організаційної перебудови; за допомогою бюджетних ресурсів забезпечується утримання органів управління; і, що важливо й актуально сьогодні, – бюджетні ресурси забезпечують витрати на оборону.

На сьогодні бюджетні ресурси є основним джерелом фінансування місцевого економічного розвитку. Це означає, що вони забезпечують осучаснення об'єктів інфраструктури, розвиток людського капіталу, закладів охорони здоров'я населення, освіти, культури, ЗМІ, різноманітних молодіжних програм... Проте, важливо зазначити, що безперешкодне використання бюджетних ресурсів було б неможливим без застосування призначених для цього відповідних інструментів.

Отже, робота з бюджетними ресурсами у процесі організації бюджетного планування внутрішньо- та зовнішньоекономічної діяльності передбачає наступні інструменти:

- регіональні угоди про соціально-економічний розвиток;
- міжмуніципальне співробітництво;
- муніципальне замовлення;
- податкове стимулювання;
- міські цільові програми.

Розберемо детальніше кожен із вищеперерахованих інструментів.

Регіональні угоди про соціально-економічний розвиток становлять собою одиницю інструментарію реалізації державної політики у сфері регіонального та місцевого розвитку, для прикладу – у Польщі та Франції. Його доволі значна популярність не є даремною, адже дозволяє направляти спільні зусилля в єдине русло та ефективно долати недоліки роботи місцевого розвитку шляхом поєднання бюджетів варіаційних рівнів, починаючи від державного, закінчуючи місцевими. Згідно із Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV [3], угоди про соціально-економічний розвиток, які укладають між Кабінетом Міністрів України та обласними радами, мають на меті заходи щодо вирішення проблем розвитку окремих територій і населених пунктів області, а також відповідне фінансування з державного та обласного бюджетів. Однак, через недостатнє зосередження уваги на найбільш потребуємих регіонах, надмірну політизацію під час

укладання угод, брак доцільно обґрунтованих критеріїв розподілу коштів поміж регіонами, надто затяжний та тривалий процес підготовки до укладання угод, використання цього інструменту в Україні було тимчасово призупинено. Проте, це не дає підстав піддавати під сумнів дієвість використання цього інструменту задля реалізації результативного бюджетного планування в межах держави.

Наступним зразком інструменту побудови бюджетного планування на внутрішній та зовнішній аренах є міжмуніципальне виробництво. Принцип роботи цього механізму ґрунтується на кооперації між територіальними громадами, спрямованій на забезпечення їхнього сталого розвитку завдяки поєднанню ресурсів різних муніципалітетів. Цей механізм активно поширюється на територіях країн Північної Америки та Європи, в тому числі і в Україні. Перевагою цього інструменту є здатність об'єднувати зусилля різноманітних суб'єктів місцевого самоврядування задля розв'язання проблем територіального розвитку, що виходять за межі можливостей та повноважень окремого муніципалітету. Такий тип інструменту бюджетного планування має можливість знаходити прояв в багатьох формах: через організацію спільного координаційного органу чи комунального підприємства, або ж у вигляді домовленостей про співпрацю між містами та територіями. Подібний вид співпраці здатний реалізовуватись і на проектній основі, і з більш регулярним та довгостроковим мотивом.

Муніципальне замовлення – це інструмент формування на договірних засадах обсягів та складу конкретних товарів, робіт чи послуг, що необхідні для задоволення потреб муніципалітету, закупівля яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів. До того ж, укладається спеціальний контракт на їх постачання із суб'єктами господарювання, незалежно від їхньої форми власності. Проходження через муніципальне замовлення всієї продукції, закупленої для муніципальних потреб, та всіх бюджетних муніципальних послуг, що надаються як муніципальними, так не муніципальними виконавцями, є обов'язковою процедурою.

Інструмент надання переваг певним платникам податків, включно з можливістю не сплачувати податкові зобов'язання або ж сплачувати їх у меншому розмірі, ніж це передбачено податковим законодавством, має назву податкове стимулювання. Користь цього інструменту для держави полягає, насамперед, в одержанні більшої віддачі в майбутньому, наприклад – від запровадження інноваційних рішень чи показників вищої продуктивності.

Міські цільові програми представляють собою інструмент планування, організації та керування місцевим розвитком, що наразі у певній формі застосовує більшість розвинених міст світу. Його оригінальною рисою є те, що міські цільові програми дають можливість не тільки планувати відповідні видатки муніципальних бюджетів, але й додатково залучати фінансування з обласного або державного бюджетів, кошти підприємств тощо.

Отже, як підсумок можемо стверджувати, що роль бюджетних ресурсів у процесі бюджетного планування як внутрішньо-, так і зовнішньоекономічної діяльності є безумовно вагомою, а сама процедура планування на обидвох аренах нерозривно пов'язана. Кожна фінансова операція всередині країни конкретним чином провокує зміни економічного становища поза її межами. Як наслідок, варто вправно керуватись бюджетними ресурсами та застосовувати їх шляхом дубльованої користі – як для підприємств, так і для держави.

Список використаних джерел:

1. «Бюджетування» *Digital Innovations. Система автоматизації бізнесу: офіційний вебпортал.* URL: <https://dinn.com.ua/services/budgeting> (дата звернення: 15.11.2023)
2. Децентралізація: офіційний вебпортал. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата

звернення: 15.11.2023)

3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> (дата звернення: 15.11.2023)

Білас Д. Я.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнні дії на території України внаслідок повномасштабного російського вторгнення стали приводом для низки трансформацій у всіх аспектах суспільного життя. Не є винятком і економічна складова світового добробуту – війна спричинила відчутні зміни у фінансовому секторі. Для того, аби ефективно протидіяти нищівним руйнаціям в економіці, українці почали завзято створювати й активно використовувати широкий спектр спеціалізованого інструментарію, зокрема цифрового. Сюди варто віднести інноваційні ІТ-платформи, новітні ініціативи та прогресивні програми, спрямовані на допомогу українському бізнесу в контексті діджиталізації.

Опис державних досягнень у сприянні розвитку підприємництва справедливо буде розпочати із унікального цифрового додатка, сутність якого репрезентується уже у самій його назві. «Дія (скорочено від «Держава і я») – мобільний застосунок, вебпортал і бренд цифрової держави в Україні, розроблений Міністерством цифрової трансформації України. Дію було вперше презентовано у 2019 році й офіційно запущено у 2020 році» [1]. Саме з появою Дії стартував активний прогрес застосування ІТ-технологій серед українців. Яскравим прикладом є похідний від вебпорталу проект «Дія.Бізнес». Він спрямований на розвиток підприємництва та експорту. Проект утворюють дві складові: онлайн-сектор та мережа центрів підтримки підприємців. Робочу частину проекту реалізує ДУ «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» спільно з Міністерством цифрової трансформації України. Важливо зауважити, що «Дія.Бізнес» представляє маркетплейс фінансових можливостей для розвитку – «місце, де підприємці можуть обрати для себе необхідну фінансову програму, прочитати детальні умови отримання фінансування та звернутися безпосередньо до банківських та інших установ» [2].

Серед результатів низки проведених аналітичних досліджень, які можна відшукати на «Дія.Бізнес», чільне місце посідає Ініціатива для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України. Проект ставить перед собою чіткі цілі та завдання, серед яких «відновлення економіки України в умовах повномасштабної війни та після перемоги над агресором» і «розробка е-рішень для моніторингу та аналізу бізнес-клімату, тенденцій на рівні регіонів, громад; управління відновленням та розвитком місцевих економік на основі аналізу даних; розвитку ділових зв'язків і експорту між бізнес-секторами, регіонами України та країнами-союзниками України й місцевим бізнесом» відповідно [3]. Для того, щоб ефективно реалізувати свою мету, команда вищезгаданого проекту проводить низку статистичних досліджень. Одним з таких є опитування «Стан та потреби бізнесу в умовах війни»; його періодика сягає 25.01 – 02.02.2023 р., а одержані результати були скеровані на визначення стратегії вдосконалення становища бізнесу та задоволення його вимог.

Для підтримки українського підприємництва уряд створив спеціальну програму грантів «єРобота». В рамках проекту можна безповоротно отримати до 8 млн грн на потреби власного бізнесу. «Грантові програми «єРобота» – це дієва допомога від держави для відновлення, створення власної справи з нуля, реалізації амбітних проектів, генерування нових робочих місць та здобуття потрібних на ринку праці спеціальностей.» [4]. А головною метою створення програми є поява нових робочих місць на українському ринку праці.

До складу «єРобота» входить чимало окремих грантових програм для різних цілей та, безумовно, всім їм притаманний диференційований розріз допомоги. Наприклад, програма мікрогрантів «Своя справа» пропонує фінансову підтримку розміром до 250 000 грн. Вона розрахована на будь-кого, хто захоче створити власний стартап чи розвивати свій малий або мікробізнес. Зразком такого бізнесу можуть слугувати кав'ярні, пекарні, станції технічного обслуговування... Здобувач гранту в такому випадку повинен забезпечити щонайменше одне робоче місце. Найбільш масштабна за фінансовим розміром програма «Новий рівень» пропонує допомогу у сумі до 8 млн грн і призначена для переробного бізнесу. Переможець має змогу використати цей грант придбавши необхідне обладнання, чи вклавши його у розширення виробництва. При цьому, він зобов'язаний забезпечити до 25 робочих місць. Прикладом схожого бізнесу можуть слугувати фабрики одягу, меблів, будматеріалів тощо.

На базі «єРобота» уряд паралельно займається розробкою двох програм для представників ІТ-сфери. Це, зокрема, ІТ-стартап та старт в ІТ. Згідно із задумом, перша програма повинна давати можливість створювати свіжі компанії та забезпечувати робочі місця у сфері високих технологій, друга – отримувати гранти для здобуття професії в ІТ.

Згідно з даними Міністерства економіки, за 2022 рік у межах програми «єРобота» держава в загальному виплатила 1,555 млрд грн. на допомогу українському бізнесу у формі 2530 грантів. З них 542,72 млн грн. направлено на задоволення мікрогрантів, 958,61 млн грн – на довершення підприємств, 39,74 млн грн. – на удосконалення садівництва і 14,02 млн грн – на потреби програми «Своя теплиця».

Говорячи на тему інформаційних технологій у бізнесі, неможливо оминати увагою сучасні онлайн-ресурси, призначені для зручного спостереження за актуальними змінами у світі фінансів на митній арені. Безперечно, очолює цей перелік адаптована до воєнного періоду відома усім система держзакупівель «Prozorro+». Платформа створена для швидкого закриття потреб органів влади і місцевого самоврядування у надзвичайно важливих товарах, а також націлена на гуртування бізнесу довкола запитів держави. Роль продавця на платформі може виконувати будь-який робітник зі сфери підприємництва, зареєстрований на майданчику у категорії «Постачальник». До того ж, одними з перших українці впровадили систему для продажу державного майна – «Prozorro.Sale». Саме тут відбуваються аукціони з приватизації, оренди земельних ділянок або комунального майна тощо.

Доповнює добірку віртуальних допоміжних ресурсів під час війни сервіс «Форс-мажори». Він скерований на формування повідомлень контрагенту підприємця про неможливість виконання взятих на себе зобов'язань за раніше покладеними домовленостями у разі виникнення такої ситуації через війну (скажімо, він тимчасово не може надати послуги, доставити товар чи здійснити оплату).

Ще одним важливими елементом інтернет-допомоги є платформа Work4UA, створена для підтримки бізнесу, який не припиняє працювати в умовах війни. Проект онлайн-платформи «Працюй на перемогу» посідає провідне місце економічного стану держави і передбачає залучення якомога якіснішої фінансової підтримки як від

іноземних, так і українських громадян, підприємств та організацій, аби забезпечити підвищення рівня фінансової стійкості і матеріального добробуту українських суб'єктів господарських відносин.

Отже, можна відзначити, що на сьогодні існує доволі значна кількість ІТ-інструментів для підтримки підприємців з боку держави під час війни і у повоєнний період. За допомогою діджиталізації, українські підприємства одержали змогу належним чином працювати в складних обставинах війни. Чимало послуг стали простішими: тепер задля отримання, розгляду чи затвердження документу зовсім необов'язково тримати в руках його фізичний зразок. Одержання грантів, контроль за трансформаціями на митній площині, взаємозв'язок з партнерами у зовнішньоекономічних аспектах – усе це та навіть більше стало можливим за рахунок вправному застосуванню переваг діджиталізації. Уряд працює в напрямку знаходження сучасних шляхів покращення стану українського фінансового задоволення, які бізнес, в свою чергу, з впевненістю може використовувати в ролі трампліну для свого подальшого розвитку. Адже якщо будь-яка з вищезазначених допоміжних послуг здатна стати в нагоді зараз, вона неодмінно нестиме за собою користь і прогрес в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. «Дія (сервіс)» Вікіпедія: офіційний сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 12.11.2023)
2. «Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу» Дія Бізнес: офіційний державний вебпортал. URL: <https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna> (дата звернення: 12.11.2023)
3. «Ініціатива для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України» Дія Бізнес: офіційний державний вебпортал. URL: <https://business.diia.gov.ua/economic-recovery> (дата звернення: 12.11.2023)
4. «єРобота» єРобота: офіційний державний вебпортал. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2023)
5. «єРобота: уряд надасть 77 млн грн мікрогрантів на старт або розвиток бізнесу» Міністерство економіки України: офіційний державний вебсайт. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=709c420f-df80-4e47-9738-3bd4200e9b68&title=Robota-UriadNadast77&fbclid=IwAR1pBy5bwv0y1UP8sFbjQYbhv6LW6TfmSiCSEx2pE-cr0OqPBU4PtcVoqU> (дата звернення: 12.11.2023)

Грегорович Ю.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИТНОМУ КОНТРОЛІ

У сучасних умовах інтенсифікації процесів цифровізації світової економіки усе більш актуальним постає питанням всебічної діджиталізації митної системи, у тому числі митного контролю експортно-імпортних операцій у міжнародному сполученні. Особливо важливим є запровадження цифрових систем митного контролю на залізничному транспорті, оскільки серед великого обсягу транспортних перевезень залізницею є значні обсяги контрабанди. Для цього необхідно виконати аналіз сучасних підходів Державної митної служби України з іншими контролюючими органами та адміністрацією залізниці, щодо використання електронних продуктів та

послуг для здійснення зовнішньоторговельних операцій. Найбільш перспективним напрямком у питанні використання цифрових технологій у сфері митної справи є запровадження електронного документообігу з контролюючими органами.

Цифровізація процесів митного контролю дозволяє державі підвищити прозорість митних операцій, відстежувати та ідентифікувати товари в режимі реального часу, підвищити збирання митних платежів, спростити збір статистичних даних. Цифрові канали також можуть допомогти клієнтам уникнути помилок та зробити весь митний процес більш прозорим та ефективним. Внесення товарів до центрального електронного реєстру дозволяє користувачам стандартизувати процеси, необхідні для митної процедури. Це призводить до подальшого зниження складності та часу подання декларації, що позитивно позначається на регуляторних витратах для бізнесу [1].

За даними проєкту Doing Business, можливість електронного подання, передавання та обробки інформації на митниці – одна з визначальних рис країн з ефективним торговельним середовищем. Зокрема, за допомогою систем на основі веб-технологій громадяни та бізнес, які отримують або надсилають товар за кордон, можуть подавати всі необхідні документи та сплачувати мито онлайн. Електронізація породжує автоматизацію процесів, тобто зменшує кількість робочої сили, необхідної для виконання простих завдань, і породжує професійну конкуренцію в галузі, сприяючи кадровій реформі. Вона також зменшує кількість випадків потенційної взаємодії громадян і бізнесу з чиновниками, а відтак сприяє зниженню корупційних ризиків. У довгостроковій перспективі використання електронних даних на митниці дозволить інкорпорувати їх в інші державні системи зберігання даних, що так само сприятиме поступовій цифровізації економіки.

Ще одна сильна сторона електронізації: вона дозволяє зменшити затримки в митних процедурах. У більш як половині країн Організації економічного розвитку та співробітництва (ОЕСР) митні документи подаються в електронній формі і не дублюються на папері. У Литві, до прикладу, у 2017 році було запроваджено автоматизовану систему управління даними під час проходження митного контролю, яка дозволяє експортерам подавати митні декларації онлайн без потреби навідуватись до митної служби [2].

Серед основних ІТ-досягнень української митниці за 2022–2023 роки? можна виокремити наступні:

1. Побудова нового мобільного резервного центру обробки даних (ЦОД). Центр розгорнуто та підготовлено до запуску в промислову експлуатацію, що свідчить про посилення спроможностей Держмитслужби до ефективної роботи в сучасному інформаційному середовищі та до умов функціонування під час широкомасштабної війни.

2. Минулого року Держмитслужба приєдналась до так званого митного безвізу з країнами Європи та розпочала роботу в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS). Нині транзитне перевезення товарів здійснюється в рамках однієї транзитної процедури: від митниці відправлення в одній країні – до митниці призначення в іншій країні, за однією транзитною декларацією, під забезпеченням однією гарантією (така гарантія діє на території всіх країн, якими переміщуються товари). Це зменшує вартість митних процедур та час, необхідний для їх проходження, – а отже, створює умови для зменшення черг на кордоні, що означає більш швидкий потік товарів. Сьогодні українська митниця на цьому напрямі вже не тільки наздоганяє європейських колег, а рухається разом із ними до переходу на нову, 5-ту, версію NCTS. Вона передбачає суттєві зміни та оптимізацію процесів і буде запуснена синхронно всіма учасниками Конвенції про процедуру спільного транзиту з грудня 2023.

3. Сьогодні українські компанії, які доводять високу надійність та якість свого бізнесу, активно отримують статуси Авторизованих економічних операторів (АЕО). А отже, – довіру митниці та цілу низку важливих митних переваг і спрощень. Це забезпечує участь українських АЕО у формуванні безпечних ланцюгів постачання товарів. Програми АЕО вже реалізовано у 78 країнах світу, ще 5 країн перебувають в активній стадії впровадження. Саме тому Держмитслужба розпочала процес створення Системи для роботи з рішеннями митних органів (CDS.UA), яка допоможе уніфікувати та автоматизувати основні процеси щодо надання митними органами суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності відповідних дозволів та авторизацій.

За приклад було взято європейську ІТ-систему «Customs Decision System» (CDS). Представники бізнесу зможуть подавати заяви на ухвалення рішень митними органами в електронному вигляді та бачити в режимі онлайн, як відбувається приймання та розгляд їхніх заяв.

4. Нещодавно зроблено ще один крок до митних стандартів ЄС – підприємства, які отримали авторизацію на застосування спрощення «процедури випуску за місцезнаходженням», можуть здійснювати частину митних формальностей самостійно. Реалізація такого європейського підходу до ведення митної справи можлива завдяки доопрацюванню Автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) Держмитслужби.

5. Також Держмитслужба запровадила нову, повністю електронну, систему управління гарантіями (GMS), в межах якої гаранті зможуть передавати всі види гарантій в електронному вигляді, а також у безпаперовій формі вносити зміни та відкликати їх.

6. Митниця запустила телеграм-бот, який допомагає отримувати сповіщення про статус поданих митних декларацій (прийняття до оформлення, відмова в прийнятті, оформлення, відмова в митному оформленні, перетин кордону) та запитувати інформацію про залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку. Але слід наголосити, що жодна конфіденційна інформація *не може* бути передана через цей бот.

7. Податкова та митниця надали одна одній доступ до своїх інформаційних баз, що дає змогу оперативно виявляти та блокувати порушення законодавства платниками податків, що завозять товар на митну територію України й потім його реалізують. Ідеться про завищення цін під час реалізації, часто-густо – у багато разів.

Загалом портфель проектів митниці на 2022–2023 роки містить:

- створення нової Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів (ЄАІС) та автоматизованої системи митного оформлення, центральний компонент (АСМО «Центр»);

- розвиток відомчої комунікаційної мережі Держмитслужби;

- закупівля активного мережевого обладнання для комп'ютерних мереж митних органів та їхніх підрозділів;

- створення автоматизованої системи митного оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень;

- створення умов для забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту [3].

Використання електронних технологій для передавання та обробки інформації – визначальна риса ефективних торговельних систем. Впроваджуючи цифрові рішення для торгівлі та митних послуг, держави економлять кошти та час, поступово вирішуючи проблему корупції та неефективності. Крім цього, формування та імплементація вертикально-інтегрованих цифрових систем митного оформлення зовнішнь-економічних операцій суттєво прискорюватиме та збільшуватиме обсяги експортно-імпорتنі товаропотоки.

Список використаних джерел:

1. ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ У ЗАЛІЗНИЧНОМУ СПОЛУЧЕННІ. 2018. УДК 336.2:339.5. С. 1. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/12973/1/Бабаєв.pdf> (дата звернення: 21.11.2023);
2. Як цифровізація допоможе в реформуванні української митниці. ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/yak-cifrovizaciya-dopomozhe-v-reformuvanni-ukrayinskoyi-mitnici> (дата звернення: 21.11.2023);
3. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. УКРІНФОРМ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrainskoi-mitnici.html> (дата звернення: 21.11.2023).

Данилевич К.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року всі суб'єкти української економіки зіткнулися з непередбачуваними викликами, спричиненими повномасштабним вторгненням російських військ в Україну. Слід зазначити, що фінансовий сектор добре підготувався до цих подій, багато в чому завдяки продуктивній роботі гравців ринку та системній роботі регуляторів у попередні роки, включно з умовами роботи під час пандемії карантинних обмежень, пов'язаних з COVID-19. Банківська галузь вижила та продовжувала розвиватися завдяки балансуванню регуляторів, оскільки заплановані регулятивні та наглядові зміни стали неминучими на тлі прискореної європейської інтеграції.

У березні більшість українських банків були змушені закрити відділення в районах інтенсивних бойових дій, значна частина яких залишається окупованою. Причинами цих обов'язкових заходів є високий рівень імміграції та зниження ділової активності, що призвело до зниження попиту на банківські послуги в деяких регіонах. Крім того, банки змушені проводити оптимізацію задля скорочення своїх витрат. До того ж, на певних територіях, які знаходяться під тимчасовою окупацією, неможливо було працювати.

Від початку дії воєнного стану на всій території України Національний банк України запровадив тимчасові обмеження, зокрема щодо валютного регулювання, що значною мірою ускладнило діяльність як українського бізнесу, так і населення.

З початком війни НБУ адаптував правила роботи банківської системи в умовах воєнного стану. Регулятор передбачив, що відділення банків мали продовжити безперебійну роботу, де це було безпечно, забезпечити клієнтам доступ до сейфів та підкріплення банкоматів готівкою. На безготівкові платежі не було запроваджено жодних обмежень.

Водночас діяли заборони: на зняття клієнтами готівки обсягом понад 100 тис. грн на день, а також повна заборона на зняття готівкової валюти в Україні (згодом послаблена – див. нижче), ці обмеження не стосувалися підприємств, які діяли за дорученням уряду або виконували мобілізаційні плани, а також мешканців територій, яким загрожувала окупація: вони можуть знімати кошти без обмежень як в національній, так і в іноземній валюті за умови їх наявності у відділенні банку; банки-емітенти цифрових грошей мали припинити їх випуск і розповсюдження; на розподіл капіталу, крім спрямування прибутку на збільшення статутного капіталу, формування загальних резервів і фондів основного капіталу та покриття збитків; на виплати

дивідендів, окрім як за привілейованими акціями; на надання та продовження кредитів пов'язаним особам банку та дострокове повернення таким особам депозитів; на дострокове погашення банками кредитів, які вони отримали від нерезидентів; на переказ коштів за кордон, окрім власних операцій банків та видачі кредитів іноземним фінансовим установам; надавати юрособам кредити у гривні для погашення кредитів в іноземній валюті; змінювати валюту кредиту з іноземної на гривню для юросіб, крім банків [4].

Постановою Правління Національного банку України від 5 серпня 2022 року № 172 «Внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18» поновлено дію ліцензії на продаж банківських металів для фізичної доставки у відділення клієнта. Банки можуть здійснювати цей продаж у межах залишку металу банку в касі банку. Банкам також дозволено продавати іноземну валюту юридичним особам та фізичним особам-підприємцям-резидентам України, а також зараховувати на поточний рахунок клієнта в іноземній валюті для подальших розрахунків за кордоном за допомогою платіжних карток підприємства у відповідній валюті. Зокрема, витрати на відрядження працівників за кордон використовуються лише для покриття щоденних витрат у розмірі 80 євро (в еквіваленті) на одного працівника на день, витрат на проживання та транспорт (з підтверджуючими документами для розрахунку зазначених витрат на одну особу) [1].

З метою збереження фінансової стабільності в Україні Національний банк вимушено зафіксував обмінний курс та запровадив низку адміністративних обмежень, зокрема на валютні операції та рух капіталу. З огляду на це, а також ураховуючи високий рівень невизначеності ринкові інструменти мають обмежений вплив на функціонування грошового та валютного ринків. Отже, НБУ тимчасово відклав ухвалення рішень щодо облікової ставки.

У міру відновлення здатності валютного ринку до самобалансування Національний банк і далі послаблюватиме валютні та капітальні обмеження та поступово повернеться до плаваючого курсоутворення. Важлива передумова для цього – відчутне зростання обсягів пропозиції валюти, зокрема з боку експортерів в умовах пожвавлення виробництва та відновлення транспортної логістики. Поступова відмова від фіксованого курсу та послаблення обмежень дадуть змогу уникнути накопичення значних макроекономічних дисбалансів.

Зниження невизначеності та посилення дієвості каналів монетарної трансмісії дозволять центробанку повернутися до традиційного режиму інфляційного таргетування. НБУ відновить прогностичний цикл та повернеться до застосування ключової ставки як основного монетарного інструменту для зниження інфляції до цілі НБУ 5% та утримання під контролем інфляційних очікувань [2].

Національний банк здійснює гнучку адаптацію операційного дизайну грошово-кредитної (монетарної) політики та вживає необхідних антикризових заходів для підтримки належного рівня ліквідності банківської системи (у тому числі за потреби – частково через механізми бланкового рефінансування) та посилення гнучкості банків в управлінні власною ліквідністю.

Рада Національного банку України ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, розроблені відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України”, Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”, затвердженого відповідним Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, та Закону України “Про валюту і валютні операції”. Основні засади на період воєнного стану розроблені на основі пропозицій Правління Національного банку України. Рада наголосила, що в умовах війни вкрай важливим є забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперебійного функціонування

системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури. Зниження дієвості ринкових інструментів та висока невизначеність в умовах повномасштабних бойових дій унеможливають здійснення монетарної політики в форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. Дієвість каналів монетарної трансмісії додатково послаблюється адміністративними обмеженнями на валютному ринку та обмеженнями щодо руху капіталу. За таких умов Національний банк України (далі – Національний банк) може тимчасово не покладатися на застосування ринкових монетарних інструментів, зокрема ключової (облікової) ставки як основного інструменту грошово-кредитної (монетарної) політики .

Задля забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії росії та безперервного функціонування системи державних фінансів в умовах воєнного стану Національний банк може надавати підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України (далі – Уряд) на первинному ринку (тимчасова інституціональна можливість чого впливає із законодавства про воєнний стан). Доцільність та обсяги операцій із фінансування державного бюджету визначатимуться окремими рішеннями Національного банку, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках та в державних фінансах, зокрема з урахуванням можливості наповнення державного бюджету з інших джерел [3].

Загалом можна стверджувати, що в непростих умовах війни ,котра генерує надзвичайну кількість ризиків та загроз для національної економіки України, її грошово-кредитна сфера залишилася відносно стійкою до даних негативних впливів. При цьому, як показала практика, темпи інфляції, а також динаміка облікових ставок не відповідають негативним прогнозам та очікуванням, котрі висловлювалися на початку війни. Можна стверджувати, що Національний банк та Уряд України зуміли стабілізувати ситуацію на грошовому ринку за непростих умов і забезпечили відновлення економічної активності в країні, що призвело до зростання обсягів економічних операцій, що призвело до корегуванням ключових макроекономічних індикаторів.

В той же час, наразі на досить низькому рівні залишаються обсяги кредитування національної економіки з боку комерційних банків. Це обумовлюється з одного боку, значним зростанням обсягів резервування за банківськими операціями, що скоротило їх кредитні ресурси. А з іншого - досі залишаються надзвичайно високими ризики економічної діяльності, пов'язані з впливом на неї військових дій. Крім того, банки не схильні формувати за таких умов довгострокові позитивні прогнози, на основі яких можна було б розширювати програму кредитування для клієнтів. Тому, саме даний напрямок грошово-кредитної політики НБУ набуває на даний час особливого значення в контексті необхідності подальшого збільшення рівня економічної активності та формування передумов для відновлення національної економіки України.

Список використаних джерел:

- 1.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho-4> (дата звернення 17.10.2023)
- 2.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://news.dtkr.ua/finance/bank-system/75880-nbu-opriliudniv-osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voennogo-stanu> (дата звернення 16.10.2023)
3. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-natsionalnogo-banku-ukrayini-uhvalila-osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voennogo-stanu> (дата звернення 17.10.2023)

4.Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voyennogo-stanu/> (дата звернення 17.10.2023)

Дарчук П. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ: РОЗГЛЯД ЯК ПОЗИТИВНИХ, ТАК І НЕГАТИВНИХ АСПЕКТІВ

Митна політика України – це комплекс заходів і правил, які регулюють переміщення товарів та послуг через кордони країни, визначають митні тарифи, процедури, норми та стандарти, що впливають на міжнародну торгівлю. Ця політика є важливим інструментом в економічній стратегії країни, оскільки вона впливає на економічне зростання, регулювання зовнішньоторговельної діяльності, баланс імпорту та експорту, а також на захист вітчизняного ринку [2, с.25-31].

Основними завданнями митної політики України є стимулювання експортної діяльності, захист внутрішнього ринку від неконтрольованого імпорту та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів. Це включає встановлення митних тарифів, які можуть бути як захисними, так і стимулюючими, в залежності від потреб національної економіки та міжнародних зобов'язань.

Митна політика також включає в себе заходи боротьби з контрабандою, забезпечення дотримання митних норм та стандартів, що сприяє забезпеченню законності та прозорості міжнародної торгівлі. Крім того, важливим аспектом митної політики є спрощення та автоматизація митних процедур, що має на меті підвищення ефективності митного контролю та зменшення адміністративних бар'єрів для бізнесу.

Митна політика України також відіграє важливу роль у міжнародних відносинах, особливо у контексті інтеграції країни у світову економіку та виконання зобов'язань перед міжнародними організаціями, такими як Світова Торговельна Організація. У цьому аспекті, митна політика має відповідати міжнародним стандартам, сприяти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та бути інструментом для залучення іноземних інвестицій.

Таким чином, митна політика України є багатоаспектною та має значний вплив на економіку країни, враховуючи її геополітичне положення, економічні особливості та міжнародні амбіції. Вона вимагає постійного аналізу, оцінки та коригування, щоб відповідати як внутрішнім, так і зовнішнім викликам, з якими стикається Україна в сучасних умовах.

Вплив митної політики на економічну безпеку України є значним та має багатогранні аспекти, які варто розглядати у контексті глобальної економіки та внутрішніх економічних викликів, з якими стикається країна. Митна політика України, як інструмент регулювання міжнародної торгівлі, впливає на різні сфери економіки, від торговельного балансу до інвестиційного клімату, і має значення для забезпечення національної економічної безпеки [5, с.76-86].

З одного боку, митна політика може служити ефективним інструментом захисту вітчизняних виробників від недобросовісної зовнішньої конкуренції та демпінгу. Встановлення митних тарифів на певні види імпортованих товарів допомагає зберегти конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, стимулює внутрішнє виробництво та сприяє збереженню робочих місць. Такий підхід може бути важливим, особливо в умовах, коли глобальні ринки відзначаються високою конкуренцією.

З іншого боку, митна політика може мати негативні наслідки для економіки. Високі мита можуть збільшити вартість імпортованих товарів, що негативно відбивається на споживачах і може призвести до зростання цін на внутрішньому ринку. Це також може викликати зниження обсягів торгівлі та відповідні заходи з боку торговельних партнерів, що може призвести до торгових конфліктів.

Крім того, необхідно враховувати проблему корупції та бюрократії в митних органах, яка може підривати ефективність митної політики. Корупція не тільки знижує доходи від митних зборів, але й створює нерівні умови для бізнесу, підриваючи принципи справедливої конкуренції.

Також слід відзначити, що митна політика може впливати на інвестиційний клімат країни. Прозорі та ефективні митні процедури сприяють залученню іноземних інвестицій, оскільки інвестори шукають стабільності та передбачуваності в бізнес-середовищі. В той же час, складні та непрозорі митні процедури можуть відлякувати потенційних інвесторів.

Для забезпечення позитивного впливу митної політики на економічну безпеку України, критично важливо досягти балансу між захистом національного ринку та інтеграцією в глобальну економічну систему. Це вимагає адаптації митної політики до змінних умов міжнародної торгівлі, гнучкості у відповіді на економічні виклики та активного використання митної політики як інструменту для забезпечення економічної стабільності та розвитку.

Позитивні аспекти митної політики України виявляються в її потенціалі сприяти економічному зростанню. Через встановлення митних тарифів та регуляторних заходів, уряд має змогу захищати внутрішній ринок від іноземної конкуренції, що в свою чергу стимулює внутрішнє виробництво, забезпечуючи робочі місця та сприяючи економічній стабільності. Важливим елементом є також можливість використання митних тарифів як інструменту для захисту молодих та розвиваючихся галузей економіки, що потребують часу та підтримки для зміцнення своїх позицій на ринку [6].

Крім того, митна політика може сприяти диверсифікації економіки через заохочення експорту певних видів товарів. Це може включати підтримку експортно-орієнтованих галузей, створення сприятливих умов для виходу на зовнішні ринки, а також розвиток торговельних відносин з новими партнерами. Така політика допомагає не тільки в розширенні ринків збуту для українських товарів, але й в зміцненні економічної незалежності та зниженні залежності від односторонніх економічних зв'язків.

Водночас, для досягнення цих позитивних ефектів, Україні необхідно впроваджувати митну політику, яка враховує глобальні тенденції та стандарти, а також бути готовою до швидкого реагування на зовнішні виклики, такі як зміни у світових цінах, торговельні війни або міжнародні санкції. Це вимагає від уряду України не тільки ретельного аналізу світової економічної ситуації, але й гнучкості у формуванні митної політики, здатності до швидкого прийняття рішень та адаптації до нових умов.

Таким чином, митна політика України має величезний потенціал у підтримці та стимулюванні економічного зростання, але для досягнення оптимальних результатів потребує балансу, гнучкості та постійної адаптації до динамічно змінюваного глобального економічного середовища.

Незважаючи на потенційні позитивні аспекти, митна політика України також має ряд негативних сторін, які можуть мати значний вплив на економіку країни та добробут її громадян. Однією з ключових проблем є високі митні тарифи, які, хоча й призначені для захисту внутрішнього ринку, можуть підвищити вартість імпортованих товарів. Це, в свою чергу, негативно впливає на споживачів, особливо на тих, хто залежить від імпортованих товарів та послуг. Підвищення цін на імпортовані товари

може також призвести до інфляційного тиску, що ставить додаткове навантаження на економіку.

Іншим важливим аспектом є ризик відповідних тарифних заходів з боку торговельних партнерів. Високі митні тарифи часто викликають реакцію з боку інших країн, які можуть ввести подібні обмеження на українські товари. Це може призвести до торгових воєн, що негативно позначається на міжнародній торгівлі, зменшуючи обсяги експорту та загальний економічний ріст.

Крім того, в Україні існують проблеми корупції та бюрократії в рамках митної політики. Корупція та бюрократичні перепони можуть серйозно ускладнити митні процедури, підвищуючи витрати та час на оформлення документів, що негативно впливає на бізнес-середовище та знижує привабливість країни для іноземних інвесторів. Непрозорість та непередбачуваність митних процедур знижують довіру до державних інститутів, що може підірвати загальну стабільність економічної системи та інвестиційний клімат країни [1, с.2-11].

Таким чином, хоча митна політика має потенціал стати важливим інструментом економічного розвитку та захисту національних інтересів, її ефективність та позитивний вплив можуть бути обмежені через високі митні тарифи, ризик торговельних конфліктів, а також проблеми корупції та бюрократії. Тому для оптимізації впливу митної політики на економічну безпеку України, необхідно зосередитися на реформуванні митної системи, забезпеченні прозорості та ефективності митних процедур, а також на пошуку збалансованих підходів у міжнародній торгівлі.

Для забезпечення ефективного впливу митної політики на економічну безпеку України, важливим є баланс між захистом внутрішнього ринку та інтеграцією в світову економіку. Це вимагає гнучкої митної політики, яка б враховувала інтереси як внутрішніх виробників, так і споживачів, а також була б орієнтована на створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі та інвестицій.

Захист економічних інтересів через митну політику має бути збалансований із потребами економічного розвитку та інтеграції України у світову економіку, враховуючи також зобов'язання України в рамках міжнародних угод та організацій.

Висновки. Митна політика, як важливий інструмент регулювання міжнародної торгівлі, сприяє захисту національного ринку, підтримці вітчизняних виробників та стимулюванню економічного зростання. Водночас, вона може призводити до зростання цін на імпортні товари, створення бар'єрів у міжнародній торгівлі та викликання торговельних конфліктів. Проблеми, пов'язані з корупцією та бюрократією в митних органах, додатково ускладнюють ситуацію, підриваючи ефективність митної політики та негативно впливаючи на інвестиційний клімат.

Для підвищення ефективності митної політики та мінімізації її негативних наслідків, Україні необхідно зосередитись на створенні прозорої, ефективної та гнучкої митної системи. Важливо знайти баланс між захистом внутрішнього ринку та інтеграцією в глобальну економіку. Це передбачає адаптацію митної політики до світових економічних тенденцій, забезпечення справедливої конкуренції та створення сприятливих умов для іноземних інвестицій. Такий підхід може не тільки покращити економічну безпеку, але й сприяти стабільному та довгостроковому економічному розвитку України.

Список використаних джерел:

1.Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники / Л. М Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – №1(19). – С. 2–11.

- 2.Денисенко М. П., Бреус С. В. Економічна безпека держави та деструктивний вплив на неї тіньової економіки / М. П. Денисенко, С. В. Бреус // Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 37. – С. 25–31.
- 3.Акімова Л. М. Аналіз стану економічної безпеки за суб'єктивними оцінками експертів / Л. М Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. –№2. – С. 1–14.
- 4.Зінченко О. І., Хімченко А. М. Щодо сутності поняття «соціально-економічна безпека» / О. І. Зінченко, А. М. Хімченко // Бізнес інформ. – 2014. – №6. С. – 123–128.
- 5.Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави / Т. Г. Бондарук, І. С.Бондарук // Економічні горизонти. – 2018. – № 2. – С. 76–86.
- 6.Шевчук С.В. ДІАЛЕКТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ // БИ. 2018. №6 (485). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dialektika-derzhavnogo-regulyuvannya-zabezpechennya-mitnih-interesiv-derzhavi> (дата звернення: 23.11.2023).

Духняк Х.Б.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Назаркевич І.Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Сьогодні досягти високого рівня соціально-економічного розвитку країни без активного і масштабного впровадження цифрових технологій в усі сфери суспільного життя практично неможливо. Разом з тим, процеси цифровізації не лише визначають сьогодення і майбутнє системи державного управління, бізнесу чи окремого індивіда, але й в значній мірі формують систему національної безпеки.

Цифровізація (з англ. *digitalization*) — це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо [3].

В Україні попри війну тривають процеси цифрової трансформації у багатьох сферах, зокрема, у фінансовій, в державному управлінні, у сфері надання електронних послуг громадянам, у сільському господарстві, у сфері охорони здоров'я, у виробництві продуктів харчування та енергетиці тощо. Уряд України адаптував свої цифрові платформи для забезпечення навчання, надання державних послуг, взаємодії, консультацій з громадянами, доступу до інформації та для інших потреб громадян під час війни.

Ще на саміті в Давосі 2022 року Україну назвали «цифровим тигром» Європи, і це цілком заслужена відзнака. Лише за чотири роки Україна піднялася з 82-ї на 46-ту позицію у світовому рейтингу під назвою Індекс економічного розвитку уряду, що є свідченням її непохитної відданості ідеї цифровізації врядування. З 2019 року Україна неухильно наближається до того, щоб стати провідною «цифровою нацією» світу, випереджаючи багатьох своїх регіональних сусідів [4].

Коли у 2022 році розпочалась повномасштабна війна, попри всі очікування росії високий ступінь цифровізації країни врятував українців. Росіяни здійснили величезну кількість кібератак на державні органи України ще до вторгнення, очікуючи, що державна інфраструктура зруйнується і це спричинить хаос у країні. Проте Україна витримала ці атаки, а в перші дні вторгнення навіть запустила нові важливі сервіси в Дії. Станом на 2023 рік, на порталі Дія зареєстровано 22 млн. користувачів, застосунком Дія користується майже 18.7 млн. українців. На порталі Дія доступно 90 послуг, а у застосунку - 25 послуг та 14 цифрових документів. Бо Дія вдало задовольняє нагальні потреби громадян у військовий час – залишатися на зв'язку, бути в курсі достовірних новин, змінити місце реєстрації, пожертвувати на армію та багато іншого [4].

За інфографікою М. Федорова, станом на 8 лютого 2023 року, завдяки цифровізації державі вдалось заощадити 16.3 млрд гривень і «планується відцифрування 100% найпопулярніших держпослуг» [1].

Окрім впровадження та постійного розвитку Дії, український уряд робить інші ефективні кроки у напрямку посилення цифрової безпеки. Зокрема, створено сильну ІТ-армію, що об'єднує як українських, так і міжнародних ІТ-професіоналів, зараз там близько 300 тисяч учасників. Запроваджено «Ворог» – чатбот, який збирає інформацію про пересування російських солдатів. Також Україна отримала унікальний досвід використання технологій під час повномасштабної війни. Наприклад, використання штучного інтелекту, щоб розпізнавати загиблих росіян за фото. Крім цього, застосовано нові рішення для роботи важливих об'єктів за допомогою технології Starlink. Зараз Україна має понад десять тисяч станцій, що роздають супутниковий інтернет, які використовуються для підтримки та відновлення критичної інфраструктури. Окрім цього, враховано потреби людей та військових, для яких започаткували перший державний криптофонд. Він зібрав вже понад 60 мільйонів доларів. Усі кошти йдуть на військову та гуманітарну допомогу [2].

Отже, розвиток сучасних процесів діджиталізації в Україні свідчить про вражаючий приклад того, як цифрова трансформація може стати життєво важливим інструментом під час повномасштабної війни. Інвестуючи у цифрову інфраструктуру та розвиваючи цифрові технології, Україна не лише змогла витримати велику кількість кібератак та діяти в умовах війни, але також забезпечила комфорт і зв'язок для своїх громадян в найважчий період. Важливо продовжувати інвестувати в цифрові технології, підтримувати ініціативи в галузі цифрової безпеки та сприяти розвитку інновацій. Україна демонструє, що цифрова трансформація може зробити країну більш стійкою та готовою до викликів сучасності.

Список використаних джерел:

- 1. Три роки Дії: Михайло Федоров анонсував нові послуги та розпові про головні досягнення. 8 лютого 2023 року. URL: <https://diia.gov.ua/news/tri-roki-diyi-mihajlo-fedorov-anonsuvav-noviposlugi-ta-rozproviv-pro-golovni-dosyagnennya>.*
- 2. Цифровізація України: до, під час та після повномасштабної війни. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/27/7348844/>*
- 3. Цифровізація. Термінологія – Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5614>*
- 4. Як Україна під час війни стала світовим лідером із цифровізації держуправління. Get the Latest Ukraine News Today – KyivPost. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/22145>*

Духняк Х.Б.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний етап розвитку української державності пов'язаний з трансформацією національної економіки під впливом військових дій. Внаслідок військової агресії РФ в Україні сформувались умови, коли, з однієї сторони, кількість суб'єктів підприємницької діяльності, а відповідно і вітчизняних товаровиробників суттєво скоротилася, що спровокувало дефіцит певних видів товарів і продовольства, а

також їх здорожчання. З іншого боку, багато іноземних контрагентів не виконують своїх умов щодо продажів товарів в Україну через нестабільність соціально-економічної ситуації в Україні. Наслідком таких процесів стало те, що в Україні різко скоротилися обсяги зовнішньоторговельних операцій, а також зазнали змін їх склад і структура, де основу почала формувати гуманітарна допомога.

Згідно з офіційними даними Державної митної служби України, у зв'язку з агресією РФ, лише у березні 2022 року експорт українських товарів скоротився вдвічі (2 654 млн. дол. США), імпорт – більш, ніж втричі (1 754 млн. дол. США), порівняно з даними за лютий 2022 року (5 426 млн. дол. США та 6 191 млн. дол. США відповідно) [4].

Насамперед, слід звернути увагу, що держава з введенням воєнного стану чи не в першу чергу спробувала врегулювати питання щодо ввезення найбільш необхідних для життєзабезпечення та оборони країни товарів. Так, відповідно до Постанови Кабміну №174 [5], яку було прийнято 1 березня 2022 року, пропуск через митний кордон та порядок митного оформлення гуманітарної допомоги в Україні від донорів (юридичних та фізичних осіб) було максимально спрощено, адже пропуск гуманітарної допомоги здійснюється за місцем перетину митного кордону України на підставі декларації, заповненої особою, що перевозить товар, та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Наслідком цього стало скорочення тривалості митного оформлення гуманітарних вантажів митними інспекторами. За інформацією Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, загальний обсяг гуманітарної допомоги, що надійшла в Україну за січень-травень 2022 року, становить 3,9 тисяч тонн. Надходження гуманітарної допомоги для України було оформлено на адресу 180 благодійних фондів та організацій від 29 країн-донорів [3].

Щодо імпорту товарів і послуг, то на період воєнного стану разом із стандартним способом проходження митного контролю було запроваджено спрощений спосіб, згідно з яким митний контроль та митне оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України через пункти пропуску державного кордону України, здійснюється без справляння митних платежів шляхом подання декларантом митному органу попередньої митної декларації без проведення митного огляду, без застосування фітосанітарного контролю, заходів нетарифного регулювання ЗЕД (крім державного експортного контролю) безпосередньо у пунктах пропуску на митниці [6].

Аналізуючи окремі показники спеціальної митної статистики ДМСУ, можна зазначити, що протягом перших місяців повномасштабного вторгнення відбулось зниження рівня оформлення митних декларацій та інших митних документів на кордонах країни. Так, кількість оформлених митних декларацій форми МД-2 за січень-вересень 2022 року становила 2 650,6 тис. шт., що у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року менше на 29,2%. Зовсім протилежною є динаміка щодо обсягів поставок товарів, зокрема транспортних засобів, так, загальна вага пропущених товарів на кордонах з країнами ЄС у січні-вересні 2022 року становила 44,38 млн. тонн, що на 7,58 млн. тонн більше за аналогічний період попереднього року, тим часом транспортних засобів було переміщено 5,61 млн. од. (у січні-вересні 2021 року – 4,63 млн. од.) [4].

Причиною такого зростання показників стало впровадження повної лібералізації щодо ввезення транспортних засобів громадянами. 5 квітня 2022 року набув чинності Закон України № 2142-ІХ [2], згідно з яким на період дії воєнного стану на території України звільняються від оподаткування ввізним митом, ПДВ та акцизним податком операції з ввезення фізичними особами на митну територію України легкових автомобілів, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних

засобів для перевезення вантажів у митному режимі імпорту. Мета закону – прискорити завезення автомобілів, придбаних на потреби ЗСУ, медиків і волонтерів, які допомагають армії, а також для тих, хто втратив свій транспорт внаслідок російської агресії. Втім, багато громадян скористалося даними змінами з іншими цілями, так, з 9 квітня по 19 травня в Україну завезли майже 100 тис. автомобілів, серед них велику частку зайняли автомобілі преміум-класу, які не були метою введення «нульового мита». Таким чином, 1 липня 2022 року даний закон втратив чинність.

При оформленні товарів на експорт також відбулися значні зміни, серед них оформлення Т1UA (транзитної декларації по території ЄС) через нову комп'ютеризовану систему транзиту – NCTS, відповідно до якої для доставки вантажів з однієї країни до іншої подається єдиний транзитний документ: від митниці відправлення до митниці призначення. Це прискорює проходження митних формальностей на кордоні, зменшує витрати для підприємств, а головне забезпечує підвищення безпеки перетину державного кордону в умовах воєнного стану. В системі зареєструвалися понад 1100 трейдерів, тобто, навіть, незважаючи на війну, суб'єкти ЗЕД почали активно користуватися системою на національному рівні, так, 1 жовтня 2022 року було оформлено першу транзитну декларацію на виїзд з України, за якою вантаж вирушив через Польщу до ФРН [1].

Підсумовуючи можна зазначити, що держава з свого боку створила більш ліберальні умови щодо ведення зовнішньоторговельної діяльності, а також операцій із ввезенням гуманітарної допомоги. У свою чергу, митні органи в умовах воєнного стану працюють в посиленому режимі, адже повинні забезпечити якомога швидший процес митного оформлення вантажів, включаючи гуманітарну допомогу. Все вище відмічене повинно активізувати зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних суб'єктів, а відповідно створити позитивний мультиплікаційний ефект в соціально-економічному розвитку нашої країни.

Список використаних джерел:

- 1.«Маленький вступ» до ЄС: перші результати дії «митного безвізу» для України / Вебсайт Укрінформ // Економіка. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3588240-malenkijvstup-do-es-persi-rezultati-dii-mitnogo-bezvizu-dla-ukraini.html>
- 2.Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20>
- 3.Офіційний вебпортал парламенту України / Текстові публікації. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224488.html>
- 4.Офіційний вебсайт Державної митної служби України / Статистика та реєстри. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
- 5.Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» від 01.03.2022 № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-p>
- 6.Спрощений митний контроль та митне оформлення товарів – офіційне роз'яснення / Вебсайт Європейської Бізнес Асоціації. 2022. URL: <https://eba.com.ua/sproshhenyj-mytnyjkontrol-ta-mytne-oformlennya-tovariv-ofitsijne-roz-yasnennya/>

Духняк Х.Б.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я.
Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сучасному етапі розвитку української держави спостерігається складна економічна ситуація, спричинена військовим вторгненням росії на територію України. Безумовно, це впливає на усі сфери життєдіяльності українського суспільства, зокрема і на здійснення митної політики.

З першого дня повномасштабного вторгнення росії в Україну держава почала реагувати на ситуацію, в тому числі здійснивши ряд заходів, що безпосередньо стосувалися ведення митної справи. Зокрема, 24 лютого 2022 року Держмитслужбою були закриті усі пункти пропуску на кордонах з агресором та її поплічником білоруссю [7]. Проте основні рішення стосовно митної політики в нашій країні приймалися після того, як минув перший «шок» в населення та на ринках, а влада могла більш-менш реально оцінювати стан справ та потенційні ризики, здійснювати виважені кроки по стабілізації внутрішньої ситуації.

Наприкінці березня Верховна Рада ухвалила зміни до норм податкового та митного законодавств. Зміни спрямовані на забезпечення майже безперешкодного ввезення з-за кордону вантажів, які є особливо актуальними в умовах воєнного стану (гуманітарна допомога, товари першої необхідності, продукти харчування, паливо та інші). До того ж, до закриття кордонів з ворожими країнами, постановою Кабінету Міністрів України (далі - КМУ) № 426 від 09.04.2022 р. було повністю заборонено ввіз російських товарів на митну територію України [5], а ще постановою № 330 від 20.03.2022 р. КМУ надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, який передбачає, що митний контроль та митне оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, які ввозяться на митну територію України через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для морського, автомобільного та залізничного сполучення, здійснюється без справляння митних платежів, у тому числі податку на додану вартість, акцизного податку, ввізного мита, шляхом подання декларантом митному органу попередньої митної декларації без проведення митного огляду, без застосування фітосанітарного контролю, заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо у пунктах пропуску через державний та митний кордон України [1]. Таке рішення допомогло розвантажити пункти пропуску та пришвидшити доставку стратегічно важливого імпорту в Україну.

Важливим кроком, був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги.

Гуманітарна допомога - адресна безкоштовна допомога, що надається донорами із гуманних мотивів, в тому числі для підготовки до захисту держави у разі збройної агресії чи конфлікту [2]. На митну територію нашої країни дозволяється імпорт предметів гуманітарної допомоги, які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю.

Гуманітарний товар пропускається у першочерговому порядку без обов'язкового попереднього митного декларування та без надання забезпечення сплати митних платежів, його отримувача у Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги. Митне оформлення гуманітарного товару здійснюється митницею тільки після проведення заходів офіційного контролю. До отримання відповідних дозволів контролюючих органів гуманітарний товар передається на тимчасове зберігання під митним контролем отримувачу гуманітарної допомоги. Декларування гуманітарного товару здійснюється його отримувачем самостійно або

за його заявою митним брокером. Заява на декларування, складена у довільній формі, подається отримувачем гуманітарної допомоги до митниці за місцем митного оформлення [4].

Відповідно до постанови КМУ від 29.12.2021 р. № 1424 встановлено нові правила експорту низки сільськогосподарських товарів. Зокрема запроваджено заборону на експорт вівса; гречки, проса, солі, цукру, жита, живої рогатої худоби та продуктів їх переробки. Дозволено експортувати, за наявності спеціальних дозволів: кукурудзу; пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин); яйця курей свійських; м'ясо курей свійських; соняшникову олію [6]. Для збереження рівноваги на внутрішньому ринку міндобрив, КМУ ввів заборону на вивіз добрив. Так діє нульова квота (або фактично заборона) для експорту:

- добрив мінеральних або хімічних, фосфорних (код УКТ ЗЕД 3103);
- добрив мінеральних або хімічних, азотних (код УКТ ЗЕД 3102);
- добрив мінеральних або хімічних із вмістом 2 чи 3 поживних елементів: азоту, фосфору та калію; інших добрив (код УКТ ЗЕД 3105);
- добрив мінеральних або хімічних, калійних (код УКТ ЗЕД 3104).

Ця заборона має вимушений та тимчасовий характер і застосовується до відновлення рівноваги певних товарів на внутрішньому ринку та забезпечення посівної кампанії [3].

Отже, оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни, перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Особливої уваги потребує дослідження функціонування «зернового коридору», яке повноцінно можливо буде здійснити у післявоєнний період. Але поряд з кроками, що здійснює Україна, суттєвого значення набувають заходи ЄС, направлені на підтримку нашої держави. Зокрема, мова йде про рішення Європейського союзу про скасування з 4 червня на рік усіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 року режиму спільного транзиту так званого «митного безвізу», який передбачає, що український бізнес має можливість переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія. Саме ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потрясіннями пройти шлях до перемоги.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану : Постанова КМУ № 330 від 20.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 26. С. 75. Ст. 1417.
2. Закон України «Про гуманітарну допомогу» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999 - № 51, ст. 451.
3. Кабмін ввів тимчасову заборону на вивезення добрив з України. Газета «День». URL: <https://day.kyiv.ua/news/150622-kabmin-vviv-tymchasovu-zaboronu-na-vyvezennya-dobryv-z-ukrayiny>
4. Постанова кабінету Міністрів України «Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги» » [Електронний ресурс] // № 544 від 22 березня 2000 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544-2000-%D0%BF#Text>.
5. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації : Постанова КМУ № 426 від 09.04.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 33. С. 256. Ст. 1785.
6. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-n#Text> .

7.Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження КМУ No 188-р від 26.02.2022. Офіційний вісник України. 2022. No 20. С. 20. Ст. 1068.

Кондратюк М.Б.

Науковий керівник: д.е.н., доц., Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМІВ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК МЕТОД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах розвитку євроінтеграційних процесів і посилення ролі міжнародних економічних зв'язків значну роль відіграє митна політика та її ефективна реалізація в контексті адміністрування мита. Фіскальна та регулятивна компоненти мита відіграє важливу роль у формуванні фінансових ресурсів держави та посиленні митної безпеки України [0].

Від ефективності діяльності митних органів залежить стан наповнення державного бюджету, тому реформи в митній сфері особливо важливі, зважаючи на загрозливий ріст контрабанди та дефіцит фінансових ресурсів держави. Розвиток світової торгівлі та зовнішньоекономічних відносин потребують упровадження нових підходів до роботи митних інституцій в Україні, удосконалення функціонування яких вимагають сучасні реалії.

Адміністрування податків та митних зборів є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування. Винятково за рахунок податків та зборів створюється більша частина грошових фондів, необхідних для функціонування держави[0].

Митне адміністрування можна визначити через ефективність і прозорість діяльності митних органів, а також координацію контролюючих органів країн торгових партнерів (рис. 1).

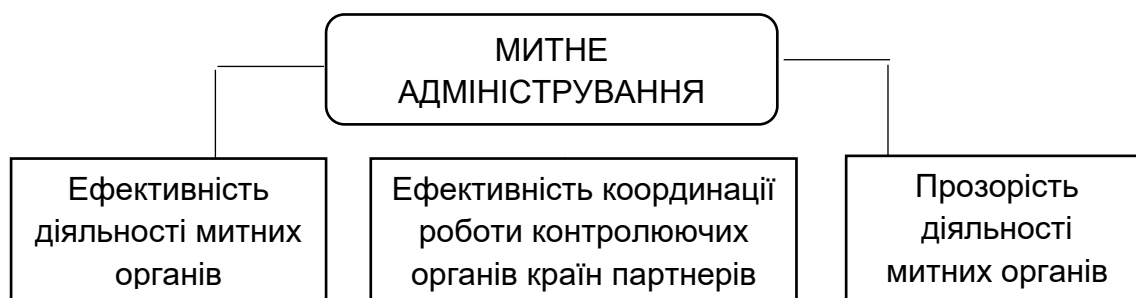

Рис. 1. Елементи вираження ефективності митного адміністрування [0]

Покращення механізмів митного адміністрування є важливим завданням для забезпечення ефективності, прозорості та відповідності законодавству. Нижче подано кілька ключових напрямків для покращення митного адміністрування:

- Електронізація та автоматизація процесів:

Розвиток електронних систем для подання митних декларацій та обміну інформацією. Впровадження систем електронного оформлення та оплати митних платежів. Використання сучасних технологій для автоматизації митного контролю та митного оформлення.

- Стандартизація та спрощення процедур:

Встановлення єдиної системи класифікації товарів, стандартизація та спрощення процедур митного оформлення для підприємств.

- Ефективний митний контроль
- Транспарентність та антикорупційні заходи:

Впровадження систем моніторингу та звітності для забезпечення прозорості у діяльності митниць, здійснення антикорупційних заходів та навчання персоналу щодо етичних стандартів.

- Контроль над товарними потоками:

Митне адміністрування дозволяє країнам встановлювати контроль над в'їздом та виїздом товарів. Це є важливим з точки зору безпеки, охорони здоров'я громадян та забезпечення дотримання законодавства.

- Захист внутрішнього ринку

Митні служби виконують функцію захисту внутрішнього ринку від неправильного класифікування товарів, підробок та недекларованих товарів, що може призвести до недобросовісної конкуренції та шкодити внутрішнім виробникам.

В даний час в митних органах при здійсненні митних операцій активно застосовуються безпаперові технології: електронне декларування товарів, електронне попереднє інформування, автоматична реєстрація митної декларації, автоматичний випуск товарів та ін.

Декларування в електронній формі – це перший та один з найважливіших етапів використання інформаційних технологій у митній сфері. Завдяки електронному декларуванню учасник ЗЕД отримує можливість надіслати митну декларацію та інші документи до митного органу з будь-якого електронного пристрою, що має доступ до мережі Інтернет.

Таким чином, слід зазначити, що за останні роки митні органи значно просунулися у розробці та впровадженні сучасних інформаційних технологій під час здійснення митних операцій. Розвиток інтеграційних процесів і активізація зовнішньоекономічних зв'язків України зумовлює необхідність подальшого цілеспрямованого вдосконалення діяльності Державної митної служби України. У ДМС має бути продовжена робота, спрямована на підвищення ефективності митного адміністрування, модернізацію інформаційно-програмних засобів, що забезпечують безвідмовне функціонування Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів. Необхідно спрощення митних операцій на основі впровадження сучасних інформаційних технологій, а також удосконалення всієї митної та транспортної інфраструктури та логістичних процесів

Одним із напрямів підвищення ефективності митного адміністрування є вдосконалення державного контролю в пунктах пропуску на кордоні за рахунок оптимізації функцій різних контролюючих органів та виключення їх дублювання.

З метою вдосконалення митного адміністрування, скорочення часу проведення митних операцій та підвищення ефективності митного контролю необхідно подальший розвиток та впровадження у практику роботи митних органів системи управління ризиками (СУР). Застосування системи управління ризиками є основним принципом проведення митного контролю. Цей метод дозволяє зосередити увагу митних органів на тих ділянках, де існує най-більший ризик порушень законодавства і звільняє більшість учасників ЗЕД від зайвого бюрократичного контролю, не зменшуючи при цьому ефективності митного контролю [0].

Отже, ефективне митне адміністрування має вирішальне значення для забезпечення економічної безпеки та стабільності країни, сприяє розвитку міжнародної торгівлі та допомагає впоратися з різноманітними викликами, пов'язаними з пересуванням товарів через кордон, саме тому дуже важливо покращувати механізми митного адміністрування. Покращення митного

адміністрування не лише забезпечує ефективне функціонування міжнародної торгівлі, а й є ключовим чинником для зміцнення економічної та соціальної стійкості держави.

Список використаних джерел:

1. Gontareva, I. V., Hutsul, I. A., Tkachuk, F. A., & Miroshnik, O. Y. (2018). Фіскальна ефективність адміністрування мита в Україні. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(26), 133–142. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.143843>
2. Буяльський А. А. *Визначення фінансово-правового статусу митних органів*. Навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24068/1/53-54.PDF>
3. Мохнар, І. (2022). Підвищення якості митного адміністрування як напрям покращення фінансової безпеки держави. *Молодий вчений*, 10 (110), 59-63. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-13>
4. Літовська А.І. *Стан митно тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України . Технологічний аудит та резерви виробництва*. – 2015. – № 1. – С. 46-50.

Марцеховська В. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МИТНОМУ КОНТРОЛІ

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, однією з перших інституцій, яка відчула суттєві зміни, стала митниця. Парламент, Парламент, Уряд України та профільні органи виконавчої влади ухвалили значну кількість нормативно-правових актів, що не лише спрощують порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів, а й надають певні пільги для імпортерів. Ці заходи мають на меті швидке, безперешкодне та повноцінне забезпечення населення України та Збройних Сил України необхідними ресурсами у цей важкий час [1].

Митний контроль - це сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку. Це контроль за сплатою ввізних і вивізних мит, дотриманням міждержавних та міжнародних угод щодо преференційного регулювання, інших торговельно політичних заходів, положень про внутрішні податки і збори, а також міжнародних/міждержавних домовленостей про заборони й обмеження. Саме тому, у період нестабільності, воєнного стану важливість митного контролю стає стратегічно необхідною для гарантування національної безпеки та управління ресурсами. Митний контроль перетворюється на важливий бар'єр перед потоком контрабанди, незаконних поставок зброї та інших небезпечних матеріалів через кордон, сприяючи тим самим захисту суверенітету України. Крім того, він відіграє ключову роль у запобіганні використанню економічних ресурсів для підтримки ворожих сил [2].

У сучасному світі, де глобалізація та міжнародна торгівля стають все більш важливими аспектами економічного розвитку, використання передових технологій у митному контролі виявляється необхідним для забезпечення ефективного та безпечного переміщення товарів через кордони. Сучасні технології у митному контролі не лише спрощують та прискорюють процеси митного оформлення, але й відіграють визначальну роль у запобіганні нелегальних фінансових операцій,

виявленні незаконних елементів у вантажах та забезпеченні точного моніторингу руху товарів [3].

А саме, діджиталізація митних процедур, зокрема усунення паперових документів. Ось наприклад, з 1 грудня 2023 року можна буде почати використовувати цифровий механізм для ввезення гуманітарної допомоги. Тобто подавати декларацію онлайн з використанням Автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги. Незважаючи на ці позитивні аспекти електронного декларування в Україні, у митній галузі воно ще не зовсім ідеальне. Бо тим не менш, незважаючи на вище сказане, Кабінет Міністрів постановою від 20 листопада 2023 року № 1216 продовжив можливість використання паперових декларацій для ввезення гуманітарної допомоги в Україну до 1 квітня 2024 року. Також низку митних процесів досі засновано на паперових документах, що цілком не відповідає сучасному технічному прогресу і ефективним світовим практикам, адже у цифрову епоху митниці майже всі країни світу впроваджують проекти, спрямовані на автоматизацію адміністративних процесів та електронного документообігу [4].

Так, «Електронна митниця» (E-Customs) – це не просто утворення кількох країн. Це майбутнє митної спільноти в світі. Оскільки Україна прагне повноцінного членства в Європейському Союзі, то головним і актуальним залишається завдання вдосконалення діяльності митних органів у напрямку автоматизації процесів шляхом спрямування всіх зусиль на спрощення та створення сприятливих умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності, розвитку власної електронної митниці. Ця автоматизована система «E-Customs» фокусується на переході до електронної форми документообігу та спрощенні процесів обробки інформації.

Так, як Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Це означає, що вона тепер має синхронізувати принципи роботи у більшості галузей із країнами ЄС. Європейський Союз – це передовсім митний союз. Щоб синхронізуватися з іншими країнами ЄС, потрібно знати, що роблять вони самі, щоб мати між собою спільні митні правила та процедури.

Зараз у ЄС пріоритет – це переведення всіх процедур в електронну форму. Для цього країни-учасниці ЄС реалізують програму "Ініціатива електронної митниці" ("Electronic customs initiative"). Вона передбачена Митним кодексом ЄС. Для її впровадження розроблено MASP-C (multi-annual strategic plan for customs). MASP-C - плановий документ, який охоплює всі митні проекти, пов'язані з ІТ. Він являє собою огляд та довідкову інформацію про проекти та ключові питання, пов'язані з розвитком ініціативи е-Митниці та поточним станом справ. Серед його складових є: ІТ-стратегія, зведена документація про проекти, детальний графік їх впровадження. Тобто він одночасно і встановлює рамки для розвитку електронних митних систем, і є «рухомим планом» реалізації робочої програми Митного кодексу ЄС [5, 6].

Загалом, впровадження електронної митниці в Україні є стратегічним кроком у напрямку сучасних стандартів управління митною справою, сприяючи ефективнішій та прозорій роботі системи митного контролю та забезпечуючи сприятливе середовище для розвитку міжнародної торгівлі.

Підґрунтям концепції функціонування нової митниці стало використання інноваційних технологій, що перетворюють митне адміністрування на швидкий і високотехнологічний процес. «Смартмитниця» працюватиме з урахуванням даних інтелектуальної системи ризиків. Поряд із цим функціонуватиме єдиний портал надання дозвільних, електронне декларування, здійснюватиметься моніторинг та контроль над усіма ланцюгами поставок, постмитний контроль та постаудит, використовуватимуться інноваційні технічні засоби митного контролю. Вона забезпечуватиме обмін попередньою інформацією з авіалініями, морськими лінійними об'єктами, «Укрзалізницею», адміністрацією Державної прикордонної

служби, NCTS – TIRepd. Таким чином, надаватиметься інформація з приводу реєстру номера транспортного засобу, найменування товару та його вагових параметрів.

Також, використання високотехнологічних засобів митного контролю відбуватиметься на основі відеоспостереження та здійснення відеоконтролю, зчитування номерних знаків, здійснюватиметься ваговий контроль та використання сучасних скануючих систем.

Не менш важливим є застосування електронного талона в пунктах пропуску через державний кордон. Зокрема, у талоні зазначатиметься інформація про номер та дату операції, номер транспортного засобу. Така інформація перевірятиметься посадовими особами Держприкордонслужби, яка буде проводити моніторинг вхідних даних з E-ticket у власній інформаційній системі, робитиме аналіз та оцінку ризиків, коригуватиме відповідні дані для Державної міграційної служби (ДМС) України, проставлятиме штамп «перевірено» та передаватиме для контролю в органи ДМС. Після цих процедур ДМС зчитуватиме дані у власну інформаційну систему, вноситиме дані, необхідні для здійснення митного контролю, робитиме аналіз ризиків та проставлятиме власну відмітку «перевірено». За вказаним талоном транспортний засіб може виїжджати за межі пункту пропуску. Такий набір процедур даватиме змогу активізувати проведення митних формальностей під час перетину митного кордону [7]. Так, наприклад, 8 травня 2023 року на 16 пунктах пропуску вже стартувала послуга запису до електронної черги для перетину кордону водіяма вантажівок. Зареєструватись можна на сайті esherha.gov.ua або в мобільному застосунку "eЧерга". А з середини травня перетин кордону для вантажівок став можливим лише за записом в електронній черзі [8].

Декларування товарів на «Смарт-митниці» здійснюватиметься за принципом «Єдиного вікна». Це електронна система, через яку здійснюються всі види контролю та проводиться обмін інформацією про товари, що переміщуються через кордон України між різними службами контролю та митницями в автоматичному режимі. Товари, які переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати іншим видам державного контролю, зокрема санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному. У такому разі митний контроль та митне оформлення цих товарів завершуються тільки після проведення встановлених законами України для кожного товару відповідних видів контролю. Так, інформаційний веб-портал «Єдине вікно» матиме WEB-інтерфейси державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти та корми, ветеринарно-санітарного контролю, фітосанітарного контролю, державних органів, що видають дозвільні документи [9].

Впроваджуватиметься також процедура автоматизованого випуску товарів у митний режим на основі результатів застосування системи аналізу ризиків. Передбачаються три канали випуску товарів за митними деклараціями. Перший – «зелений канал» – передбачатиме автоматизований випуск товарів за МД без здійснення додаткової перевірки документів та проведення митного огляду. «Жовтий канал» – випуск товарів за МД здійснюватиметься після проведення документального контролю, а «червоний канал» (найбільш ризикові операції) – після здійснення документального контролю та митного огляду. Така система дасть змогу уніфікувати митні процедури, усунути вплив людського фактору та скоротити час на здійснення митних процедур.

Блокчейн-технологія в митній діяльності - це інноваційна модель єдиної інформаційної мережі. Блокчейни можуть зберігати ряд записів, включаючи платіжні транзакції, записи про продажі, історію покупок, корпоративні рахунки та історію роздрібних цін, а також майбутні зміни в цінах. Технологія може записувати нетранзакційні дані, а саме: записи про назву, торгову марку та патентну інформацію, а також журнали руху. Фактично, блокчейн – це база даних, яка постійно

розширюється і зберігає транзакції в режимі реального часу. Також, ця технологія може дозволити урядам обмінюватися даними і достовірно здійснювати контроль за використанням сертифікатів, ліцензій, не розкриваючи інформацію або конфіденційну інформацію. Митні органи можуть вказувати на підозрілого трейдера (у випадку появи належної інформації) через відповідний ланцюжок блоків, попереджаючи інші країни, які співпрацюють [10].

Отже, використання усіх цих сучасних технологій допоможуть зробити митний контроль більш ефективним, прозорим та надійним, а також сприятимуть підвищенню безпеки та зменшенню можливостей для корупції.

Список використаних джерел:

1. ЛІГА:ЗАКОН. Митне оформлення товарів на період воєнного стану. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovarv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu
2. ЛІГА:ЗАНОК. Митний контроль. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM019647>
3. Укрінформ. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrainskoi-mitnici.html>
4. Кабінет Міністрів України. Ввезення гуманітарної допомоги. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vvezennia-humanitarnoi-dopomohy-prodovzhenno-mozhlyvist-vykorystannia-paperynykh-deklaratsii-do-1-kvitnia-2024-roku>
5. Укрінформ. Чому для побудови Е-Митниці Україна має керуватися європейським планом «МАСP-С»? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3534462-comu-dla-pobudovi-emitnici-ukraina-mae-keruvatisa-evropejskim-planom-masps.html>
6. EU4PFM. Як ЄС впроваджує «е-Митницю» і що тут треба врахувати Україні? URL: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/yak-yes-vprovadzhuie-e-mytnytsiu-i-shcho-tut-treba-vrakhuvaty-ukraini/?lang=uk>
7. Fedima.ua. Якою буде смарт-митниця в Україні? URL: <https://femida.ua/novyny/yakoyu-bude-smart-mytnytsya-v-ukrayini/>
8. Суспільне. «Черга». URL: <https://suspilne.media/605793-ecerga-na-sajti-uradu-opriludnili-vidpovidi-na-top-10-pitan-sodo-elektronnoi-cerghi-dla-peretinu-kordonu/>
9. Міністерство Фінансів України. Єдине вікно для міжнародної торгівлі. URL: https://mof.gov.ua/uk/the_only_window_for_international_trade-472
10. Вікіпедія. Інноваційний процес у митній діяльності. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інноваційний_процес_у_митній_діяльності

Молода Ю.О.

Науковий керівник: д.е.н., доц., Голинський Ю. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах сучасного світу, де геополітичні конфлікти та загострення міжнародних відносин стають все більш актуальними, міжнародна економіка опиняється під впливом надзвичайних викликів та нестабільності. Воєнний стан або загроза ним впливають на глобальну економічну систему та зовнішньоекономічну діяльність країн та підприємств. Ця тема розглядає можливості та виклики, з якими стикаються підприємства в умовах воєнного стану, і досліджує можливі шляхи адаптації та виживання в нестабільних умовах.

Воєнний стан, військові конфлікти та загострення міжнародних відносин можуть суттєво обмежити можливості міжнародної торгівлі, інвестицій та фінансових операцій. Зміни в геополітичних відносинах можуть призвести до зниження обсягів виробництва, зростання валютних ризиків та збитків у виробництві. У таких умовах підприємства повинні розробити та впровадити стратегії ризик-менеджменту, шукати нові ринки та партнерство, а також дотримуватися міжнародного права та дипломатичних ініціатив для забезпечення міжнародного співробітництва.

Воєнна агресія в Україні призвела до руйнування логістичних сполучень, блокування морських маршрутів до наших портів, і тривають інтенсивні бойові дії на значній території країни, які є одними з найсерйозніших за останні десятиліття. Важливо відзначити, що ці складнощі не лише не призвели до відставання, але навпаки, сприяють активнішій інтеграції України в міжнародні відносини, ніж будь-коли.

У цьому контексті важливо розглянути типові труднощі, з якими зіштовхуються учасники міжнародних комерційних угод в умовах воєнного стану та пошукати шляхи їх вирішення.

Введення воєнного стану в Україні. На період дії воєнного стану може бути обмежено конституційні права та свободи громадян, визначені відповідними статтями Конституції України. Також можуть вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб на території, які підпадають під вплив режиму воєнного стану, з метою забезпечення можливості впровадження та виконання заходів, передбачених законом "Про правовий режим воєнного стану".

Згідно із статтею 8 цього Закону, на території України або окремих її частин, де введено воєнний стан, військове керівництво має право вживати ряд заходів, що стосуються правового режиму воєнного стану.

Такі обмеження, які найчастіше зустрічаються під час введення воєнного стану, можуть суттєво впливати на виконання та укладення міжнародних комерційних контрактів, особливо якщо вони залучають резидентів України чи вимагають виконання на території країни. Таким чином, сторони таких контрактів повинні ретельно розглядати можливі наслідки введення режиму воєнного стану[1].

Укладення міжнародних комерційних контрактів. Ускладнення та обмеження особистих зустрічей для укладання контрактів, а також труднощі, пов'язані з послугою пошти та кур'єрськими службами, не повинні становити перешкоду для встановлення контрактних зобов'язань. Для багатьох підприємств процес електронного обміну документами став важливою складовою роботи, особливо в умовах глобальної пандемії. Багато сервісів надають можливість ефективно та безпечно укладати контракти в електронному форматі.

З міжнародної перспективи, звичаї комерції дозволяють більшу гнучкість у формі укладання контрактів, включаючи міжнародні угоди. Дотриматися згоди стосовно важливих умов контракту можна практично будь-яким способом, який ясно свідчить про прийняття пропозиції. Згідно зі статтею 2.1 Принципів міжнародних комерційних договорів (UNIDROIT), контракт може бути укладено шляхом акцепту пропозиції чи в результаті поведінки сторін, яка чітко демонструє їхню згоду. До того ж, в Україні письмова форма контракту, яка застосовується згідно зі згаданими Принципами, може бути розглянута як будь-яке повідомлення, яке може бути записане та відтворено у візуальному вигляді.

Отже, навіть обмін електронними повідомленнями, в яких сторони домовляються про істотні умови контракту, може бути вважаним достатнім для укладення угоди. Проте рекомендується представити текст контракту у формі одного документу, особливо, якщо виконання угоди відкладено у часі. Це сприятиме

уникненню можливих проблем з контролюючими органами в Україні, взаємодія з якими може бути ускладнена в особливий період. Використання електронного цифрового підпису для підписання контрактів також допоможе зменшити ризик подальших суперечок щодо факту їх укладення[2].

Ускладнення виконання зобов'язань. Дослідження свідчать про безперечне величезне масштаби геноциду, що спричинив непоправні наслідки для населення держави з понад сорока мільйонами жителів. Злочини масового характеру, насильство, дезорганізація інфраструктури і виробничих потужностей, перекриття логістичних маршрутів та безліч інших порушень прав людини глибоко вплинули на здійснення комерційних зобов'язань. З огляду на сучасну несприятливу ситуацію, оцінка та чисельний аналіз цих наслідків є об'єктивно неможливими та малоцільними. Тим не менш, пропонується виділити фундаментальні аспекти управління ситуацією неможливості виконання міжнародних комерційних договорів.

Розділ 2 Принципів міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА (UNIDROIT) урізноманітнює регулювання ситуацій "труднощів" у виконанні зобов'язань. Зокрема, у разі коли виконання договору ускладнюється для однієї зі сторін, вона зобов'язана залишитися в рамках договору відповідно до певних правил. Згідно з цими правилами, потерпіла сторона має право звернутися з проханням переглянути умови договору. Прохання повинно бути зроблене без невідомої затримки та має містити обґрунтування. В випадку нездійснення такого переговорів в розумний строк будь-яка зі сторін може звернутися до суду. Якщо суд визнає наявність труднощів, він може призначити дату припинення договору або внести зміни умов договору з метою відновлення рівноваги між сторонами. Водночас, Принципи міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА) також визначають процедури в разі форс-мажорних обставин, регулюючи виключення відповідальності за невиконання зобов'язань та встановлюючи порядок надання сповіщень та вимог щодо обставин непереборної сили[3].

Зміна підсудності господарських спорів. Зустрічною ситуацію, коли вирішення міжнародних комерційних спорів, що виникають із контрактів, доручено сторонами розглядати в суді згідно з місцем реєстрації однієї із сторін. За загальним правилом, якщо контракт не містить відповідних умов, спори мають розглядатись у господарському суді за місцем реєстрації відповідача. У випадку відмови сторін передавати справу на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, здійснення судових дій може тимчасово затягнутися через активну воєнну діяльність у більш ніж третині господарських судів України. Ця ситуація може виникнути в разі бажання сторін знайти альтернативний шлях вирішення спору[4].

Згідно зі статтею 38 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність," спори, що виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності під час такої діяльності можуть бути розглянуті в судах України або відповідно до взаємної згоди сторін у міжнародному комерційному арбітражному суді та Морській арбітражній комісії при Торгово-промисловій палаті України або інших органах вирішення спору, за умови, що це не суперечить законам України чи міжнародним договорам України. Додатково, уряд України вирішив привернути увагу сторін до можливості розглядати спори в господарських судах України в областях, які не зазнали воєнних дій, шляхом включення в контракт додаткової угоди, що визначає місце розгляду спору.

Список використаних джерел:

1. Основні методологічні аспекти воєнно-економічного забезпечення обороноздатності держави: теорія та практика. Системи обробки інформації : щокварт. наук.-тех. журн. Харків : ХНУПС, 2017. No 3(51). С. 165–175.3.

2. Воєнна економіка : підручник / за ред. В.І. Мірненка, І.М. Ткача, В.Л. Рухтюка. Київ : НУОУ, 2011. 332 с.4.

3. Савельєв А., Запара Д., Новіченко С., Деменко М., Доска О., Третяк В., Власов А. Структура інформаційно-розрахункової системи підтримки прийняття рішення «Арґумент – 2021». InterConf. 2021. No 49. С. 631–642. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.7-8.04.2021.0695>.

4. На оборону в проєкті бюджету-2022 передбачено «рекордну суму» – Міноборони. URL: [https://www.radiosvoboda.org/a/news-oborona budget/31464482.html](https://www.radiosvoboda.org/a/news-oborona-budget/31464482.html)

Нюхняєва Л.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ УГОДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МИТНУ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ

Сучасна система національних форм регулювання зовнішньої торгівлі являє собою доволі складну сукупність контролюючих, регулюючих і стимулюючих заходів, які можна класифікувати за такими критеріями: місце виникнення (застосування) регулюючих оптимізаційних заходів; походження інструментів регулювання; об'єкт регулювання (експорт або імпорт); характер впливу на об'єкт регулювання.

Сучасний митний тариф є складним торговельно–економічним інструментом регулювання зовнішньої торгівлі, включаючи кілька обов'язкових елементів, від яких залежить ефективність і дійовість тарифу в цілому. До цих елементів належать:

- система товарної класифікації тарифу;
- структура тарифу;
- ставки мита;
- метод визначення країни походження товару [2].

Системи тарифної класифікації товару (міжнародні товарні номенклатури) є докладними переліками товарів, що розподілені за певною класифікаційною системою. Поділ товарів за групами в митних тарифах є складним торговельно–економічним інструментом: чим докладнішою є товарна система, тим ефективніше тариф може бути використаний у протекціоністських цілях. Питання розробки єдиних принципів класифікації товарів для митних цілей виник ще до Другої світової війни, а в повоєнний час тенденція до уніфікації номенклатури митних тарифів посилилась. До кінця 80–х років у міжнародній торгівлі використовувались такі класифікатори товарів:

- ❖ Стандартна міжнародна торговельна класифікація ООН — Standard International Trade Classification (SITC) — розроблена ООН за ознакою ступеня обробки товарів та з метою зіставлення й аналізу показників розвитку зовнішньої торгівлі різних країн, а також для дослідження товарної структури міжнародної торгівлі;
- ❖ Єдина товарна номенклатура зовнішньої торгівлі країн — членів РЕВ (остання редакція 1984 р.) — класифікація товарів, що застосовувалась у зовнішній торгівлі між соціалістичними країнами;
- ❖ Брюссельська митна номенклатура — до 1988 р. офіційна товарна номенклатура Ради митного співробітництва, яку використовували майже всі індустріально розвинуті країни.

Міжнародно-торговельні угоди можуть впливати на інвестиційний клімат та економічний розвиток країни. Це стосується різних типів угод, таких як угоди про

вільну торгівлю, багатосторонні угоди про інвестиції та багатосторонні угоди про співпрацю в економіці [2].

Угоди про співпрацю в економіці охоплюють різні аспекти співпраці між країнами, такі як технічна допомога, обмін знаннями і технологіями, спільні проекти тощо. Вони можуть сприяти спільному економічному розвитку та покращенню інвестиційного клімату через спільні ініціативи та проекти.

Важливо зауважити, що вплив таких угод на інвестиційний клімат та економічний розвиток може бути різним і залежить від конкретних умов угоди, рішень уряду та інших факторів.

За даними Національного банку України обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (залишків) (інструменти участі в капіталі та боргові інструменти) станом на 31.12.2021 року становив 65 746,8 млн дол. США.

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Станом на 31.12.2021 найвагоміші обсяги прямих інвестицій (залишків) були спрямовані до підприємств промисловості – 43,7 відс. та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 15,5 відс.

До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 31,7 %, Нідерланди – 21,6 %, Швейцарія – 5,8 %, Велика Британія – 4,6 %, Німеччина – 4,6 %, Австрія – 3,0 %, Люксембург – 2,4 % і Франція – 2,0 %.

За даними платіжного балансу, опублікованого на сайті Національного банку, за вісім місяців 2023 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій оцінено у 2,9 млрд дол. США (у тому числі реінвестування доходів³ – 2,3 млрд дол. США). Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України в 2022 році склали 409660,0 млн грн [1].

В умовах військової агресії з боку російської федерації та введенням воєнного стану на території України відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» Верховна Рада України та Уряд працюють, зокрема, над відновленням економіки, допомогою підприємцям України та створенням умов для залучення інвестицій в Україну.

З метою стимулювання залучення в економіку України стратегічних інвесторів, підвищення інвестиційної привабливості України, створення нових високооплачуваних робочих місць, а також зростання конкурентоспроможності економіки через запровадження державної підтримки великих інвестиційних проектів прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [3].

СОТ (Світова організація торгівлі) є міжнародною організацією, яка встановлює правила для світової торгівлі і вирішує торговельні суперечки між її членами. Суперечки в рамках СОТ можуть виникати, коли одна чи декілька країн вважають, що інша країна порушила правила торгівлі, встановлені СОТ.

Головна мета Домовленості полягає в забезпеченні позитивного вирішення суперечок, яке відповідає угодам СОТ. Ця угода надає можливість сторонам суперечки досягти взаємоприйняттого рішення, навіть у тих випадках, коли країни-члени СОТ вирішують взяти участь у формальному процесі вирішення суперечки. Група експертів та Апеляційний орган сприяють країнам-учасницям СОТ у досягненні такого рішення.

Домовленість визначає, що механізм вирішення суперечок в СОТ виконує кілька важливих функцій:

- ✓ підтримує пріоритет права і тим самим гарантує стабільність і безпеку у багатосторонній торговельній системі;

- ✓ забезпечує дотримання прав і обов'язків країн-членів СОТ;
- ✓ механізм вирішення суперечок роз'яснює існуючі положення угод СОТ;
- ✓ механізм вирішення суперечок сприяє швидкому вирішенню суперечок.

Коли країна-учасниця СОТ, яка ініціює суперечку, доводить, що інша країна-учасниця СОТ порушила угоди СОТ, це призводить до скасування або визнання недійсними заходів, що призвели до цих порушень. Іншими словами, якщо країна-учасниця СОТ підтверджує, що інша країна-учасниця порушила конкретний аспект будь-якої угоди СОТ, наприклад, зобов'язання щодо негайного повідомлення про порушення та розслідування застосування захисних (спеціальних) заходів, член СОТ не повинен окремо доводити, що ця порушення призвели до збитків або оцінювати конкретний рівень завданих збитків. Відтак, розгляд справи в СОТ виявляється менш вимогливим порівняно з іншими юрисдикціями, які вимагають представлення доказів завдання збитків [3].

Угода забороняє країнам-учасникам СОТ односторонні дії для врегулювання порушень. Члени СОТ повинні дотримуватися правил і процедур, визначених у цій угоді. Угода визначає, що суперечки, які стосуються відповідності заходів угодам СОТ, повинні розглядатися в рамках механізму врегулювання суперечок (виключної юрисдикції СОТ).

Застосування механізму врегулювання суперечок має лише перспективний вплив. Тобто, сторона, яка програє суперечку, не має обов'язку виплачувати компенсацію за завдані збитки до того моменту, поки не підтвердиться невідповідність заходу угоді СОТ.

Світова організація торгівлі (СОТ) є міжнародною організацією, яка встановлює правила для світової торгівлі і вирішує торговельні суперечки між своїми членами. Домовленість щодо врегулювання суперечок в СОТ має за мету забезпечення позитивного вирішення суперечок, яке відповідає угодам СОТ. Вона надає можливість сторонам суперечки досягти взаємоприйняттого рішення, навіть через формальний процес вирішення суперечки. Цей механізм вирішення суперечок виконує декілька важливих функцій: підтримує пріоритет права та забезпечує стабільність і безпеку у багатосторонній торговельній системі, забезпечує дотримання прав і обов'язків країн-членів СОТ, допомагаючи вирішувати суперечки щодо відповідності заходів угодам СОТ, роз'яснює існуючі положення угод СОТ, допомагаючи країнам-членам розуміти правила торгівлі.

Суперечки в рамках СОТ виникають, коли одна чи декілька країн вважають, що інша країна порушила правила торгівлі. Розгляд справи в СОТ виявляється менш вимогливим порівняно з іншими юрисдикціями, оскільки сторона, яка ініціює суперечку, не повинна окремо доводити завдання збитків.

Угода також забороняє країнам-учасникам СОТ вживати односторонніх дій для врегулювання порушень і вимагає дотримання правил і процедур, визначених у цій угоді. Суперечки, які стосуються відповідності заходів угодам СОТ, повинні розглядатися в рамках механізму врегулювання суперечок, що є виключною юрисдикцією СОТ.

Список використаних джерел:

1.Офіційний веб-сайт Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=93e0fdd8-41bc-4737-a700-75d32c29d885&title=InformatsiinoanalitichniMaterialiSchodoInvestitsiinogoKlimatuVUkraini>.

2.Савчук В.А. Регулювання міжнародної торгівлі. Вісник. 2019.

3.Посібник щодо механізму врегулювання суперечок у рамках світової організації торгівлі. URL:

<https://www.me.gov.ua/BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/%D0%9F%D0%BE%D1%81%DB1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%BC%D0%B5%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D1%83%20%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%20%D1%83%20%D0%A1%D0%9E%D0%A2.PDF>.

Олійник О. І.

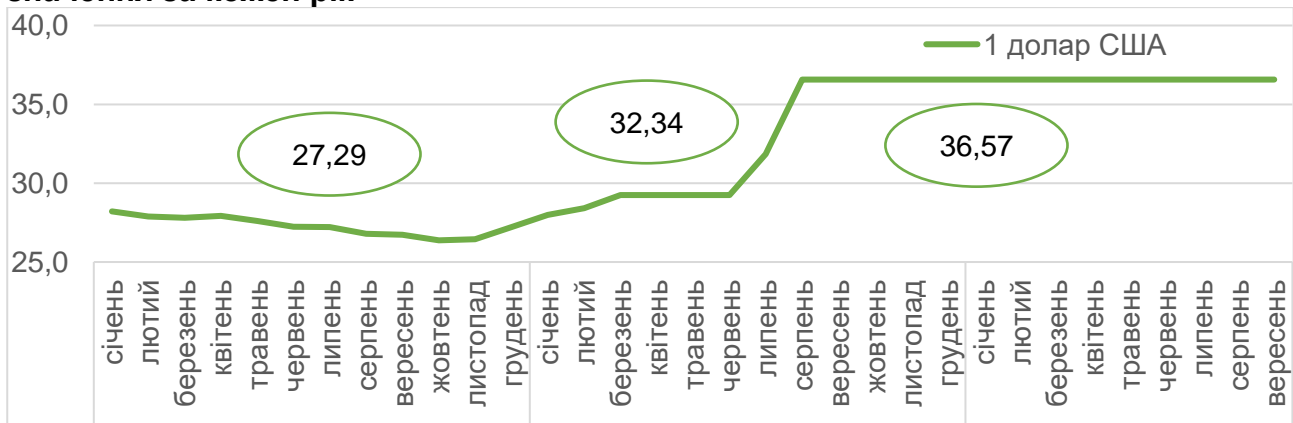
Науковий керівник: к. е. н., доц. Голинський Ю. О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗМІНА КУРСУ ГРИВНІ ВПРОДОВЖ 2021-2023 РОКІВ

Валютний курс має значущий вплив на економіку країни та фінансовий стан громадян. У контексті глобальних фінансових викликів та економічних труднощів, зумовлених різними факторами, такими як пандемія COVID-19, геополітичні події та економічні реформи, аналіз динаміки курсу гривні протягом цього тримісячного періоду є критично важливим. Він дозволить розуміти вплив зміни курсу на різні сектори економіки. Розуміння тенденції та прогнозів валютного курсу гривні за досліджуваний період є ключовим для ефективного прийняття рішень в умовах невпевненості на фінансовому ринку та для розробки стратегій управління фінансами на мікро- та макрорівнях.

Взагалі, наша економіка за 3 останні роки випробувала некерований плаваючий курс під час корона кризи та фіксований курс після повномасштабного вторгнення агресора на територію України (рис. 1).

Рисунок 1. Офіційний курс гривні щодо долара США та його середнє значення за кожен рік

Так, гнучкий обмінний курс функціонував під час коронакризи, тоді фінансова система, монетарна трансмісія та ринкові сили повноцінно працювали, й не було істотних валютних обмежень [2].

Проте, щоб запобігти паніці, Національний банк України (НБУ) в перший день повномасштабної війни зафіксував курс. Це значною мірою спрацювало: суспільство відновило довіру до української економіки. Однак ця політика була дієвою лише певний час. У липні 2022 року НБУ був змушений девальвувати гривню приблизно на 25%, щоб послабити тиск на валютні резерви, відновити зовнішню конкурентоспроможність України, збільшити бюджетні надходження та зрівняти офіційний і готівковий курс (курс «чорного ринку»). Через природу фіксованого обмінного курсу з плином часу накопичуються потенційні викривлення цін та дисбаланси, і зрештою економіка досягає критичної точки, коли знову необхідно коригувати курс [3]. Це одна з причин НБУ поступово повернутися до гнучкого курсу, а саме зміну фіксованого на керований плаваючий курс.

Хоча вже, за цих обставин може здатись хорошою ідеєю повного повернення гнучкого курсу як при корона кризі і до того ж краще підтримає відбудову та структурні зміни, які відбудуться в українській економіці на шляху до ЄС. Однак таргетування інфляції за нинішніх обставин, коли монетарна трансмісія не працює, виглядає надто амбітно [2].

Отже, одною з передумов для зміни курсу є непогана (близько 15%) дохідність гривневих депозитів, яка може покрити як інфляцію, так і можливі курсові коливання [4]. Хоча і першопричиною зміни курсу і є суттєве уповільнення інфляції (табл. 1). Якщо на кінець 2022 року вона перевищувала 26%, то нині вона становить лише 8,6%.

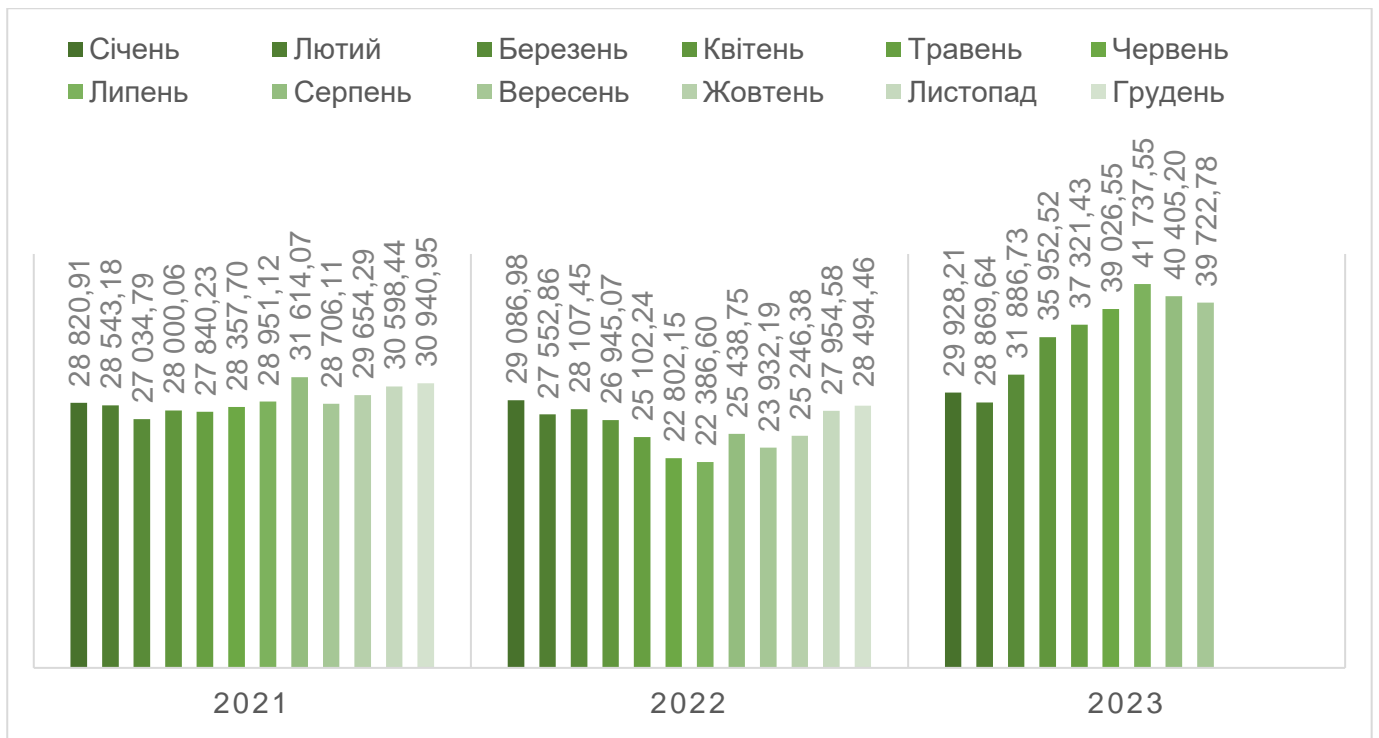
Таблиця 1. Індексів інфляції впродовж останніх 3-х років, %

Рік	2021	2022	2023
Січень	101,3	101,3	100,8
Лютий	101,0	101,6	100,7
Березень	101,7	104,5	101,5
Квітень	100,7	103,1	100,2
Травень	101,3	102,7	100,5
Червень	100,2	103,1	100,8
Липень	100,1	100,7	99,4
Серпень	99,8	101,1	98,6
Вересень	101,2	101,9	100,5
Жовтень	100,9	102,5	
Листопад	100,8	100,7	
Грудень	100,6	100,7	
Всього за рік	110,0	126,6	108,6

Джерело: [5]

Друга передумова – великі навіть як для мирних часів валютні резерви у понад 40 млрд доларів (рис. 2).

Рисунок 2. Офіційні міжнародні резерви України за період 2021-2023 рр., млн. дол. США

Джерело: [6]

Звідси можна зрозуміти, чому НБУ ухвалило рішення про скасування фіксованого курсу від 3 жовтня. І чому курс гривні до долара вперше від початку війни буде не фіксованим, а визначатиметься "керованою гнучкістю" [4].

Висновок:

Дослідження динаміки курсу гривні протягом періоду 2021-2023 років свідчить про значущий вплив валютного курсу на економіку України та фінансовий стан громадян. У контексті глобальних фінансових викликів, спричинених різними факторами, такими як пандемія COVID-19, геополітичні події та економічні реформи, аналіз курсу гривні є критично важливим для розуміння його впливу на різні сектори економіки.

Результати аналізу показали, що Україна пережила період некерованого плаваючого курсу під час коронакризи, який був супроводжений функціонуванням фінансової системи та монетарної трансмісії. Проте після повномасштабного вторгнення агресора на територію України взяло перевернення фіксоване закріплення курсу. Ця стратегія була спрямована на збереження стабільності та відновлення довіри до української економіки в умовах війни.

Однак час показав, що фіксований курс не є дієвим рішенням на довготривалий період, оскільки він спричиняє накопичення потенційних викривлень цін та дисбаланси. Тому Національний банк України вирішив поступово повернутися до гнучкого обмінного курсу з "керованою гнучкістю".

Наведені динамічні зміни в курсі гривні свідчать про необхідність постійного аналізу та вдосконалення стратегій управління фінансами на різних рівнях. Успішне управління валютним курсом вимагає врахування економічних, фінансових і політичних викликів, а також збереження стабільності і конкурентоспроможності України в умовах війни та геополітичних турбулентностей.

Список використаних джерел:

1.Офіційний курс гривні до іноземних валют (середній за період). НБУ.
URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls

2. Вавра Девід. Фіксувати чи не фіксувати: оптимальний режим обмінного курсу під час війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/23/695383/>
3. Городніченко Юрій. Не треба боятися відпустити гривню. VoxUkraine. URL: <https://voxukraine.org/ne-treba-boyatysya-vidpustyty-ryvnyu>
4. Чи здорожчає долар і навіщо НБУ скасував фіксований курс гривні BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c3grd65317do>
5. Індекс інфляції (індекс споживчих цін) в Україні. Дебет-Кредит. URL: <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/3>
6. Золотовалютні резерви України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>

Олійник О. І.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФРАНЦІЇ

Митна система Франції включає в себе різні аспекти, які можуть бути корисні для України. Франція, яка є членом ЄС, має розвинуту митну і торговельну систему, що сприяє прозорості та доступності інформації щодо митних правил та процедур. Автоматизація митних процедур та співпраця між органами контролю є ключовими складовими цієї системи [2].

З 1945 року і до сьогоднішнього дня митна система Франції постійно розвивалася на фоні активного зростання зовнішньої торгівлі. У зв'язку з цим виникла потреба у впровадженні нових правил та стандартів для забезпечення якості імпортової продукції та контролю комерційної діяльності, зокрема в онлайн-сфері. Створення Шенгенської зони у 1985 році сприяло встановленню зони свободи, безпеки та справедливості в межах Європейського Союзу, що передбачило скасування прикордонного контролю між її членами, але з посиленням контролю на зовнішніх кордонах. Зникнення кордонів в ЄС у 1993 році полегшило переміщення людей та товарів, але також виникли нові виклики, пов'язані з тероризмом та іншими аспектами [3]. У 2016 році ЄС і Канада підписали СЕТА (Всеосяжну економічну і торговельну угоду). 21 вересня 2017 року тимчасове виконання угоди призвело до зникнення тарифів на 98% усіх тарифних позицій, що сприяло подальшому розвитку міжнародної торгівлі. Наприкінці семирічного періоду поступової відмови 99% ліній будуть безмитними [2].

Взагалі, у Франції митним органом, який здійснює митну політику країни, є Генеральна дирекція митниць і непрямих податків, яка підпорядковується Міністерству державних рахунків. До повноважень цього органу належать:

- сприяння ефективному оподаткуванню та наповненню бюджету;
- підтримка економічної активності та підприємницького середовища в країні;
- боротьба з шахрайством у сфері грошових розрахунків та у сфері міжнародного обігу заборонених предметів.

Зокрема, завдання Генеральної дирекції митниць і непрямих податків спрямовані і на захист безпеки громадян та навколишнього природного середовища, і на охорону культурної спадщини, і на протидію економічним злочинам та злочинам у сфері адміністрування податків тощо [1].

Отже, коли здійснюєте комерційний обмін (імпорт або експорт) товарів з країнами, які не є членами Європейського Союзу (ЄС), повинні оформити митну декларацію. Його форма та зміст визначаються Митним кодексом Союзу (CDU) та

його положеннями. Тут основними є три поняття: вид (класифікація товару в митній номенклатурі), походження (або призначення) і вартість товару.

Так, митна класифікація означає, що товари повинні бути класифіковані за Загальним європейським митним тарифом (ССТ), також позначеним назвою CN (Комбінована номенклатура), яка складається з серії з 8 цифр. Перші шість цифр в основному належать до Гармонізованої системи (HS). Для більш детального опису продукції використовується французька номенклатура з 12 цифр плюс одна літера. Отриманий опис називається тарифним видом. Деякі тарифні позиції вимагають знання додаткових чотиризначних кодів, які залежать від складу продукту, наприклад, для деяких продуктів харчування відсоток цукру, крохмалю, молочного білка тощо.

Експортери повинні визначити номенклатуру своєї продукції. Вони можуть запропонувати номенклатуру на основі коду HS, який уже використовується для експорту, і надати всю інформацію, що дозволяє класифікувати продукти під час проходження митниці. Служби митної адміністрації мають повне право визначати, яку номенклатуру слід використовувати. Щоб уникнути проблем із класифікацією та щодо товарів, які можуть спричинити судовий процес, слід дотримуватися європейської процедури, відомої як «Обов'язкова інформація про тарифи». Ця процедура є обов'язковою та митниця не може змінити отриману класифікацію.

Тут доречно, звернути увагу на торгові марки та підробки, до яких Франція дуже суворо ставиться, особливо коли йдеться про одяг, вироби зі шкіри тощо. Продукти можуть бути вилучені та знищені. Продукти можуть підпадати під дію законодавства про підробку, щойно вони потраплять на територію ЄС. Бажано перевірити, чи торгова марка вже використовується у Франції.

Коли класифікація визначена, митний тариф визначає будь-які митні збори, які митник повинен негайно сплатити. Далі, визначається мито, яке може бути виражене у відсотках від вартості або у вигляді фіксованої вартості, наведеної в євро за одиницю або одиницю ваги.

Звичайно, ПДВ також сплачується митним агентом у день імпорту. Розраховується на суму загальної митної вартості та мита, в окремих випадках враховується ще акцизний податок. Є чотири основні рівні податків:

- суперпільгова ставка (2,1%) на ліки,
- знижена ставка (5,5%) на сільськогосподарські та харчові продукти,
- проміжна ставка (10%) на деякі послуги,
- звичайна ставка (20%) майже на всі інші товари та послуги, включаючи алкогольні напої.

Слід зазначити, що пільгова ставка (зазвичай 0%) надаватиметься лише для товарів, які відповідають правилам визначення походження для конкретного товару. Для Гваделупи, Мартініки та Реюньону застосовуються спеціальні ставки ПДВ. Французька Гайана не має ПДВ. ПДВ сплачує імпортер, який потім може відшкодувати його від французьких податкових.

Митні оформлення виконує митний офіцер. Митники виставляють імпортеру рахунок за свої послуги, якщо не буде досягнуто інших домовленостей. Більша частина витрат митного агента складається з митних зборів, виставлення рахунків за митне оформлення як такої та авансового ПДВ, який згодом відшкодовується імпортером.

Тут варто сказати про експрес-перевізників, також відомі як інтегратори (DHL, UPS, Fedex тощо), не є митними агентами і не можуть виконувати спеціальні операції, такі як санітарні перевірки. Вони мають переваги спрощеного режиму «експрес», який застосовується до неспецифічних товарів, які остаточно імпортуються та мають невелику вартість. Зрештою товар може бути перевіреним [2].

Отже, Україна може взяти на увагу деякі з цих позитивних аспектів французької митної системи:

1. Спрощення митних процедур: Україна може вдосконалити процес подання митних декларацій та інших необхідних документів, зменшити адміністративні бар'єри та впровадити електронну систему обробки документів для підприємств.

2. Класифікація товарів: Застосування загальних європейських стандартів класифікації товарів, подібних до ССТ та CN, може спростити класифікацію товарів і зменшити можливі конфлікти та непорозуміння.

3. Захист від підробок: Покращена система захисту інтелектуальної власності та торгових марок може допомогти захищати підприємства від підробок та контрафакту.

Україні важливо брати на увагу кращі практики та досвід інших країн для постійного вдосконалення своєї митної системи та створення більш безпечного, сприятливого та прозорого бізнес-середовища. Реформи у сфері митної політики можуть допомогти залучити іноземні інвестиції та підтримати економічний розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. Клим А.В. митна політика України в контексті сучасних суспільних викликів. Демократичне врядування. 2022. Вип. 1(29). С. 128–140. URL: <https://doi.org/10.23939/dq2022.01.128>.
2. Customs and customs formalities - france. GAC. 2023. URL: <https://www.tradecommissioner.gc.ca/france/market-facts-faits-sur-le-marche/7685.aspx?lang=eng>.
3. Histoire de la douane en France. Douane - Tout savoir sur les métiers, concours et formations. URL: <https://www.concours-douane.fr/La-Douane-2/histoire-douane-95>.

Пилат М.В.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Голинський Ю.О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ МІЖДЕРЖАВНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Зміна позицій країн на світовому ринку, зростання значимості міжнародної торгівлі та трансформація структури ринку торговельної продукції, послуг та об'єктів інтелектуальної власності, прагнення країн підтримувати конкурентоспроможність власних товаровиробників актуалізують проблему торговельно-економічних відносин між країнами. Міжнародна торгівля є невід'ємною частиною міжнародних економічних відносин та може реалізовуватися посередництвом торговельного обміну, як засіб політичного та економічного тиску країн. У випадку, коли одна держава оцінює економічну політику іншої держави як несприятливу і вживає відповідних заходів – розпочинається торговельна суперечка, а згодом й війна. Це, в свою чергу, значно впливає на митну безпеку держав [1].

Митні органи активно співпрацюють з іншими правоохоронними та державними органами для забезпечення найбільш стабільного рівня економічної безпеки. У цьому особливу роль грає взаємодія митних органів із відділом боротьби з економічними злочинами. Основні функції митних органів визначено у митному кодексі, та інших нормативно-правових актах України. Митний кодекс відносить митні органи до

правоохоронних та визначає їх основною частиною сил забезпечення економічної безпеки держави. Митні органи покликані здійснювати контроль за дотриманням законодавства у сфері митної справи та іншого законодавства, контроль за виконанням якого покладається на них. В сучасних умовах необхідно приділяти посилену увагу питанням забезпечення митної безпеки держави через домінування у світовій економіці конфліктних ситуацій (зокрема – військове вторгнення РФ в Україну), торгівельних суперечок, а також експансії пандемії COVID-19 [2].

Зазначимо, що торговельний конфлікт — високий рівень напруги у відносинах, пов'язаний з матеріальними втратами, спричиненими заходами, що заподіяні обома сторонами одна одній. Вона потребує врегулювання. У свою чергу, торговельна війна — найвищий ступінь напруги у відносинах між країнами, пов'язаний з використанням інтенсивних заборонних заходів торгової політики, що можуть призвести до великих матеріальних втрат країни, проти якої вони були заподіяні [3].

Розглядаючи сучасний стан вивчення проблеми ведення торгових війн в сучасних умовах посилення митної безпеки України, варто зазначити, що це не нове явище. Торговельні війни можуть приймати різні форми і має безліч способів реалізації. Держави часто використовують торгові конфлікти ведення зовнішньої політики, проте до останнього намагаються вирішити всі розбіжності мирно, оскільки не часто навіть ініціатори цього конфлікту можуть вийти переможцями. Також торгові війни можуть дуже вдарити по економіці країни, навіть по розвиненій. Існують певні методи впливу митної політики на торговельні війни. Перший з них - встановлення митних бар'єрів. Держава може встановлювати митні бар'єри на імпортовані товари з інших країн, щоб захистити своє власне підприємство від конкуренції. Такі заходи можуть призвести до відповідних заходів з боку інших країн, які вважають себе обмеженими у вашій торгівлі. Наступний - встановлення квот на імпортовані товари. Квота - це обмеження на кількість товару, який може бути імпортований в країну за певний час. Встановлення квот може бути корисним для захисту внутрішнього ринку від торгового імпорту та зменшення відповідного тиску на внутрішніх виробників. Однак, з іншого боку, квоти можуть призвести до збільшення ціни на імпортовані товари та виробу для споживачів, що може завдати шкоди конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку. Крім того, країни можуть відповісти відповідно до санкцій, які були на них накладені іншими країнами. Наприклад, вони можуть збільшити мита на експортні товари до країн-санкціонерів, що може призвести до зменшення експорту та підвищення тиску на внутрішнє виробництво. Однак це також може привести до відповідної митної відповіді з боку країн-санкціонерів і зростання напруги в міжнародних торговельних відносинах [4].

Отже, митна політика має значний вплив на торговельні війни. Вони можуть призвести до введення великої кількості мит та інших обмежень на міжнародну торгівлю. Це може призвести до збитків для економіки, оскільки підприємства, особливо ті, що залежать від експорту, можуть зіткнутися з ускладненими умовами доступу на іноземні ринки. Митна політика може відігравати важливу роль у виникненні та подальшому розвитку торговельних війн.

Список використаних джерел:

- 1. Яценко О.М., Ускова Д.С. (2019). Міждержавні торговельні суперечки як виявлення політики протекціонізму. Економіка і організація управління, (4 (36)), 58-65.*
- 2. Сьомик, І. М. (2022). Митна безпека України в контексті активізації міждержавних торговельних конфліктів (Doctoral dissertation).*
- 3. Безрукова, Н. В., & Василенко, М. В. (2015). Світові торговельні війни: особливості та наслідки. Ефективна економіка, (6).*

4. Чернега, В. В., & Дужак, О. В. Торговельні війни та вплив митної політики на них. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет–, 96.

Полудворянін М.С.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Голинський Ю.О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Сучасна криза національної економіки України, важке соціально-економічне становище українців і нестабільна військово-політична ситуація у країні вимагають пошуку незвичних шляхів їх подолання та розробки програм для запобігання політичній та економічній кризі. Проте реалізація цих програм потребує значних фінансових ресурсів, більшу частину яких Україна могла б забезпечити, залучивши від іноземних кредиторів позикові кошти. У цьому контексті досить корисною для України є співпраця з Міжнародним Валютним Фондом.

Україна стала членом МВФ у 1992 р., а з 1994 р. активно користується коштами на фінансування дефіциту платіжного балансу та поповнення золотовалютних резервів. Діяльність МВФ пов'язана з проведенням структурних реформ в українській економіці з метою забезпечення сталого розвитку економіки. Починаючи з 1994 року, співпрацю з МВФ було активізовано за програмами STF, Stand-by та Механізмом розширеного фінансування (EFF), по яких Україна отримала коштів загальним обсягом близько 4,3 млрд дол. [1].

Через економічну кризу та наслідки епідемії коронавірусу багатьом країнам довелось позичати чималі гроші, щоб відновити економіку. Україна не виключення, тільки економіка почала відновлюватися після пандемії, так з 24 лютого 2022 року РФ розпочала війну проти України. Загальна сума зовнішнього державного та гарантованого державою боргів станом на кінець лютого 2022 року становила 63,59 млрд дол [6].

В умовах війни, що триває, в Україні посилюються загрози збільшення боргового навантаження та зниження можливостей його рефінансування за рахунок внутрішніх ресурсів [1]. Україна отримує надзвичайно вигідні позики.

Відсоткові ставки за ними або нульові, або близькі до нуля, а умови кредитів часто передбачають пільговий період, протягом якого не потрібно здійснювати жодних виплат [2].

До війни МВФ сприймався як один з найбільших кредиторів України. Крім прямої фінансової підтримки, наявність співпраці з фондом була своєрідним «ключиком», який відкривав можливості для залучення урядом грошей з інших джерел, зокрема від приватних інвесторів. Після 24 лютого 2022 року на останніх розраховувати не варто.

Проте співпраця з МВФ не стала менш потрібною, адже в умовах війни податкові надходження радикально впали, а видатки на оборону суттєво виросли. Загалом у 2022 році Україна отримала від МВФ 2,715 млрд дол. [3]. Тому слід виокремити наступні переваги співпраці України з МВФ:

- Фінансова допомога для стабілізації галузей економіки;
- Зростання інвестиційної привабливості країни на міжнародному ринку;
- Реформування задля прозорості;
- Пільгові умови позик, що залежать від квоти;
- Важливе джерело фінансування потреб під час війни [4].

Також в процесі співпраці існує і ряд проблем, які заважають реалізовувати передбачені реформи. Сьогодні необхідно пам'ятати, що кредити, які ми беремо для фінансування наявних потреб, в майбутньому доведеться повертати нашим дітям. Історичний досвід співпраці свідчить, що для погашення заборгованості перед МВФ, Україна вимушена брати нові кредити у досить великих розмірах, у зв'язку з чим державний борг країни стане нагадувати фінансову піраміду, а Україна - державу, яка сидить на «кредитній голці» [4]. На жаль, поточна економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни.

Варто виокремити декілька найбільш негативних факторів, які виявляються під час співпраці України з МВФ:

1. Зростання зовнішнього боргу України. Зовнішній борг нашої держави порівняно з 2014 р. зріс у 4 рази. Негативний імідж України створює її низька платоспроможність, її потрібно ретельно вивчати та знаходити шляхи подолання;

2. Реформування пенсійної системи та значне збільшення вартості комунальних платежів. Такий фактор призводить до зростання бідності населення, особливо незахищених верств. Україна, щоби погасити заборгованість з МВФ, бере нові кредити у значних сумах. Це впливає негативно на економічне зростання. Фактично, економіка держави не розвивається та виникає неможливість проведення у короткий термін структурних реформ. Платіжний баланс держави вирівнюється шляхом траншів від МВФ, а економічне зростання, як відомо, досягається позитивним зовнішньоторговельним сальдо й ефективним внутрішнім виробництвом [5].

Наразі, в умовах широкомасштабної війни, залучені ресурси допомагають стабілізувати економічну ситуацію, збільшити золотовалютні резерви. Максимальна результативність траншів МВФ можлива лише у разі використання фінансових ресурсів за програмно-цільовим методом, вкладення ресурсів у інвестиційні проекти при прозорій політиці влади.

Безперечно для МВФ вигідно стимулювати нашу економіку до росту, сприяти приватизації, розвитку бізнесу, адже від неплатоспроможності України програє і Фонд. Тому вірогідно у найближчі роки уряд України та МВФ активно співпрацюватимуть з метою стабілізації української економіки. Тож для того, щоб продовжувати успішне співробітництво з МВФ Україні необхідно: продовжувати впровадження реформ прозорості економіки, продовжувати процес приватизації, приводити корупцію до мінімуму, поглиблювати структурні реформи, розвивати на новому рівні банківську та фінансові реформи, використовувати ринкові методи для утримування курсу національної валюти, продовжувати звітувати перед МВФ [1].

Співпраця України з МВФ відіграє важливу роль для підтримки економічних реформ нашої держави, що надає можливість залучати фінансові ресурси за пільговими відсотковими ставками. Український ринок капіталів недостатньо володіє фінансовими можливостями щодо задоволення потреб фінансування економіки держави. Мета допомоги МВФ має полягати у реалізації ключових проектів із розвитку української економіки, технічної допомоги, залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Фінансова допомога МВФ може сприяти збільшенню залежності нашої держави від його діяльності, що примушує змінювати фінансову політику країни, відповідно, це впливає на зовнішньоекономічну діяльність України.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Зорина, Лісна Вікторія. "Особливості розвитку відносин України з МВФ". *The 5th International scientific and practical conference "Prospects of modern science and education": 664, 2023.*

2.Гаркавенко Валентина, Єршова Галина. "Вплив боргової політики уряду на розвиток економіки України" *Economy & Forecasting* 1, 2022.

3.Як Україна співпрацюватиме з МВФ у 2023 році? URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-ukraina-spiracuvatyme-z-mvf> (дата звернення: 20.11.2023).

4.Чеберяко Ольга, Красьоха Олена "Позитивні та негативні аспекти співпраці України з МВФ", *Збірник тез*: 63, 2022.

5.Манцуров Ігор, Оцінювання стану та перспектив співробітництва України з МВФ. *Журнал європейської економіки*: 135-155, 2022.

5.Борг України б'є рекорди За оцінками МВФ, держборг України на кінець року може сягнути рекордних 100% до ВВП. Що це означає і який вихід із ситуації?: URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/12/702126/> (дата звернення: 23.11.2023).

Серкез Х.І.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Голинський Ю.О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

Світові фінансові центри (далі- СФЦ) є важливим елементом світового господарства, адже вони відіграють важливу роль у забезпеченні розвитку світової економіки, щоденно переміщуючи багатомільярдні маси капіталу та формуючи міжнародний ринок капіталу з усіма його сегментами- ринками банківських кредитів, цінних паперів, золота та валюти.

СФЦ- це центри зосередження банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, що здійснюють міжнародні валютні, кредитні та фінансові операції, операції з цінними паперами, золотом тощо.

Ці фінансові центри виникають на основі національних фінансових ринків, які раніше за інші пройшли всі три стадії розвитку: від місцевого ринку до світового фінансового ринку.

Таким чином, СФЦ формуються завдяки потоку та концентрації фінансових чинників на глобальному рівні. Зможе чи ні місто розвиватися як світовий фінансовий центр залежить від його комплексної конкурентоспроможності з точки зору побудови його фінансового ринку, потенціалу росту і розвитку, промислової підтримки, умов та спектру послуг, що можуть надаватися містом, та національного середовища [1].

Особливостями, які відрізняють їх від інших міст, є наявність рамкових умов. Це, насамперед, законодавство, що сприяє збільшенню капіталу, а також розвинута інфраструктура, транспортна мережа та людські ресурси. Також ще однією особливістю є те, що фінансові центри повинні виконувати комунікаційну функцію. Особливого значення у сучасних умовах набуває централізація каналів передачі й обробки інформації. І, нарешті, у фінансовому центрі мають бути створені умови для високої ліквідності, тільки в цьому разі він буде привабливим для глобальних фінансових потоків. Підвищення статусу національного фінансового центру до світового багато в чому залежить саме від того, чи вдасться йому переконати глобальних учасників ринку у своїй привабливості [2].

Отож зі збільшенням кількості таких СФЦ, у світі існує багато їх класифікацій та рейтингів. Головним об'єднуючим критерієм у різних видах класифікацій є те, що відносини між фінансовими центрами поєднують елементи співпраці з жорсткою конкуренцією, завдяки яким кожен світовий фінансовий центр спеціалізується на конкретних фінансових операціях і відіграє певну роль у світовому господарстві.

До прикладу, для оцінки конкурентоспроможності фінансових центрів щорічно розраховується індекс глобальних фінансових центрів (GFCI – The Global Financial Centres Index). Даний індекс публікується з березня 2007 р. на замовлення Лондонського Сіті консалтинговою компанією Z/YenGroupLtd. Основною метою даного індексу є оцінка та ранжування конкурентоспроможності СФЦ на основі існуючих індексів у поєднанні з результатами опитування керівників найбільших компаній світу. Класифікацію фінансових центрів за цим індексом наведено в табл. 1.

GFCI також підтверджує динамічність розвитку фінансових центрів. Якщо у 2020 році цей індекс розраховувався для 108 центрів, то у 2023 році кількість СФЦ зросла до 121.

Таблиця 1

Класифікація фінансових центрів згідно GFCI 34

2023	Широта і глибина	Відносна широта	Відносна глибина	Нові центри
Глобальні	Лідери	Диверсифіковані	Спеціалізовані	Претенденти
	Сінгапур, Лондон, Нью-Йорк, Франкфурт, Шанхай, Токіо, Торонто, Амстердам, Цюрих, Сідней	Париж, Сеул, Вашингтон, Чикаго, Лос-Анджелес, Сан-Франциско	Пекін, Гонконг, Дубаї, Люксембург, Шеньчжень, Абу-Дабі, Касабланка	Москва
Міжнародні	Усталені	Диверсифіковані	Спеціалізовані	Претенденти
	Берлін, Бангкок, Мадрид, Куала-Лумпур, Бусан, Бостон, Штудгард, Единбург, Мельбурн, Маямі, Гамбург, Дублін, Женева, Брюссель, Осака, Монреаль, Ванкувер, Стокгольм, Мілан, Рим	Мехіко-Сіті, Афіни	Гуанчжоу, Мумбаї, Нью-Делі, Ченду, Ріяд, Далянь, Кайманові острови, Гуджараті (gift City-Gujarat), Ціндао, Кігалі, Тайбей, Астана, Джерсі, Тель-Авів, Гернсі, Ліхтенштейн	Стамбул, Сан-Паулу, Кейптаун, Панама, Бермудські острови, Найробі, Британські Віргінські острови, Бахрейн, Йоганнесбург, Маврикій, Будапешт, Лагос, Доха, Санкт-Петербург
Локальні	Усталені	Диверсифіковані	Спеціалізовані	Претенденти
	Варшава, Атланта, Мюнхен, Осло, Глазго, Прага, Копенгаген, Мінеаполіс, Лісабон, Калгарі,	Сантьяго, Відень	Ханчжоу, Кувейт, Тяньцзін, Нанкін, Мальта, Тегеран, Гібралтар, Монако, Лугано,	Буенос-Айрес, Баку, Хошимін, Богота, Трінідад і Тобаго, Алмати,

	Сан-Дієго, Гельсінкі, Веллінгтон		Острів Мен, Рейк'явік	Маніла, Братислава, Джакарта, Ріо-де- Жанейро, Вільнюс, Кіпр, Багамські острови, Ухань, Софія, Рига, Сіань
--	--	--	--------------------------	---

Джерело: розроблено за даними [3]

В останні роки особливо посилилася конкуренція між п'ятіркою провідних фінансових центрів. Дані таблиці 2 показують, що Нью-Йорк розділив перше місце у рейтингу провідних світових фінансових центрів із Лондонським Сіті. Адже Лондон, як відомо, протягом років утримував одноосібне лідерство як головний фінансовий центр світу, однак щонайменше протягом двох останніх років Нью-Йорк продовжує утримувати 1-е місце в рейтингу GFCI. Слідом розташувалися Сінгапур та Гонконг, причому розрив між Сінгапуром/ Гонконгом і Лондоном склав лише 2/3 пункти відповідно, а за 1000-бальною шкалою розрив менше 20 пунктів вказує на відносну рівність між фінансовими центрами. Також варто відзначити, що практично вся десятка центрів-лідерів продемонструвала зростання рейтингу протягом роком. Ще слід сказати, що в десятку лідерів у 2023 р. переважно ввійшли американські СФЦ: Нью-Йорк, Сан-Франциско, Лос-Анджелес, Вашингтон та Чикаго (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг світових фінансових центрів у 2022–2023 р

Центр	Регіон світу	2023- GFCI 34		2022- GFCI 32		Зміни	
		місце	рейтинг	місце	рейтинг	місце	рейтинг
Нью-Йорк	Північна Америка	1	763	1	760	0	+3
Лондон	Західна Європа	2	744	2	731	0	+13
Сінгапур	Азія	3	742	3	726	0	+16
Гонконг	Азія	4	741	4	725	0	+16
Сан-Франциско	Північна Америка	5	735	5	724	0	+11
Лос-Анджелес	Північна Америка	6	734	7	722	-1	+12
Шанхай	Азія	7	733	6	723	+1	+10
Вашингтон	Північна Америка	8	732	15	714	+7	+18
Чикаго	Північна Америка	9	731	12	717	+3	+14
Женева	Західна Європа	10	730	20	709	+10	+21

Джерело: розроблено за даними [3]

Таким чином, роль світових фінансових центрів у глобальному фінансовому ринку та світовій економіці є надзвичайно важливою, адже сильний фінансовий центр сприяє значному припливу капіталу у країну, покращує інвестиційний клімат,

підвищує рівень зайнятості, допомагає мобілізувати і перерозподіляти у всьому світі значні обсяги фінансових ресурсів та ін.

Список використаних джерел:

1. Дуна Н. Г., Соколан Д. С. Новітні тенденції розвитку світових фінансових центрів. *Економіка*. 2017. № 6. С. 181-186. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-6_0-pages-181_186.pdf
2. Шуба М. В. Світові фінансові центри- «серце» глобального фінансового ринку. *Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2014. № 3. URL: <https://international-relations.tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/54f6f3354269928607e75d30d50ce984.pdf>
3. *The Global Financial Centres Index*. URL: <https://www.zyen.com/publications/public-reports/>

Серкез Х.І.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубик В. Я .

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ ТА ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ

Порушення митних правил та контрабанда породжують серйозні наслідки для економічної стабільності та національної безпеки. Нелегальний ввіз товарів підриває законодавчу систему, веде до втрати податкових надходжень та сприяє розцінюванню конкуренції. Водночас, ці явища можуть стати джерелом фінансування нелегальних груп і терористичних організацій. Ефективний контроль та митна політика стають важливими інструментами для забезпечення стабільності та безпеки в країні.

Основним нормативно-правовим актом, який регламентує діяльність у сфері порушення митних правил та контрабанди є Митний кодекс України. Також до таких актів належить Кримінальний кодекс України, Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12.11.2008 «Про боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, координацію діяльності у цій сфері», Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 «Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил».

Митне правопорушення може бути характеризоване наступними ознаками: загрозою для суспільства, заподіяння шкоди, обставинами винності та кримінальними характеристиками. В результаті такого правопорушення порушується регулярність переміщення товарів, транспортних засобів і предметів через митний кордон України.

Митними органами Державної митної служби України проводяться активні дії у сфері боротьби з порушеннями митних правил та контрабандою. Це можна спостерігати проаналізувавши діяльність митної служби за 2022 рр. та протягом десяти місяців 2023 року.

Протягом 2022 року в результаті проведення Держмитслужбами аналітично-пошукової діяльності, спрямованої на виявлення способів і механізмів незаконного переміщення товарів і комерційних транспортних засобів через митний кордон України, а також заходів, проведених під час воєнного стану, було встановлено, що митницями було виявлено 11 098 порушень митних правил, загальна вартість предметів правопорушень становить практично 3 млрд. грн. Варто відзначити, що цей показник зріс на 5% в порівнянні з 2021 роком. Тимчасово вилучено предмети

правопорушень на суму майже 700 млн гривень по (2250 справах) , з них: промислових товарів на суму- 458 млн грн; продовольчих товарів на суму майже 50 млн грн, валюти на суму- 147 млн грн та транспортних засобів на суму- 43 млн грн.

Держмитслужбами розглянуто 9825 про порушення митних правил та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму 770 млн грн, з яких 36 млн грн стягнуто до держбюджету. Передано до суду 5721 справу про порушення митних правил на суму 3 млрд гривень, за результатами яких судами прийнято рішення про конфіскацію предметів правопорушень та штрафів на суму 1,8 млрд грн, і цей показник на 10% більше за аналогічний показник 2021 року. Таким чином, до державного бюджету було перераховано майже 103 млн грн від стягнутих штрафів та реалізації конфіскованого майна.

Щодо результату протидії контрабанді наркотичних засобів, то протягом 2022 року Держмитслужбами було виявлено понад 513 фактів переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. За цими фактами митницями складено 240 протоколів про порушення митних правил, до правоохоронних органів України направлено 330 повідомлень про протиправні діяння, що містять ознаки злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, а саме: 172 повідомлення- за статтею 305 КК України та 158 повідомлень- за статтями 307, 309 КК України.

Крім того, митницями було виявлено 309 фактів незаконного переміщення через митний кордон України зброї, боєприпасів, вибухових речовин, спецзасобів. До правоохоронних органів України було направлено 213 повідомлень про протиправні діяння, що містять ознаки злочинів, передбачених КК України, та складено 106 протоколів про порушення митних правил.

Згідно з даними Державної митної служби України протягом січня-жовтня 2023 року було виявлено 10124 порушення митних правил із вартістю предметів правопорушень на суму понад 7,6 млрд грн. Цей показник збільшився майже в 3 рази, порівняно з аналогічним періодом минулого року. Було вилучено предметів правопорушень на суму майже 669 млн гривень, тому числі:

- промислових товарів на 483 млн грн;
- продовольчих товарів на 66 млн грн;
- валюти на 73 млн грн;
- транспортних засобів 46 млн грн.

Безпосередньо митницями було розглянуто 2894 справи про порушення митних правил.

Застосовано адміністративних стягнень у вигляді штрафу на суму 97 млн грн, з яких було стягнуто до Держбюджету 65 млн грн.

На розгляд до суду митницями передано 5803 справи про порушення митних правил на 5,3 млрд грн, за результатами яких судами було прийнято рішення про конфіскацію предметів правопорушень на суму 954 млн. грн. та накладено штрафів на суму 869 млн. гривень.

Варто також зазначити, що із оголошенням у 2022 році воєнного стану в Україні одним із пріоритетним напрямом роботи відділу Держмитслужби стало сприяння ввезенню на митну територію України гуманітарної допомоги для Збройних Сил України та запобігання використанню в комерційних цілях товарів під виглядом гуманітарної допомоги.

Було підготовлено пропозиції щодо необхідності підвищення ефективності контролю за переміщенням через митний кордон України гуманітарної допомоги та за використанням гуманітарної допомоги за цільовим призначенням, а також внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 01 березня 2022 року № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану». Також підготовлені пропозиції щодо внесення змін до

постанови Кабінету Міністрів України від 05 березня 2022 року № 202 «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» в частині відновлення обліку та звітності щодо використання окремих видів гуманітарної допомоги (транспортні засоби, сільгосптехніка, нафтопродукти тощо).

Отже, на підставі даних аналізу переміщення через митний кордон України гуманітарної допомоги встановлено наявність ризиків безпідставного використання реквізитів територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Міністерства оборони України при наданні митним органам декларацій про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, при переміщенні в Україну транспортних засобів.

Під час проведення заходів було виявлено 37 автотранспортних засобів, отримання яких не було підтверджено територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки Міністерства оборони України. Зібрані матеріали були направлені до митниць для подальшого вирішення питання щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у цьому.

Ще разом із Департаментом аудиту Міністерства оборони України були організовані спільні заходи з метою виявлення ситуацій, коли військові частини (кінцеві користувачі) не отримали товари, які були імпортовані на митну територію України як гуманітарна допомога за гарантійними листами.

Аналітичні матеріали щодо результатів взаємодії Державної митної служби України та Міністерства оборони України та проведених заходів містили інформацію про виявлення 50 випадків неотримання військовими частинами пропущених через митний кордон України на їх адресу товарів за гарантійними листами.

Зібрані матеріали було направлено до митниць для вирішення питання щодо притягнення до відповідальності винних осіб.

Отже, проблеми, які стосуються порушення митних правил та контрабанди, набули масштабних обертів, а боротьба з цими негативними явищами є важливим завданням держави у справі захисту її економічного суверенітету та фінансової безпеки.

Тому на основі проведено аналізу заходів протидії митним порушенням і контрабанді можна зробити висновок, що органи Державної митної служби України проводять активну діяльність у цій сфері, проте підхід до вирішення цієї проблеми має бути комплексним, тобто складатися не лише з посилення контролю на митниці і кордоні, а й включати в себе закриття прогалів на внутрішньому ринку, що дають життя контрабандним схемам, технічне переоснащення і цифровізацію роботи митниць, подолання корупційних схем, реформування судів, прокуратури та СБУ для належного виконання ними службових обов'язків, зокрема, в частині розгляду і вирішення справ щодо порушень митного законодавства, організацію належного обміну інформацією із суміжними країнами щодо взаємних поставок товарів через кордон.

Список використаних джерел:

- 1. Про боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, координацію діяльності у цій сфері: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12.11.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0033525-08#Text>*
- 2. Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1015-12#Text>*
- 3. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 р. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202022%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202022%20(3).pdf)*
- 4. За 10 місяців 2023 року митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на суму 7,6 млрд грн. Державна митна служба України: веб-сайт. URL:*

Синичч М.М.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У.В.
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ У ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Митні платежі відіграють важливу роль у формуванні доходної частини державного бюджету та забезпеченні фінансової безпеки України. Сплата цих платежів є необхідною умовою для здійснення зовнішньоекономічної діяльності та обміну товарами, створюючи сприятливі умови для розвитку економіки та підтримки стабільності. Це забезпечує стабільність економічного розвитку нашої держави. Митні платежі виконують важливу функцію у формуванні доходів Державного бюджету України, що своєю чергою, забезпечує її фінансову стійкість. Посилення митного контролю зменшує кількість недекларованих операцій, що здатне забезпечити збільшення обсягів митних платежів до державного бюджету. В той же час, ефективна митна політика держави дає змогу урізноманітнити джерела бюджетного фінансування.

Дослідження ролі митних платежів у формуванні доходної частини державного бюджету є важливим завданням з наступних причин:

1. Економічна важливість: митні платежі є значним джерелом доходів для бюджету країни. Розуміння, як ці платежі впливають на економіку, торгівлю та інші аспекти фінансової системи, дає змогу визначити їхню ефективність та оптимізувати процеси їх адміністрування.
2. Бюджетне планування: дослідження обсягів надходжень митних платежів до державного бюджету дає змогу спрогнозувати майбутні надходження та врахувати їх при формуванні бюджету. Це сприятиме більш точному бюджетному плануванню.
3. Міжнародна торгівля: оскільки митні платежі пов'язані з міжнародною торгівлею, їх вивчення дозволяє розуміти вплив на міжнародні економічні відносини. Це важливо для розвитку та удосконалення торговельних відносин України з іншими державами.
4. Ефективність митної політики: ефективність митної політики вказує на можливість оптимізації та модернізації митної системи України.

Узагальнюючи, зазначимо, що митні платежі в системі формування доходів державного бюджету мають вплив на економіку та фінансову стійкість держави, що є важливим для раціонального управління бюджетними ресурсами, а це сприяє забезпеченню сталого розвитку країни.

Проаналізуємо динаміку митних платежів у структурі доходів Державного бюджету України за 2020-2022 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз митних платежів у структурі доходів Державного бюджету України за 2020-2022 рр., млн грн.

Показники	2020	2021	2022
Доходи бюджету, у т.ч.	1076016,6	1296852,9	1787395,6
податкові надходження, серед них:	851115,6	1107090,8	949764,3
Мито	30460,5	38177,1	26246

акцизний податок	138296	162451,1	102352,8
податок на додану вартість	400600	536489	467000,8
Питома вага митних платежів у податкових надходженнях державного бюджету, %	66,9	66,6	62,7
Питома вага митних платежів у доходах державного бюджету, %	52,9	56,8	33,3

Джерело: складено на основі [1]

Аналіз митних платежів у структурі доходів Державного бюджету України, протягом 2020-2022 рр. дозволяє виявити певні тенденції та зміни у структурі бюджетних доходів:

- загальна динаміка доходів бюджету протягом аналізованого періоду зростає, що пов'язано з розвитком економіки, включаючи, зокрема, відновлення після пандемії та активізацію певних галузей, таких як промисловість, торгівля та послуги.
- податкові надходження зростають з 2020 по 2021 рік, що свідчить про ефективність системи оподаткування та стабільність державних фінансових потоків. Проте, у 2022 році спостерігається зниження податкових надходжень до рівня 949764.3 млн. грн. Ці дані свідчать про зміни в обсягах економічної діяльності фізичних осіб-підприємців, а також у структурі оподаткування.
- митні платежі також зазнають змін, зокрема, спостерігається зниження обсягів їх надходжень до Державного бюджету України в зв'язку з економічною нестабільністю, зниженням обсягів зовнішньої торгівлі, а також впливом внутрішніх чинників, таких як зміни в митних тарифах та реформи в сфері митної діяльності.
- зростання податку на додану вартість (ПДВ) та зменшення акцизного податку вказують на зміни у споживчій поведінці, а також на заходи у сфері оподаткування на певні види товарів. Ці заходи включають перегляд акцизних ставок, встановлення або скасування пільг, а також впровадження нових правил оподаткування для певних товарів чи послуг.
- питома вага митних платежів у податкових надходженнях державного бюджету показує стабільність та значущість цього джерела доходів. Важливо відзначити, що хоча загальна сума митних платежів зменшилась в 2022 році, їх питома частка в загальному обсязі податкових надходження залишається ваговою.
- питома вага митних платежів у доходах державного бюджету зменшилась із 52,9% у 2020 році до 33,3% у 2022 році. Це викликано зміною структури інших доходів бюджету та реформою у галузі митного оподаткування.

Загальний аналіз вказує на необхідність подальшого вивчення причин змін у динаміці митних платежів та їхнього впливу на фінансову стійкість Державного бюджету України. Також, це може служити основою для впровадження ефективних стратегій управління доходами та для оптимізації системи оподаткування.

Аналізуючи роль та значення митних платежів можна вважати, що застосування митних платежів використовується задля: протекціонізму економіки країни та забезпечення вітчизняного виробника, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, структури експорту та імпорту товарів. Також важливим завданням митних платежів як інструменту митної політики є необхідність формувати резерв торговельно-політичних поступок в обмін на аналогічні поступки від інших країн-партнерів, необхідність захисту вітчизняних галузей, підприємств як стратегічно важливих, так і тих, які на етапі становлення. Таким чином, можна окреслити основні функції митних платежів, а саме:

- захисну,
- регулюючу,

- фінансову,
- політичну [2].

Найважливішою частиною доходів Державного бюджету України є податкові надходження, до яких відносяться і митні платежі. Вони зазнали суттєвих змін під час воєнного стану. Порівнюючи надходження митних платежів до державного бюджету за аналізований період, спостерігається їх зменшення від 2022 р., що пов'язане із запровадженням воєнного стану в Україні.

Для збільшення митних надходжень у 2023 році прийнято комплекс заходів, основними напрямками яких є: відміна більшості митних та податкових пільг, введених на початку повномасштабного вторгнення армії росії на територію України та збільшення митних ставок на деякі імпортовані товари. Ці заходи у сукупності допоможуть відновити стабільність митних надходжень до державного бюджету.

Отже, формування доходів державного бюджету України за рахунок збільшення обсягів митних платежів є невід'ємною частиною економічного розвитку країни та забезпеченні її фінансової безпеки. Висока ефективність митної системи сприяє не лише збалансуванню Державного бюджету України, але й підвищує конкурентоспроможність держави на світовому ринку, забезпечуючи сталість та стійкість її фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=3&year=2022&budgetType=CONSOLIDATED>
2. Лєжкоступ, І., Саїнчук, Н., & Соколюк, М. (2023). МИТНІ ПЛАТЕЖІ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Економіка та суспільство*, (52). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-43>

Тараненко Г.Д.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Голинський Ю.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Валютні операції відіграють важливу роль у забезпеченні належного функціонування народних економік, а також стабільної та безперешкодної взаємодії на міжнародних ринках. В сучасних умовах глобалізації та розширення товарно-грошових відносин між суб'єктами з різних країн, валюта відповідає за обслуговування зовнішньої торгівлі товарами й послугами, а також міжнародні перекази й розрахунки, які здійснюють держави та їх приватні суб'єкти. До того ж, валютні операції здійснюються суб'єктами ринку для отримання доходу та страхування ризиків.

Комерційні банки здійснюють три загальні типи операцій з іноземною валютою - торговельні та неторговельні операції в іноземній валюті, а також операції власне на валютному ринку [1, с. 407].

Поточні торговельні операції комерційних банків в іноземній валюті насамперед обслуговують експортно-імпортові розрахунки суб'єктів господарювання [1, с. 406]. Таблиця 1 відображає динаміку валютної структури розрахунків за зовнішньоторговельним оборотом товарів та послуг за останні п'ять років.

Таблиця 1

Динаміка валютної структури розрахунків за зовнішньоторговельним оборотом товарів та послуг, 2018-2022 рр., % до загального обсягу*

Рік	Розрахунки за експортом			Розрахунки за імпортом		
	Дол. США	Євро	Інші валюти	Дол. США	Євро	Інші валюти
2018	71,3	22,8	0,8	55	40,1	2,00
2019	72,1	23	0,9	53,4	42,7	1,80
2020	67,6	28,3	0,1	52,4	42,8	2,30
2021	65,8	30,3	0,9	53,2	42,7	1,80
2022	63,2	42,7	2,6	51,8	44,4	1,80

*Джерело: складено на основі [4]

Отже, як при експорті, так і при імпорті товарів і послуг українські комерційні банки найчастіше обслуговують розрахунки в американському доларі, що простежується протягом усього розглянутого періоду. Другою за поширеністю валютою в цьому плані є євро, хоча розрахунки за експортом у євро проводяться менш часто, але важливість цієї валюти поступово зростає [4].

Неторговельні операції банків в іноземній валюті пов'язані з переміщенням валютних цінностей між суб'єктам та здійснюються на некомерційних засадах. Такі операції не пов'язані з торговельною, інвестиційною та підприємницькою діяльністю економічних суб'єктів [1, с. 406].

До цієї групи відносяться, до прикладу, перекази фізичних осіб в іноземній валюті. Обсяги переказів фізичних осіб за кордон можуть бути індикатором економічних зв'язків між країнами. Наприклад, високий обсяг переказів може свідчити про значну кількість емігрантів або трудової міграції між країнами, а також про існування великої діаспори в тому чи іншому регіоні світу. З іншого боку, низький обсяг переказів може свідчити про слабкі економічні зв'язки між країнами або про обмежену можливість громадян однієї країни перебувати та працювати в іншій. Те, яким чином змінювалися обсяги переказів українців за кордон протягом останніх 5 років відображено на рисунку 1.

Рис. 1. Динаміка обсягів переказів фізичних осіб за кордон у 2018-2022 рр., тис. грн.*

*Джерело: складено на основі: [2]

У 2019 році спостерігається збільшення обсягів цього виду неторговельних операцій більш ніж утричі, що супроводжувалося зменшенням більш ніж в половину наступного року. У 2021 році порівняно з 2020 обсяги переказів зросли на 34%, що, ймовірно, пов'язано із поживленням економічної активності після послаблення обмежень, пов'язаних із пандемією COVID-19. Зменшення обсягів переказів більш ніж на 76% 2022 року відбулося через вплив на фінансовий стан країни

повномасштабного вторгнення Росії в Україну, а також валютні обмеження, що діяли у країні у 2022 році [2].

Щодо операцій комерційних банків на валютному ринку, то обсяги продажу валюти за окремими механізмами здійснення операцій можуть відображати дію різних чинників, що впливають на валютний ринок. До прикладу, високий обсяг продажу валюти на умовах «тод» може свідчити про те, що учасники ринку вважають, що валютний курс може змінитися в найближчий час, і вони намагаються використати цю можливість для отримання прибутку. Збільшення кількості проданої валюти на умовах «том» може свідчити про те, що учасники ринку очікують наступного дня для здійснення операції, оскільки вони вважають, що в цей день валютний курс буде більш вигідним. Більший обсяг продажу валюти на умовах «спот» може свідчити про те, що учасники ринку беруть на себе додаткові ризики, очікуючи, що валютний курс в майбутньому буде більш вигідним. Тенденції притаманні для українського міжбанківського валютного ринку щодо згаданих операції відображені на рисунку 2.

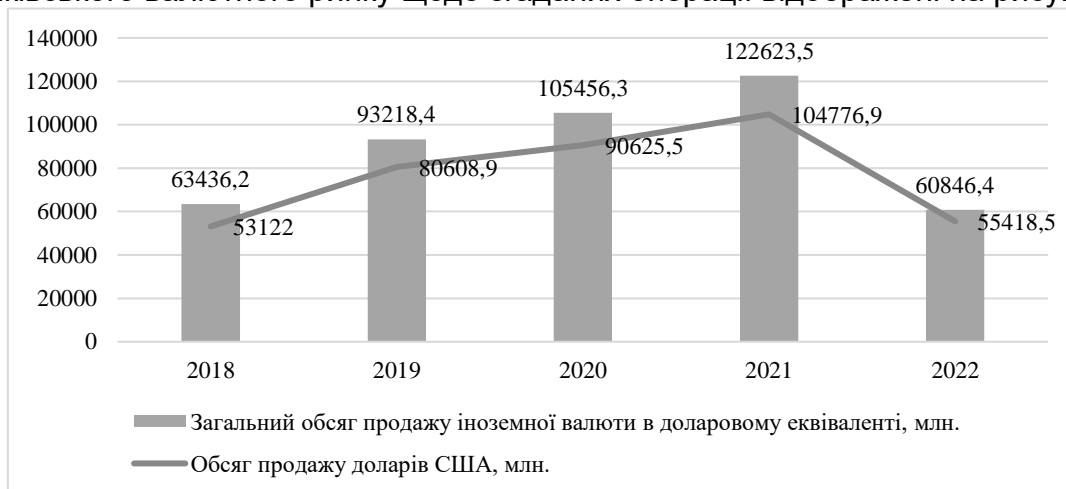

Рис. 2. Динаміка зміни обсягів продажу іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України за операціями банків та НБУ на умовах «тод», «том», «спот» у млн. дол. США за 2018-2022 рр.*

*Джерело: складено на основі: [3]

До 2022 року для українського міжбанківського валютного ринку було притаманне збільшення обсягів продажу іноземної валюти за такими механізмами здійснення операцій, як «тод», «том» та «спот». Це стосувалося, як продажу американського долара окремо, так і загального показника по усіх валютах, що були в обігу на ринку. При тому, що загальний продаж іноземної валюти за цими механізмами збільшився на близько 93% у 2021 порівняно з початком розглянутого періоду. А продаж долара збільшився на 97,23% у 2021 порівняно з 2018. Натомість у 2022 році через несприятливу економічну ситуацію у країні і загальний обсяг продажу іноземної валюти на умовах «тод», «том» та «спот», і продаж долара США скоротився близько в половину порівняно з 2021 роком, а загальний обсяг продажу валюти опустився нижче показника 2018 року [3].

Що стосується 2023 року, то обсяги купівлі-продажу клієнтами банків іноземної валюти у безготівковій формі коливається в районі показників аналогічного періоду 2022 року (4-5 млн. дол. США). Щодо валютних угод, то форвардні операції станом на 25 квітня цього року практично ще не відбувалися (купівля валюти обсягом 65 млн. дол. США була зафіксована тільки 13 січня 2023 р.). Натомість операції за механізмами «тод», «том» та «спот» у першому кварталі року проводилися в обсягах, що майже вдвічі менші, ніж у 2022. За перші три місяці 2023 до комерційних банків надійшло іноземної валюти в обсязі 3476246 млн. грн., що на 46% більше, ніж за перші три місяці 2021 року та більше ніж на 50% перевищує показник 2022 року. До того ж, банками було видано готівкової іноземної валюти вартістю 3415358 млн. грн., що

відрізняється від показників 2022 та 2021 у такому ж співвідношенні як величина надходжень [4, 5].

Отже, комерційні банки здійснюють три типи операцій в іноземній валюті. Сюди відносяться торговельні операції, що обслуговують зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання. Проаналізувавши дані щодо таких операцій банків можна зазначити, що як при експорті, так і при імпорті товарів і послуг українські комерційні банки найчастіше обслуговують розрахунки в американському доларі, але одночасно зростає частка, що припадає на євро.

Другий тип операцій - неторговельні операції - не стосуються переміщення валютних цінностей між суб'єктами. Сюди відносяться валютні операції, такі як обмін готівкової валюти чи внесення її для зарахування на рахунок, а також переказні операції. Щодо останніх, то можна зазначити, що обсяги переказів фізичних осіб залежать від загальної економічної ситуації у країні, адже спостерігаються значні зменшення переказів іноземної валюти за кордон саме у 2020 та 2022 роках.

Комерційні банки також є основними учасниками валютного ринку, на якому вони ведуть діяльність насамперед з метою отримання доходу. Варто зазначити, що протягом 2018-2021 років для українського ринку було притаманне збільшення обсягів продажу іноземної валюти за такими механізмами здійснення операцій, як «тод», «том» та «спот», що стосувалося, як продажу американського долара окремо, так і загального показника по усіх валютах, що перебували в обігу на ринку.

Список використаних джерел:

1. Банківські операції [текст]: навч. посіб./ Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П.Владика – Дніпро: Пороги, 2017. - с. Дата звернення 30.10.2023

2. Обсяги переказів фізичних осіб у іноземній валюті (регіональний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod1.xlsx Дата звернення 30.10.2023

3. Операції з купівлі / продажу безготівкової валюти банками та їх клієнтами. Офіційний веб-сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/files/Volue.xls> Дата звернення 30.10.2023

4. Показники валютного ринку України. Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_final.xlsx Дата звернення 30.10.2023

5. Показники ввезення/вивезення готівкової іноземної валюти (повний валютний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod5_all_curr.xlsx Дата звернення 30.10.2023

Тараненко Г.Д.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Дибик В.Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРЕМІЩЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Держави встановлюють правила щодо ввезення та вивезення валюти, аби забезпечити стабільність власної фінансової системи. Це може включати в себе обмеження на великі суми вивезення валюти, щоб запобігти фінансовим кризам та спробам вивезення великих капіталів, які можуть підірвати фінансову стабільність країни.

До того ж, обмеження на перевезенням валюти через кордон валюти допомагають уникнути використання фінансових ресурсів у незаконних цілях, таких як відмивання грошей і фінансування терористичних організацій. Країни часто встановлюють обов'язкові звітність і контроль за фінансовими транзакціями, щоб виявити та запобігти подібним зловживанням. Контроль за транскордонним переміщенням валюти може бути важливим елементом регулювання міжнародної торгівлі, аби

забезпечити баланс зовнішньої торгівлі і забезпечити конкурентоспроможність своїх товарів і послуг на світовому ринку.

При переміщенні валютних цінностей через валютний кордон під час в'їзду в Україну діє правило, згідно з яким фізичні особи можуть переміщувати через митний кордон України готівкову валюту і банківські метали в сумі/вартістю, що не перевищує в еквіваленті 10000 євро без письмового декларування митному органу [4].

Натомість у разі переміщенні через митний кордон України валюти України, іноземної валюти та банківських металів у сумі, що дорівнює або перевищує еквівалент 10000 євро, то громадяни зобов'язані письмово це задекларувати [4].

Перерахунок сум готівкової валюти і вартості банківських металів у євро, відповідно до законодавства, здійснюється за офіційним курсом гривні до євро, установленим Національним банком України, або за крос-курсом, визначеним згідно з офіційним курсом гривні до відповідних іноземних валют і банківських металів, установленим Національним банком, на день перетинання митного кордону України або на день пересилання готівкової валюти чи банківських металів [4].

Згідно із законодавством, готівкова валюта включає готівкову валюту України і готівкову іноземну валюту у вигляді банкнот і монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної держави, а також банкноти і монети, вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу [4].

Що стосується переміщення валютних цінностей через митний кордон України юридичними особами, то, згідно із законодавством, ввезення та вивезення зумовлене господарською діяльністю здійснюється через уповноваженого представника без обмежень за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі. До того ж, підставою для перевезення банківських металів є договір із контрагентом або документ, що його замінює [4].

Ще одним суб'єктом, що здійснює ввезення та вивезення валюти через митний кордон України є комерційні банки. Вони здійснюють транскордонне переміщення готівкової валюти і банківських металів на підставі банківської ліцензії та відповідних договорів із контрагентами або документа, що замінює ці угоди [4].

Важливо зазначити, що юридичні особи та комерційні банки, відповідно до законодавства, можуть здійснювати вивезення банківських металів, виготовлених українськими виробниками, за наявності письмової відмови Національного банку від купівлі банківських металів (виготовлених українськими виробниками), що вивозяться [4].

Окрім цього, юридичні та фізичні особи можуть пересилати валютні цінності через митний кордон у міжнародних поштових відправленнях із обов'язково оголошеною вартістю [4].

Рисунок 1 відображає динаміку ввезення комерційними банками готівкової іноземної валюти в країну протягом 2020-2022 років.

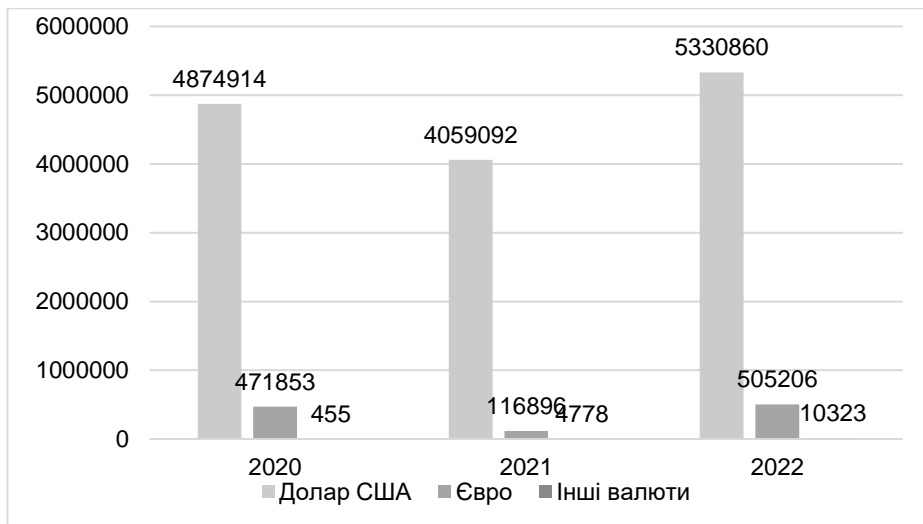

Рис. 1. Обсяги ввезення готівкової іноземної валюти в Україну за 2020-2022 рр., еквівалент у тис. дол. США*

*Джерело: складено на основі [2]

Як свідчать статистичні дані, опубліковані Національним банком України, то протягом розглянутого періоду серед іноземних валют на територію України найбільше було ввезено американського долара. Одночасно з цим, у 2021 році в Україну було ввезено готівкового долара близько на 16% менше, ніж у 2020 та на 31,33% менше ніж у 2022 році. Загалом, частка, що припадає на американський долар у загальній структурі ввезеної до України готівкової валюти коливається в межах 90-95%. Щодо євро, то його ввозять у країну у значно менших обсягах, адже на цю валюту припадає 3-9% у загальній структурі ввезеної готівкової валюти. У 2021 році для євро також була притаманна тенденція зменшення, порівняно з 2020 роком на близько 15% [2]. Серед інших валют, що ввозяться на митну територію України у можна відзначити швейцарський франк, фунти стерлінгів та польські злоті, на які у загальній структурі у 2022 році припадало не більше 0,1% [3].

На рисунку 2 представлено динаміку вивезення комерційними банками готівкової валюти з митної території України протягом 2020-2022 років.

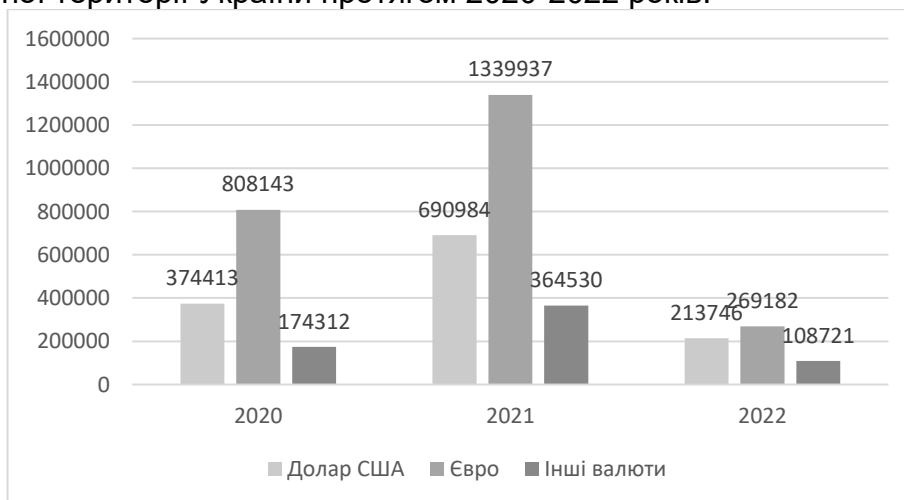

Рис. 2. Обсяги вивезення готівкової іноземної валюти з України протягом 2020-2022 рр., еквівалент тис. дол. США*

*Джерело: складено на основі [2]

Як свідчать дані, опубліковані Національним банком, обсяг готівкової валюти, вивезеної з митної території України у 2021 році значно збільшився, порівняно з 2020, а саме на 76,5%. Загалом, це можна пов'язати з поживленням економічної діяльності та зняття певних обмежень щодо операцій з валютою після пандемії

СРVID-19. Натомість у 2022 році за кордон було переміщено готівкової валюти близько на 75% менше, ніж у попередньому році та на 56% менше, ніж у 2020 році. Також варто зазначити, що за у загальній структурі валюти, яка вивозиться з через український кордон найбільшу частку протягом розглянутого періоду займає євро - на нього припадає 59% у 2020 р., 56% у 2021 р. та 45% у 2022 р [2]. Серед інших валют, що вивозяться з України за кордон можна зазначити польські злоті, швейцарський франк та фунти стерлінгів, частка яких у загальній структурі у 2022 році становила 2%, 10% та 1% відповідно [3].

Отже, за умови усного декларування фізична особа незалежно від віку може ввозити/вивозити через митний кордон України готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10000 євро. У разі письмового декларування у повному обсязі, фізичні особи мають право ввозити валюту у більшому обсязі. Транскордонне переміщення валюти юридичними особами, що зумовлене господарською діяльністю, здійснюється через уповноваженого представника без обмежень за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі. До того ж, підставою для перевезення банківських металів є договір із контрагентом або документ, що його замінює. Комерційні банки здійснюють переміщення готівкової валюти і банківських металів на підставі банківської ліцензії та відповідних договорів із контрагентами або документа, що замінює ці угоди [1, с. 402].

Загалом, дані щодо ввезення та вивезення валюти через митний кордон дають уявлення про певні тенденції, притаманні національній економіці або ж про транскордонне переміщення капіталу. До прикладу, зменшення обсягів вивезення валюти може свідчити про те, що країна докладает зусиль для збереження стабільності своєї фінансової системи, що може виступати важливим показником для інвесторів та міжнародних фінансових організацій. Натомість збільшення обсягів ввезення валюти може вказувати на зростання валютних резервів країни, що може бути важливим для забезпечення фінансової стійкості та ліквідності. До того ж, дані про обсяг вивезення валюти можуть вказувати на інвестиційну активність країни за кордоном. Вони можуть свідчити про інвестиції або викуп активів за кордоном. Зворотні дані про обсяги переміщення валюти також можуть свідчити про політику контролю за капіталами в країні. Якщо країна встановлює обмеження на вивезення валюти, це може вплинути на спроби інвестування та фінансову свободу громадян.

Список використаних джерел:

1. Митна справа: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки [М.І. Крупка, О.В. Грін, О.Т. Замасло та ін.]. - Львів, : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. - 572 с. (Дата звернення 02.11.2023)
2. Обсяги ввезення/вивезення готівкової іноземної валюти (валютний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod5.xlsx (Дата звернення 02.11.2023)
3. Обсяги ввезення/вивезення готівкової іноземної валюти (повний валютний розріз). Офіційний веб-сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/rates_dod5_all_curr.xlsx (Дата звернення 02.11.2023)
4. Постанова НБУ від 02.01.2019 №3 "Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19#Text> (Дата звернення 02.11.2023)

Муцин Н.І.
Науковий керівник: д.е.н., доц. Ватаманюк-Зелінська У.З.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ІТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ИТНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Упровадження ІТ-інструментів у роботу Державної митної служби дасть змогу наблизити митні практики до європейських стандартів. Викликом сьогодення є необхідність цифровізації усіх сфер суспільного життя. Водночас виникає потреба в покращенні інформатизації органів державної виконавчої влади у тому числі та іт-спеціалізації органів Державної митної служби України.

Сучасні ІТ-рішення дають змогу здійснювати обмін великими масивами складно структурованої інформації, яка використовується для ефективного адміністрування митних платежів.

Окремо виділимо основні досягнення української митниці починаючи від повномасштабного вторгнення, а саме:

- побудову нового мобільного резервного центру обробки даних (ЦОД). Центр розгорнуто та підготовлено до запуску в промислову експлуатацію, що свідчить про посилення спроможностей Державної митної служби до ефективної роботи в сучасному інформаційному середовищі та до умов функціонування під час широкомасштабної війни.

- минулого року Державна митна служба приєдналась до так званого митного безвізу з країнами Європи та розпочала роботу в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS).

- Державна митна служба запровадила нову, повністю електронну, систему управління гарантіями (GMS), в межах якої гаранті зможуть передавати всі види гарантій в електронному вигляді, а також у безпаперовій формі вносити зміни та відкликати їх.

- митниця запустила телеграм-бот, який допомагає отримувати сповіщення про статус поданих митних декларацій (прийняття до оформлення, відмова в прийнятті, оформлення, відмова в митному оформленні, перетин кордону) та запитувати інформацію про залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку.

Наприклад – набрання чинності наказу Міністерства фінансів України № 355 від 29.06.23 р., є наступним кроком практичної імплементації європейських митних спрощень [1].

Зокрема він передбачає, що підприємства, які отримали авторизацію на застосування спрощення «процедури випуску за місцезнаходженням», можуть здійснювати частину митних формальностей самостійно. Реалізація такого європейського підходу до ведення митної справи можлива завдяки доопрацюванню Автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) Державної митної служби.

Загалом стратегічний план митниці на 2023–2024 роки містить:

- розвиток відомчої комунікаційної мережі Державної митної служби;
- закупівля активного мережевого обладнання для комп'ютерних мереж митних органів та їхніх підрозділів;
- створення автоматизованої системи митного оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень;
- створення умов для забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту.

Крім того Державна митна служба розробила багаторічний стратегічний план свого розвитку. Це комплексний огляд та засіб звітування про основні ініціативи у сфері е-Митниці. До документу додана інформація про ІТ-стратегію, комплексна

документація про проекти та детальний графік їх введення. MASP-C це так званий план реалізації на практиці основних положень Митного кодексу Євросоюзу, головною є законодавча база, без неї реалізувати такий проект буде неможливо.

Іншими словами, MASP-C виконує подвійну функцію: встановлює рамки для розвитку електронних митних систем та функціонує як динамічний план впровадження систем, необхідних для успішної євроінтеграції в митній сфері [2].

Цифровізація української митниці – ключовий тренд її євроінтеграції, що проводиться в екстремальних умовах широкомасштабної війни. Лише так буде створена міцна основа для спрощення і прискорення митних процедур, розвитку торговельних відносин з об'єднаним ринком ЄС, наближення і подальшої економічної інтеграції України до Євросоюзу, що первісно задумувався і був реалізований як насамперед митний союз.

Список використаних джерел:

1.” Про затвердження Особливостей виконання митних формальностей під час застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням» та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України” № 355 від 29.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-23#Text>

2. Чому для побудови Е-Митниці Україна має керуватися європейським планом “MASP-C”? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3534462-comu-dla-pobudovi-emitnici-ukraina-mae-keruvatisa-evropejskim-planom-masps.html>

Біла Ю. Р.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Нині в Україні тривають повномасштабні воєнні дії, розпочаті російською федерацією. Загальний розвиток країни за всіма напрямками зазнав впливу чинників, викликаних воєнними діями. Одним із найбільш вразливих секторів країни став економічний. Падіння доходів в підприємницькому секторі, масове закриття підприємств, установ та організацій, які опинилися на окупованих територіях, порушення логістики ведення бізнесу – усе це призвело до скорочення грошових надходжень до бюджетів країни різного рівня. Наслідком таких подій на першому етапі війни став різкий стрибок інфляційного навантаження на цінову складову продуктивних і промислових товарів, почав зростати курс валют, що негативно вплинуло як на проведення експортних та імпорتنих операцій суб'єктами господарювання, так і призвело до зниження рівня доходів населення країни взагалі [0].

Також, війна значно змінила організацію роботи Держмитслужби, що проявилось у прийнятті та зміні цілої низки нормативно-правових документів. Реформування роботи митної служби, впорядкування реалізації митних формальностей є тими завданнями, вирішення яких і до війни перебувало у пріоритеті держави.

Враховуючи важливість ЗЕД для України як учасника глобального ринку, а також вітчизняного бізнесу, який здатен запропонувати світу якісний товар із високою доданою вартістю, а не лише сировину, робота над впорядкуванням митних процедур має тривати і надалі. Лише захист і підтримка національного

товаровиробника забезпечать їх безперебійну роботу та утримання конкурентних позицій на світовому ринку навіть за умов війни, а спрощення митних процедур в процесі здійснення імпорту значно оптимізує забезпечення потреб і громадян України, і сил оборони [0] .

24 березня 2022 року Верховна Рада України прийняла новий пакет податкових і митних реформ, які визначені законами України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX [0], «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 № 2173-IX [0].

Згідно із Законом України від 24.03.2022 № 2142-IX [0] законодавець передбачив внесення змін до Митного кодексу України:

Так, було внесено такі зміни до Митного кодексу України [0]:

– запроваджено норми щодо передання повноважень митного органу, який не може здійснювати митні оформлення через воєнні дії, іншим митним органам, у тому числі без пред'явлення таких товарів цим митним органам.

– плата за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза їх робочим часом не справляється;

– розширився перелік повноважень Кабінету міністрів України щодо встановлення категорій товарів, стосовно яких не здійснюється заходів зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

– розкрито особливості здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, які підлягають державному експортному контролю.

Безперечним є той факт, що йдеться про товари, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та товари, щодо яких встановлено квоти на 2022 рік [0], зокрема, тимчасово заборонено експортувати овес, просо, гречку, цукор, сіль, жито, мінеральні добрива тощо.

У цьому контексті доречно згадати про заборону ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів з рф. 7

Слід зазначити, що у 2022 році фактичне надходження митних платежів дорівнювало 300,8 млрд грн з очікуваних 528,3 млрд грн. (56,9 % індикативного показника).

Основними причинами такого стану є надання пільг:

– зі сплати податків при імпорті товарів, не пов'язаних із протидією збройній агресії країни-окупанта (квітень-червень 2022 року) - 42,1 млрд грн. Ці пільги, зокрема стосувалися безподаткового ввезення автотранспортних засобів;

– при імпорті продукції оборонного призначення – 31,4 млрд грн;

– зі сплати акцизного податку при ввезенні сировини для виробництва інших підакцизних товарів (переважно тютюну) – 28,1 млрд грн;

– нові пільги, спрямовані на відновлення енергосистем та забезпечення громадян електроенергією

– лише за останні два місяці 2022 року обсяги цих пільг склали 4,8 млрд грн, у тому числі з імпорту електрогенераторів – 3,8 млрд грн [0].

Після завершення війни на етапі відновлення економіки України, удосконалення митної політики має стати важливою складовою післявоєнної відбудови та ефективної реформи економіки й забезпечення національної безпеки. Можливі напрямки удосконалення, реалізація яких сприятиме забезпеченню ефективності державної економічної політики на етапі післявоєнного відновлення економіки України:

1. Спрощення та удосконалення процедур митного оформлення відповідно до стандартів ЄС сприятиме зменшенню бюрократичних процедур та часу, необхідного

для перетину кордону. Це може суттєво полегшити організацію зовнішньоекономічних операцій та зменшити трансакційні витрати.

2. Розвиток митної техніки та інформаційних технологій. Впровадження нових технологій може зробити митний контроль більш ефективним та швидким. Наприклад, діджиталізація митних послуг та використання електронного декларування товарів зменшує час, необхідний для митного контролю, та одночасно має антикорупційний ефект.

3. Розвиток митної інфраструктури. Зміна географічних напрямів логістики зовнішньоекономічних операцій вимагає розбудови мережі нових митних пунктів пропуску, їх оснащення необхідним устаткуванням та кадрове забезпечення, включаючи проблему житлового забезпечення митників. Розвиток митної інфраструктури може забезпечити більш ефективний та безпечний митний контроль. Наприклад, відкриття нових митних пунктів пропуску на кордоні зможе полегшити та прискорити процес митного контролю.

4. Встановлення прозорих та передбачуваних правил митного регулювання, виходячи з вимог та стандартів ЄС. Впровадження принципу транспарентності митного оформлення та контролю сприятиме розвитку експортно-орієнтованого підприємництва та привабливості України для іноземних інвесторів.

5. Забезпечення ефективності та дієвості податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Цей напрям уявляється дуже важливим, оскільки без створення надійних механізмів моніторингу та контролю цін на товари, ввезення яких підлягає пільговому оподаткуванню, надання пільг за митними платежами втрачає будьякий сенс [0].

Список використаних джерел:

1. Law Journal of Donbass – COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2022/06/kadala.pdf>.

2. Repository (electronic archive of open access) of the State Biotechnological University: Home. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/32589/1/VII_konf_URSES_DBTU_2023-338-341.pdf.

3. МИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ | Товарознавчий вісник. Товарознавчий вісник. URL: <http://tovvisnik.lutsk-ntu.com.ua/index.php/tovvisnik/article/view/246>.

4. Митний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>.

6. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-п#Text>.

7. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-п#Text>.

8. У 2022 році Держмитслужба перерахувала до держбюджету 300,8 млрд грн: чому не більше?. Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-2022-rotsi-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhbiudzhetu-3008-mlrd-grn-chomu-ne-bilshe-1062>.

Марцеховська В. О.
Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У. З.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Як відомо, оборонно-промисловий комплекс України (ОПК) є сукупністю науково-дослідних, випробувальних організацій і виробничих підприємств, які виконують розробку, виробництво і постановку на озброєння військової та спеціальної техніки, спорядження, боєприпасів як для збройних сил України, так і на експорт. Фінансування оборонно-промислового комплексу України є важливою складовою національної безпеки та обороноздатності, особливо під час повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави. Фінансування ОПК має забезпечувати армію сучасними та ефективними зразками озброєння й техніки, а також підтримувати розвиток військово-промислового комплексу країни [1].

Джерела фінансування ОПК є різними: наприклад, Державний бюджет, який в теперішніх умовах потребує збільшення видатків на оборону, оскільки включає в себе кошти для закупівлі військової техніки, зброї, амуніції та обладнання, а також фінансування для утримання військового персоналу та інфраструктури ОПК.

Якщо ще у 2014-2021 рр. на оборону припадало 9-9,5% від усіх видатків Державного бюджету України, то з початком війни у 2022 році цей показник сягав 42,24%, а на 01.09.2023 зріс до 51,57% [2]. Крім того, 15 вересня 2023 року Кабінет Міністрів схвалив проєкт бюджету України на 2024 рік. Пріоритет видатків якого безпека і оборона нашої держави. На цей сектор передбачено фінансування на рівні 2023 року – більше 1,5 трлн грн., тобто більше половини загального обсягу ресурсів Держбюджету, тобто 1,69 трлн гривень.

Фінансування розвитку оборонно-промислового комплексу, яким безпосередньо опікується Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (Мінстратегпром), у 2024 році загалом зросте у сім разів – до 55,8 млрд грн. Основний фокус – це виробництво зброї всередині країни: як на підприємствах української оборонної промисловості, так і силами приватних виробників. Ці кошти підуть на розвиток наявних виробничих потужностей та запуск нових, адже Україна намагається стати найбільшим виробником зброї в Європі і має гарні перспективи для виготовлення власних ракет з дальністю ураження понад 1000 км. Серед акцентів українського виробництва – дрони. Так, проєкт "Українська армія дронів", який у 2023 році уряд профінансував на 40 млрд грн, фінансуватиметься і надалі [3, 4, 5].

Також, окремою статтею видатків передбачено виділення 1,5 млрд грн на розвиток платформи Brave1, мета якої – підтримувати та супроводжувати військові технологічні розробки українців, так як це кластер для співпраці defense tech компаній, держави та військових, а також інвесторів, волонтерських фондів, медіа і всіх, хто допомагає наблизити перемогу через технології. Це правильна інвестиція з боку держави в перемогу та економічне відновлення [6].

Україна може отримувати допомогу від інших країн, які підтримують її обороноздатність та безпеку. Це може включати постачання як військової техніки, так і надання консультативної та фінансової допомоги. Наша держава перебуває на передовій війни нового покоління. Ми стикаємось не тільки з новими методами агресії, але й з новими озброєннями на полі бою. Уже усім українцям відома така техніка, як протитанкові керовані ракетні комплекси Javelin, танки Leopard 2, переносні ЗПК Stinger, 155-мм гаубиці M777, ракетні установки HIMARS, реактивна

система залпового вогню БМ-21 "Град" і багато іншого, постачанню яких ми завдячуємо зокрема нашим західним партнерам.

Також було надано і досі надається фінансова допомога на мільярди доларів США, оскільки Україна повинна стати сильнішою. Треба збільшувати власне виробництво військової техніки, так як наше озброєння, випробуване та модифіковане в боях, буде затребуване по всьому світу, як найефективніше. Крім того, це допоможе ЗСУ на полі бою, ще й залучить мільярдні інвестицій в оборону держави і зробить Україну світовим лідером [7].

Іноземні та внутрішні інвестори можуть інвестувати в українські підприємства ОПК для розвитку нових технологій та виробництва військової техніки. В Україну уже сьогодні, не очікуючи завершення війни заходять іноземні компанії з європейських країн – Німеччини, Великої Британії та інших країн.

Вітчизняні розробки, які ґрунтуються на українському досвіді, а також конструкторські рішення є цікавими для міжнародного ринку і приваблюють інвесторів. Не дарма в ОПК значно збільшилася кількість іноземних замовлень на науково-дослідні роботи зі створення нових видів озброєнь з боку іноземних держав. Відтак, створивши умови для іноземних інвестицій, створення спільних виробництв та локалізації виробництва в Україні, ми зрештою маємо зміцнити власну армію, яка отримує сучасні види озброєння та техніки і стати більш конкурентоздатними на зовнішніх ринках.

У жовтні 2023 року анонсується military-tech форум, щодо просування України у розвитку оборонно-промислового комплексу. Наразі наша держава є випробувачем сучасних амуніцій. Так, це випробування із втратами, на жаль, але для багатьох бізнесменів світу — це великий приклад. Є перспектива, у напрямку Military Tech, бути номером один на європейському континенті. Тому у жовтні відбудеться такий форум в Україні, куди приїдуть багато підприємств з багатьох країн світу. Україна буде мати відповідні інвестиційні контракти у військовій галузі.

Для всіх очевидно, що експорт військової продукції на сьогодні можливий лише в тому разі, якщо Міноборони, ЗСУ чітко скажуть, що потреби в цих видах продукції для захисту України немає, проте наразі виробництво зброї саме для потреб української армії – першочергове завдання. Але на майбутнє це рішення відкриває можливість для українських виробників, що вже виготовляють продукцію за стандартами НАТО інтегруватися в ланцюжки доданої вартості західних країн. І це важливо, оскільки вже сьогодні ми створюємо потужний кластер, який має стати рушійною силою для відновлення та інтенсивного розвитку економіки після перемоги [8, 9].

Таким чином, оборонно-промисловий комплекс України відіграє ключову функцію у гарантуванні безпеки нашої держави та відповідає на геополітичні загрози. Фінансування цього комплексу є вирішальним завданням нашого уряду, особливо в умовах війни з росією. Головними джерелами фінансування ОПК є державний бюджет, міжнародна фінансова допомога, інвестиції та експорт військової техніки. Україна активно збільшує видатки на оборону та розвиток ОПК, а також стимулює іноземних партнерів для інвестиційної підтримки військово-промислового комплексу країни. Професійне управління та використання цих ресурсів є важливим для зміцнення обороноздатності України та її місця в світовій військово-промисловій галузі.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія / Оборонно-промисловий комплекс України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Оборонно-промисловий_комплекс
2. Мінфін / Видатки Держбюджету України: офіційний веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>

3. Урядовий портал / Новини: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/narozvytok-opk-v-ukraini-proektom-biudzhetu-2024-peredbacheno-maizhe-56-mlrd-hrn>
4. Укрінформ / Економіка: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3743612-prezident-zaklikav-posliv-aktivno-zalucati-inozemni-investicii-v-ukrainu.html>
5. Ліга.Бізнес : офіційний веб-сайт. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/ukraina-uvelichit-finansirovanie-oboronno-promyshlennogo-kompleksa-v-sem-raz>
6. Brave1: офіційний веб-сайт. URL: <https://brave1.gov.ua/>
7. ТСН / Війна: офіційний веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/ato/yaku-zbroyu-zsu-otrimali-vid-krayin-zahodu-perelik-2074318.html>
8. Суспільне Новини: офіційний веб-сайт. URL: <https://suspijne.media/559897-u-zovtni-v-ukraini-vidbudetsa-forum-military-tech-zelenskij-rozkriv-detali/>
9. Українська правда: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/>

Яворська С. І.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У. З.
Львівський національний університет імені Івана Франка

БОРГОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна, що розпочалася на території України, призвела до значних дисбалансів у всіх сферах суспільного життя, і в тому числі у державних фінансах, адже можливості «збирати» надходження скоротилися, а видатки зросли більш ніж удвічі. Це зумовило значний дефіцит державного бюджету, для покриття якого необхідні додаткові фінансові ресурси. Держава залучає їх у вигляді грантів та кредитів від міжнародних партнерів та донорів [1].

Із початком повномасштабного вторгнення у Державному бюджеті України збільшився дефіцит. Так, сьогодні він зростає приблизно на 5 мільярдів доларів щомісячно, адже уряду знадобилося в екстреному порядку шукати додаткові ресурси на утримання сил оборони. Всього у 2022 році для покриття дефіциту державного бюджету державі вдалося залучити 51,3 млрд дол.; з яких 12,5 млрд дол. склала емісія від НБУ; ще майже 12 млрд дол. надали США (більшу частину з яких Україна отримала на безповоротній основі); 8 млрд дол. наша країна позичила у ЄС; 7,7 млрд дол. - добула від розміщення військових облігацій; 2,7 млрд дол. – склали транші МВФ; ще майже 2 млрд дол. – у вигляді грантів та пільгових кредитів надала Канада.

Фінансували Україну й інші держави (в найбільших обсягах - Німеччина, Великобританія, Японія, Франція, Італія, Нідерланди), та міжнародні фінансові організації, надаючи значні обсяги безповоротної допомоги.

У 2023 році Україна вже не використовувала емісію НБУ, і у серпні уряд для покриття дефіциту держбюджету встиг залучити більше 39 мільярдів доларів. З цієї суми найбільше коштів надійшло у вигляді "макрофіну" від ЄС (більше 13 млрд дол.). Понад 9,5 млрд дол. Україна отримала від розміщення облігацій внутрішніх державних позик. Ще 8,5 млрд дол. склала допомога та пільгові запозичення від США, і більше 3,5 млрд дол. - транші від МВФ за новою програмою співробітництва. Загалом, з початку повномасштабної війни понад 18 мільярдів доларів надали на безповоротній основі – у якості допомоги. А от решту з залучених коштів склали запозичення, які, хоч і надавалися нашій державі на вигідних умовах, але не могли не позначитися на обсязі державного боргу України [2].

Варто звернути увагу на статистичні показники державного боргу в Україні та провести дослідження динаміки цих показників. Загальний стан та найбільш суттєві зміни у структурі державному боргу за період 2018-2023 роки представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Державний та гарантований державою борг України у 2018-2023 рр.

(млн. грн.)

№	Станом на період	Сума загального боргу	Динаміка зміни загального боргу	Сума зовнішнього боргу	Сума внутрішнього боргу
1.	31.12.2018	2 168 627,1	+1,3%	1 397 217,8	771 409,3
2.	31.12.2019	1 998 275,4	-7,9%	1 159 221,6	839 053,8
3.	31.12.2020	2 551 935,6	+27,7%	1 518 934,8	1 033 000,8
4.	31.12.2021	2 671 827,6	+4,7%	1 560 230,0	1 111 597,6
5.	31.12.2022	4 071 683,1	+52,4%	2 610 945,6	1 460 737,5
6.	31.08.2023	4 897 555,8	+20,3%	3 353 477,8	1 544 078,1

Джерело: складено на основі [3].

Зауважимо, що протягом аналізованих років, відбулося стрімке зростання загального державного боргу. Також, варто відмітити, що порівняно з 2018 роком у 2019 році загальний борг зменшився на 7,9%. Враховуючи пандемію COVID-19 у 2020 році державний борг зріс на 27,7%. Своєю чергою, порівнюючи з 2020 роком у 2021 році обсяги державного боргу збільшився на 4,7%. В 2022 році у зв'язку з початком війни, державний борг почав зростати все більше. У 2022 році, його показник, порівнюючи з 2021 роком збільшився на 52,4%. Таке значне збільшення показників пов'язане із зростанням потреби у величезній кількості фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності нашої країни [4].

Поки йде війна, значний дефіцит державного бюджету України - неминучий. І це не тільки через необхідність підтримувати армію, але й задля фінансування відбудови та здійснення соціальних виплат. Не припиниться цей процес і після завершення бойових дій. За один тільки 2022 рік українська інфраструктура зазнала збитків на майже 144 мільярди доларів – усе необхідно буде відновлювати [2].

В умовах війни обсяги державних зобов'язань, насамперед перед іноземними державами, стрімко зростають. Неefективне управління державним боргом сприяє економічній дестабілізації країни. Вважаємо, збільшення зовнішнього державного боргу може спричинити зниження державного авторитету України на міжнародній економічній арені, а також викликає появу недовіри та сумнівності у спроможності нашої держави забезпечувати вчасне обслуговування взятих фінансових зобов'язань.

До вторгнення країни-агресора на територію України наша держава мала вже вироблену стратегію по управлінню державним боргом, але через війну - необхідне переорієнтування майже всіх пріоритетів та напрямів державного фінансування із метою забезпечення обороноздатності та вирішення величезної кількості гуманітарних проблем, що були спровоковані війною. Також здійснюється позаплановий пошук грошових ресурсів на внутрішньому та на зовнішньому ринках для того, аби профінансувати бюджети усіх рівнів.

Найбільш дієвими способами оптимізації боргової політики та зменшення боргового навантаження для України в умовах війни є:

- досягнення політичної підтримки з боку міжнародних партнерів щодо безповоротної міжнародної фінансової допомоги;
- затвердження нової боргової стратегії в умовах воєнного стану;
- здійснення реструктуризації боргових зобов'язань за погодженням з кредиторами щодо зміни терміну сплати платежів, зниження суми або процентної ставки;

– подання заявки до Міжнародного валютного фонду та Світового банку щодо прийняття України у перелік країн, що мають змогу пройти процедури списання заборгованості тощо [4].

Отже, основним викликом сьогодення у забезпеченні боргової безпеки України є потреба у комплексному вдосконаленні державної боргової політики та розробка нової боргової стратегії в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Маршалок Т., Маркуц Ю. Війна і державний борг – що маємо і що буде. *Вокс Україна*. 2023. URL: <https://voxukraine.org/vijna-i-derzhavnyj-borg-shho-mayemo-i-shho-bude>
2. Жирій К. Фінансова (не)залежність. Як будемо вилазити з боргової безодні. *Уніан*. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/derzhavnyj-borg-ukrajini-2023-syagaye-mayzhe-100-vvp-yaki-ye-shlyahi-rozv-yazannya-problemi-12370953.html>
3. Міністерство фінансів України. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2022/>
4. Гарбінська-Руденко А., Лямзіна О. Поняття та значення державного боргу України в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 259–263. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267661/263508>

Довгополук А.Б.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БАНКІВСЬКА ТА СТРАХОВА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Банки є основною рушійною силою розвитку економіки України та здійснення функціонування господарських зв'язків між юридичними та фізичними особами [3].

За інформацією Національного Банку України, станом на 2022 рік функціонувало 67 банків, з них – 30 з іноземним капіталом (у тому числі 23 зі 100% іноземним капіталом). Незважаючи на війну, банки виявилися операційно стійкими, вони щодня майже безперерійно надавали послуги клієнтам у тих регіонах, де це було безпечно для працівників та клієнтів. Із середини червня працювало вже близько 85% банківських відділень країни. Станом на 2021 рік функціонувало 71 банків, з них – 33 з іноземним капіталом (у тому числі 23 зі 100% іноземним капіталом). Станом на 2020 рік функціонувало 74 банків, з них – 33 з іноземним капіталом (у тому числі 23 зі 100% іноземним капіталом). Спостерігається тенденція скорочення відділень банків [1].

Таблиця 2.1

Кількість функціонуючих банків 2020-2022 рр

Рік	Банки	
	Кількість банків	З іноземним капіталом(зі 100% іноземним капіталом)
2020	74	33(23)
2021	71	33(23)
2022	67	30(23)

Джерело: складено на основі [1]

За підсумком Національного банку України, у 2022 році платоспроможні банки отримали 24,7 млрд грн чистого прибутку, у 2021 році чистий прибуток

платоспроможних банків склав 30,1 млрд. грн. Це на 26% більше, ніж за попередній рік – 23,8 млрд. грн [1].

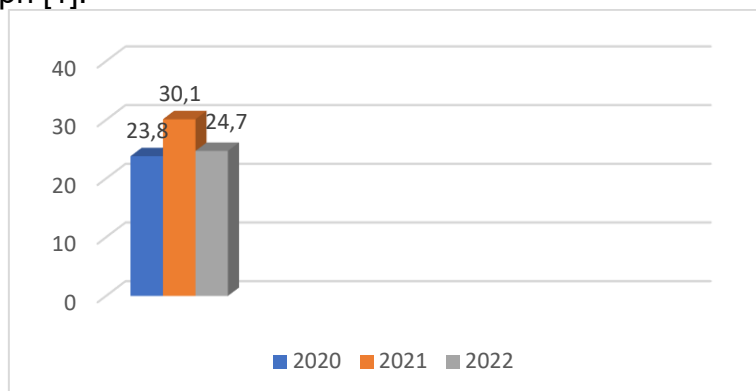

Рис. 2.1 Чистий прибуток отриманий банками 2020-2022 рр.
Джерело: складено на основі [1]

За даними НБУ станом на 2022 рік на ринку працює 140 страховиків, 13 з яких – компанії зі страхування життя, станом на 2021 рік в Україні було зареєстровано 142 ризикові компанії та 13, що спеціалізуються на страхуванні життя, станом на 2020 рік на ринку було зареєстровано 190 ризикових страховиків та 20 лайфових. Також аналіз ринку страхових послуг показав що частка страхових платежів з особистого страхування складає в Україні 16,8%. Це набагато менше за Великобританію, Японію, США та інших країн, де даний показник складає вище 58%. Про нерозвиненість ринку страхових послуг України вказує показник щільності страхування, який вдвічі менше за показники інших зарубіжних країн [2]. З 2018 – 2021 рр. показник щільності страхування зріс з 10,54 дол. США до 11,97 дол.

Таблиця 2.2

Кількість функціонуючих страхових компаній 2020-2022

Рік	Страхові компанії	
	Страховики	Компанії зі страхування життя
2020	140	13
2021	142	13
2022	190	20

Джерело: складено на основі [1]

Валові страхові премії за 9 місяців 2022 року скоротились на 25,5% з 38,1 млрд. грн до 28,6 млрд грн: від страхувальників – фізичних осіб отримано 17,6 млрд грн, від юридичних осіб 10,1 млрд грн та від перестраховальників 885,2 млн грн. У 2020 року валові страхові премії становили 21008 млн. грн, а вже у 2021 році вони збільшилися у 1,2 рази і становили 24779,8 млн. грн. При чому, найбільшу частку займають валові страхові премії від фізичних осіб. Це говорить про активне страхування населенням свого життя, здоров'я, майна тощо.

Рис. 2.2 Надходження страхової премії 2022р.

Джерело: складено на основі [1]

Обсяг чистих виплат клієнтам, які здійснили страховики в 2020 році, перевищив 14,4 млрд. грн. Це на 3% більше, ніж в 2019 році. У 2021 страховики виплатили 8,636 млрд грн чистих страхових виплат (на 34,9% менше). Рівень чистих виплат зменшився із 37,5% до 33,2% . У 2022 році чисті страхові виплати склали 9,3 млрд грн.

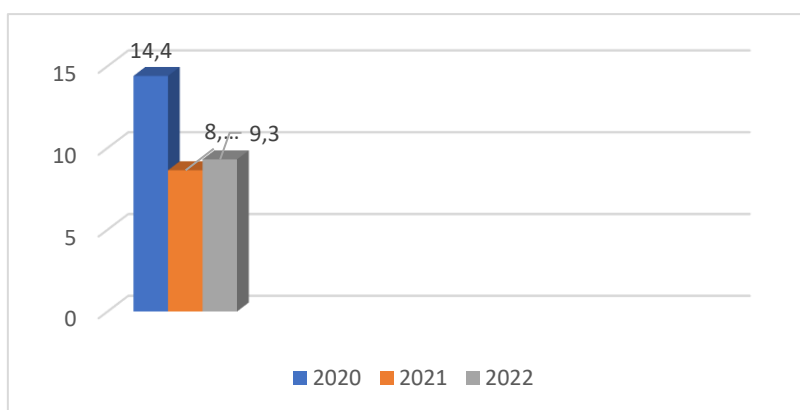

Рис. 2.3 Обсяг чистих виплат клієнтам 2020-2022

Джерело: складено на основі [1]

Даний показник є заниженим у порівнянні з показниками ринків страхування зарубіжних країн. Це негативно впливає на імідж певних страхових компаній та формує недовіру людей до страховальника. Частка страхових премій від перестраховальників протягом 2020- 2021 років зменшилася на 159,7 млн. грн. За даним показником можна сказати про зниження тенденції використовувати перестраховування як засіб зниження свого ризику [1].

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>. (дата останнього звернення: 14.04.2023).
2. Лащик І., Кондрат І., Віблий П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. Галицький економічний вісник. Львів. № 5. 2020. С. 105 – 112.
3. Гура О.Л. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. Ефективна економіка. Київ. № 5. 2020.

Мельничук Д. Є.
Науковий керівник: д.е.н., доц. Голинський Ю. О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОФШОРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Фінансова безпека є однією із основних і найбільш важливих складових та одночасно системоутворюючих елементів в системі економічної безпеки держави. З поміж усіх можливих ризиків, які загрожують фінансовій безпеці держави можна виділити декілька основних: недосконалість законодавства у сфері фінансів, недолики у бюджетній системі та нецільове використання бюджетних коштів, неефективність діючої податкової системи, ухилення від сплати податків та зростання тіньового сектору в економіці. Найбільш загрозливим пунктом для державної економіки є несплата суб'єктами податкових зобов'язань, що зменшує її платоспроможність та ставить під ризик виконання функцій та завдань, через механізм відтоку капіталу в інші країни. Сучасна наука виокремлює такі механізми ухилення від сплати податків:

- перекручування та навмисне спотворення результатів фінансово-господарської діяльності в реєстрах та документах бухгалтерського обліку, наприклад неподання фінансової звітності, податкових декларацій, проведення оплат без документального оформлення;
- порушення порядку обліку економічних показників, наприклад допущення бухгалтерських помилок для зменшення оподатковуваних сум та зменшення балансової вартості активів;
- необґрунтоване використання податкових пільг, тобто подання фіктивних документів, які є підставою для зменшення розміру оподаткування;
- залучення в систему взаєморозрахунків «фіктивних» або афілійованих контрагентів, зокрема через використання фірм, що знаходяться на території офшорних зон.

Сьогодні дуже часто податкове ухилення відбувається через останній із зазначених механізмів, такий унікальний процес, як офшоризація. Це явище почало розвиватись у зв'язку з посиленням інтеграційних та глобалізаційних процесів, а також завдяки орієнтованості усіх держав на посилення конкурентоздатності своїх економік та бізнесу.

Проблема появи в українській економіці офшорних компаній загострилася у 1991 р., коли Україна здобула незалежність, а суб'єкти господарської діяльності отримали можливість реєструвати дочірні компанії за межами країни в юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування, а сплата податків замінювалася щорічним фіксованим збором. На сучасному етапі, активно використовуються новітні Інтернет-технології, електронні платіжні системи, комп'ютеризацію банківської діяльності при легалізації (відмиванні) коштів, одержаних злочинним шляхом [1].

У світовій практиці поняття «офшорна зона» фактично не використовується. Відповідно до класифікації термінів відомих міжнародних організацій таких як FATF (Financial action task force on money laundering) та FSF (Financial stability forum) його пропонується вживати як «офшорний фінансовий центр». При цьому, офшорними фінансовими центрами вважаються території, які мають достатньо розвинений ринок капіталів, ліберальний фіскальний та валютний режими та уникають рекомендації міжнародних фінансових установ щодо вдосконалення міжнародного регулювання і контролю за фінансово-валютною й банківською системами [2].

В українську мову термін «офшор» був запозичений з англійської, що в перекладі означає «поза берегом», «у відкритому морі», «ізолюваний». Офшорна

юрисдикція – це зона, де для суб'єктів господарської діяльності, зареєстрованих на її території й отримують прибуток поза територією реєстрації, діють спеціальні правила (зокрема податкового характеру), економічно більш сприятливі, ніж для зареєстрованих компаній, які здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток на території цієї юрисдикції [3].

Офшорні фінансові центри характеризуються певними визначальними рисами, що зокрема і приваблює капітал на їх територію:

- ✓ низькі ставки оподаткування або ж взагалі їхня відсутність;
- ✓ поширення пільгового податкового режиму тільки на компанії-нерезиденти, які не провадять свою діяльність на території офшорної юрисдикції;
- ✓ забезпечення повноцінної банківської та фінансової конфіденційності;
- ✓ наявність угод про уникнення подвійного оподаткування;
- ✓ здійснення фінансових операцій лише за рахунок валютних коштів із зовнішніх джерел;
- ✓ відсутність митних пільг.

Таким чином переваги офшорних зон дозволяють суб'єктам господарювання не просто зменшити розмір податкового зобов'язання в Україні, а взагалі його уникнути, до того ж ще і забезпечити повну секретність фінансової інформації. Однак для держави офшори втілюють більше недоліків, а також несуть макроекономічні загрози. Окрім безпосереднього впливу на рівні окремої країни, широкомасштабне використання офшорних схем призводить до деструктивних змін у масштабі глобальної економічної системи [4].

Перш за все через механізм ведення бізнесу, зареєстрованого на території офшорних фінансових центрів відбувається неконтрольований відтік капіталу, який згубно впливає на стабільність фінансової системи. Офшорні зони основною своєю функцією «відмивання грошей» складають усе більшу загрозу національній економічній безпеці, яка включає стабільний стан усіх фінансово-економічних інститутів, розробку стратегій щодо посилення захисту національних економічних інтересів тощо.

На рисунку 1 зображено найбільш критичні та значні загрози фінансовій безпеці держави внаслідок виведення фінансових ресурсів в офшори:

Бюджетна	<ul style="list-style-type: none"> • недотримання планових податкових надходжень до бюджету; зростання дефіциту бюджету; погіршення зовнішньоторговельного балансу;
Боргова	<ul style="list-style-type: none"> • збільшення боргових зобов'язань держави; посилення залежності від МФО; зростання ймовірності дефолту;
Банківська	<ul style="list-style-type: none"> • збитковість банківської системи; падіння капіталізації банківської системи; скорочення кредитного портфеля банків та погіршення його якості;
Грошово-кредитна	<ul style="list-style-type: none"> • волатильні темпи інфляції; незбалансованість грошової пропозиції; високий рівень монетизації економіки;
Валютна	<ul style="list-style-type: none"> • зменшення обсягів валютних надходжень; нестабільність курсу національної валюти; посилення розрахункової кризи; повільне зростання міжнародних резервів;
Небанківського фінансового сектору	<ul style="list-style-type: none"> • дестабілізація фондового ринку; зниження дохідності ОВДП; зниження частки покриття внутрішнього боргу державними цінними паперами.

Рис. 1. Склад і структура загроз складовим фінансової безпеки держави у зв'язку з виведенням коштів в офшорні юрисдикції [5]

Реалізація ризиків та загроз внаслідок ухилення від сплати податків через механізм використання пропозицій офшорних зон має негативний вплив на дестабілізацію фінансової безпеки держави. При чому, це визначається на головних складових системи фінансової безпеки – бюджетній, борговій, банківській, грошово-кредитній, валютній, безпеку небанківського фінансового сектору.

У глобальному масштабі офшорна діяльність суперечить принципам сталого розвитку економіки, не забезпечує зростання національного багатства, не сприяє соціально-економічному прогресу та сприяє тінізації світової економіки та поширенню транснаціональної злочинності.

Отже, офшоризація економіки — це процес негативного впливу офшорної діяльності на національну економіку, що проявляється у непродуктивному відпливі капіталу за допомогою реалізації спеціальних бізнес-схем з використанням офшорних фірм з метою оптимізації умов інвестування, мінімізації або ухилення від оподаткування та/або відмивання грошей. Це є зрада національним інтересам і загроза державності України. Усе це вимагає здійснення в Україні ефективної політики деофшоризації, яка має включати комплекс державних заходів, законодавчих ініціатив, що спрямовані на протидію приховування доходів суб'єктів, що формально належать компаніям, які знаходяться в офшорах. Зазначена система заходів щодо деофшоризації покликана: підвищити рівень збирання податків; значно ускладнити відмивання кримінальних грошей; підвищити прозорість глобального і внутрішньо-національного бізнесу; сприяти посиленню контрольованості бізнесу з боку держав, у яких зареєстровані суб'єкти підприємницької діяльності. Дієва реалізація державної політики деофшоризації економіки сприятиме покращенню стану макроекономічної стабільності, активізації інвестиційної діяльності, забезпеченню національної економічної безпеки та державності України.

Список використаних джерел:

1. Копитко М. І., Вінічук М. В. Використання офшорних зон як спосіб уникнення від оподаткування. *Вчені записки університету «КРОК» №1: 2021 рік.*
2. *Entsyklopediya ofshornoho biznesu [Encyclopedia of offshore business], London. Zurich. Boston: Finance Research Group, 255 p.*
3. Вороніна Н.В., Вороніна А.М. Теоретичні і методологічні основи функціонування офшорних юрисдикцій. *Фінанси і кредит. 2007. № 9 (249). С. 56–61. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=9337048>.*
4. Кондрат І. Ю., Папірник С. Є. Офшорні фінансові центри: особливості функціонування та вплив на вітчизняну й світову економіку. *Електронний журнал «Економіка та суспільство». 2022 р. №37.*
5. Василечко Н. В., Васильців Т. Г. Сутнісні характеристики, ризики та загрози фінансової безпеки держави внаслідок ухилення від сплати податків з використанням офшорних зон. *Ефективна економіка. 2019. № 11.*
6. Варналій З.С., Мендрик Д. Є. Офшорні зони як виклики та загрози фінансовій безпеці України / З.С. Варналій // *Фінансові послуги. — 2018. — № 2.*

Холост А.Б.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В МИТНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

Інвестиції в митній політиці можуть відігравати важливу роль у забезпеченні економічного розвитку та стабільності країни. Це може включати в себе модернізацію митних систем, створення ефективних митних процедур, зменшення корупції в митницях та підвищення прозорості. Правильно сплановані інвестиції в митну політику можуть сприяти збільшенню обсягів торгівлі та зменшенню митних бар'єрів для підприємств та економіки загалом.

Митниці Держмитслужби за 2022 р. виявили порушень митних правил на суму 2,9 млрд грн. Упродовж 2022 р. митниці Державної митної служби України виявили 11 098 порушень митних правил на суму 2,9 млрд грн (вартісний показник збільшився на 5 % порівняно з показником 2021 р.). Вилучено предметів правопорушень на суму понад 697,5 млн грн. Зокрема вилучено: промислових товарів на суму 457,5 млн грн; продовольчих товарів та сільгосппродукції – на 49 млн грн; валюти – на 147,3 млн грн; транспортних засобів – на 43 млн грн. Безпосередньо митницями розглянуто 9 825 справ про порушення митних правил. Застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму майже 770 млн грн. На розгляд до суду митницями передано 5 721 справи про порушення митних правил на суму 3 млрд грн. За результатами розгляду справ судами накладено стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму понад 1,8 млрд грн. Таким чином, кількісний та вартісний обсяги митних правопорушень залишаються значними[1].

Тому інвестиції в митну політику можуть допомогти у зміцненні фінансової стабільності та забезпеченні виконання міжнародних фінансових норм і стандартів. Митна політика України в контексті фінансової безпеки має декілька важливих аспектів:

1. Ефективність митних процедур: Одним з напрямків інвестицій може бути розвиток електронних систем контролю та спрощення митних процедур. Це допомагає зменшити адміністративні бар'єри для зовнішньої торгівлі та покращити швидкість та ефективність митного контролю.

2. Боротьба з корупцією: Україна зосереджує зусилля на зменшенні корупції в митницях, оскільки корупція може порушувати фінансову стабільність країни і зменшувати доходи від митниці.

3. Зменшення контрабанди: Також інвестиції можуть бути спрямовані на створення спеціалізованих митних постів та лабораторій для виявлення контрабандних товарів та незаконного переміщення капіталу. Це допомагає покращити якість митного контролю та забезпечити більш ефективно припинення незаконних операцій.

4. Митні пільги та податкова безпека: Україна має регулювання митних пільг та ставок, які впливають на фінансову безпеку країни, забезпечуючи належне збирання податків та мита.

5. Виконання міжнародних зобов'язань: Україна дотримується міжнародних митних стандартів та угод, що сприяє фінансовій стабільності та співпраці з іншими країнами.

6. Підвищення якості послуг: Інвестиції можуть бути спрямовані на навчання митників та підвищення їхньої кваліфікації. Щоб забезпечити дотримання митних правил та процедур під час переміщення товарів через митний кордон митник повинен мати профільну освіту і глибокі знання і кількарічний досвід[2].

Інвестиції грають важливу роль у митній політиці України з точки зору фінансової безпеки. Залучення іноземних інвесторів є одним з основних завдань митної політики, оскільки це сприяє розвитку економіки країни та зміцненню фінансової стабільності.

Митна політика може включати застосування спеціальних митних режимів, таких як митні пільги та зони вільної торгівлі, для приваблення іноземних інвесторів. Це може включати зниження митних тарифів на імпорт товарів, спрощення митних процедур, надання податкових пільг та інші заходи, що стимулюють інвестиційний клімат.

Залучення іноземних інвестицій має багато переваг для фінансової безпеки країни. По-перше, це сприяє зростанню виробництва та створенню нових робочих місць, що позитивно впливає на економічний розвиток країни. По-друге, іноземні інвестиції забезпечують приплив іноземної валюти, що покращує фінансову стабільність країни. По-третє, іноземні інвестиції сприяють оновлення технологій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств.

Проте, важливо забезпечити ефективний контроль за іноземними інвестиціями та запобігти можливим ризикам для фінансової безпеки. Для цього можуть бути введені обмеження на іноземні інвестиції у стратегічні галузі, встановлені правила та умови для залучення іноземних інвесторів, а також здійснюватися моніторинг та контроль за діяльністю іноземних компаній.

Отже, інвестиції в контексті фінансової політики в митній політиці України мають на меті залучення іноземних інвесторів, що сприяє розвитку економіки та зміцненню фінансової стабільності країни. Проте, важливо забезпечити ефективний контроль та обмеження для запобігання можливим ризикам.

Список використаних джерел:

1. За 2022 рік митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на суму 2,9 млрд грн. URL: <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/za-2022-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-sumu-29-mlrd-grn-1051> (дата звернення: 27.10.2023)

2. Яка реформа потрібна митниці. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/31/700690/> (дата звернення: 28.10.2023)

Яворська С. І.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я.
Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНИЙ БЕЗВІЗ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту так званого «митного безвізу» є одним із наймасштабніших проєктів у національному митному законодавстві та надає можливість приєднатися до міжнародного застосування електронної транзитної системи NCTS (New Computerized Transit System), яку впровадити європейські практики у здійсненні митних процедур в Україні. Але разом зі спрощенням митних процедур з ЄС, виникають проблемні питання пов'язані з імплементацією цих норм, адже суб'єкти господарської діяльності ЄС мають велечезний досвід застосування норм Конвенції, тоді як для адаптації української митної системи до нових вимог потрібен час [1].

З 1 жовтня 2022 року, для України набрали чинності положення Конвенції про процедуру спільного транзиту . Україна стала 36-ю державою-учасницею Конвенції. До неї також входять такі країни, як входять : держави ЄС, Велика Британія, країни Європейської асоціації вільної торгівлі (EFTA) (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія), Туреччина, Північна Македонія, Сербія.

Щоб запровадити NCTS в Україні, знадобилися чималі зусилля: треба було ухвалити передбачені Законом України від 12 вересня 2019 року № 78-ІХ "Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи" підзаконні нормативно-правові акти , мати необхідне програмне забезпечення, навчити персонал та трейдерів користуватися ним, спробувати упродовж певного періоду роботу системи в національному масштабі. А після позитивної оцінки з боку європейських експертів - розпочати процес приєднання до міжнародної Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) .

NCTS - це технологія, що лежить в основі Конвенції про процедуру спільного транзиту. Використовується вона державами - учасницями для контролю за спільним транзитом; створена для підвищення ефективності та безпеки цієї процедури. Система пов'язує митні служби в країнах-учасницях Конвенції, дозволяючи обмін митними даними. Працює вона наступним чином: трейдери подають свої декларації в електронному вигляді. Рух товарів здійснюється в рамках однієї транзитної процедури, від початку і до кінця: за однією транзитною декларацією, із покриттям однією фінансовою гарантією [2].

NCTS дає можливість налагодити обмін інформацією про всі етапи митного оформлення товарів з використанням електронних повідомлень в режимі реального часу та підвищити ефективність застосування механізму аналізу ризиків.

Розпочавши використання системи NCTS на міжнародному рівні, митна служба отримує можливість:

1. запровадити обмін митною інформацією щодо транзитних вантажів з 35-ти країнами в режимі реального часу;

2. використовувати єдину митну декларацію та єдину фінансову гарантію для переміщення товарів від країни відправлення до країни призначення, які є договірними сторонами Конвенції;

3. отримувати достовірну інформацію про транзитні переміщення товарів, що прямують в Україну, від митних органів країн – учасниць Конвенції до моменту ввезення цих товарів на митну територію України;

4. запровадити спеціальні транзитні спрощення (загальна фінансова гарантія, звільнення від гарантії, авторизований вантажовідправник / вантажоодержувач, самостійне накладання пломб) [3].

Загальна кількість переміщень з України за 11 місяців склала 15 725. У серпні 2023 року в країнах-учасницях Конвенції про процедуру спільного транзиту було завершено 3 362 переміщення, розпочатих в Україні. З початку міжнародного застосування NCTS по 3 430 деклараціях спільного транзиту товари були успішно доставлені до митниць призначення на митній території України.

Станом на кінець серпня 2023 року підприємствам надано 72 авторизації на застосування транзитних спрощень, з них 32 авторизації на використання загальної гарантії (у тому числі 9 – на збільшення розміру референтної суми загальної гарантії та 1 – на використання загальної гарантії зі зменшенням розміру референтної суми до 30%), 33 авторизації – на об'єкти авторизованих вантажовідправників та вантажоодержувачів, а також 7 авторизацій на використання пломб спеціального типу. Більше 30 заяв від підприємств знаходяться на різних етапах розгляду.

З моменту запуску в кінці квітня 2023 року вебсервісу електронної подачі гарантій для застосування при спільному транзиті гарантами, які мають право гарантувати переміщення товарів під процедурою спільного транзиту, в електронному вигляді зареєстровано 27 загальних та 740 індивідуальних гарантій. Станом на кінець серпня 2023 року вебсервіс електронної подачі гарантій активно використовується уже 5 гарантами [4].

Загалом, за період 11-ти місяців «митного безвізу» було оформлено 19155 транзитних декларацій. Їх розподіл по місяцях відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Загальна кількість оформлених транзитних декларацій за жовтень 2022 року – серпень 2023 року

(одиниць)

Період	Кількість декларацій : Україна як митниця відправлення	Кількість декларацій : Україна як митниця призначення
Жовтень 2022 р.	22	67
Листопад 2022 р.	137	67
Грудень 2022 р.	285	130
Січень 2023 р.	309	158
Лютий 2023 р.	365	204
Березень 2023 р.	786	285
Квітень 2023 р.	1372	287
Травень 2023 р.	2698	331
Червень 2023 р.	3193	386
Липень 2023 р.	3196	738
Серпень 2023 р.	3362	777

Джерело: складено на основі [4].

Аналізуючи дані, отримані в таблиці 1, про кількість транзитних декларацій України як митниці відправлення та призначення протягом 11-ти місяців, спостерігається значний ріст загального обсягу транзитних декларацій протягом зазначеного періоду, з особливим активним ростом у квітні, травні, та червні 2023 року, кількість декларацій, оформлених в Україні як митниці відправлення, має тенденцію до збільшення, досягнувши найвищого показника у серпні 2023 року (3362 декларації), кількість декларацій в Україні як митниці призначення також зросла, з

розподілом, який підкреслює збільшення активності влітку 2023 року, з найвищими показниками у липні та серпні.

Отже, можна вважати, що період "митного безвізу" супроводжується значним зростанням обсягу транзитних операцій, що може вказувати на позитивний розвиток міжнародної торгівлі та активність у зовнішньоекономічних відносинах України.

Підсумовуючи все, аналізоване вище, можемо дійти висновку, що митний безвіз сприяє розширенню зовнішньоекономічних зв'язків України, дозволяючи підприємствам легше та ефективніше здійснювати міжнародну торгівлю, зняття митних бар'єрів сприяє збільшенню обсягів експорту українських товарів, що може позитивно вплинути на економіку країни, митний безвіз полегшує процеси логістики та транзиту товарів, зменшуючи час та витрати на митні операції, крім цього, зручний митний режим може збільшити привабливість України для іноземних інвесторів, сприяючи розвитку бізнес-середовища.

Митний безвіз також може сприяти зростанню економіки через збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та стимулювання бізнес-активності, зняття митних обмежень може сприяти розвитку партнерств з іншими країнами, створюючи нові можливості для співпраці та участі в міжнародних проектах, збільшення транзитних потоків може стимулювати удосконалення митної інфраструктури та впровадження сучасних технологій у митні процеси, зняття митних бар'єрів сприяє розвитку логістичного сектору, що важливо для оптимізації транспортних та постачальницьких ланцюгів.

У цілому, митний безвіз має потенціал стати важливим фактором для розвитку економіки та підвищення міжнародної конкурентоспроможності України.

Список використаних джерел:

1. Ільченко О. Митний безвіз для України: правові аспекти. Публічне право. 2022. Т. 4, № 48. С. 60–64. URL : <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/48/5.pdf>
2. Носальська І. "Маленький вступ" до ЄС. Україна запроваджує митний безвіз. 2022. URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4512273-malenkyi-vstup-do-yes-ukraina-zaprovadzhuie-mytnyi-bezviz>
3. Тасліцький Г. Митний безвіз: про що насправді йдеться. Юридична газета. Всеукраїнське професійне юридичне видання. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/mitniy-bezviz-pro-shcho-naspravdi-ydetsya.html>
4. Державна митна служба України. За 11 місяців «митного безвізу» оформлено більше 19 тис. транзитних декларацій у системі NCTS (New Computerized Transit System). URL : <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/za-11-misiatsiv-mitnogo-bezvizu-oformleno-bilshe-19-tis-tranzitnikh-deklaratsii-u-sistemi-ncts-new-computerized-transit-system-1279>

Яворська С. І.
Науковий керівник: к.е.н., доц., Гринчишин Я. М.
Львівський національний університет імені Івана Франка

МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану послужило потужним стимулом для великої кількості законодавчих ініціатив, особливо в галузі податкового та митного законодавства. Основна мета цих змін полягає в забезпеченні швидкого та безперешкодного ввезення з-за кордону товарів, що набуває особливої актуальності у воєнний період.

Чи не найпершою інституцією, робота якої зазнала відчутних змін у зв'язку із введенням воєнного стану, стала митниця. Парламент, Уряд України та профільні органи виконавчої влади ухвалили значну кількість нормативно-правових актів, що не лише спрощують порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів, а й надають певні пільги для імпортерів. Ці заходи спрямовані на оперативне, безперешкодне та повноцінне забезпечення населення України та Збройних Сил України всім необхідним у такий складний час.

Новації митного оформлення товарів стосуються імпорتنих та експортних операцій, порядку роботи митних органів, правового регулювання ввезення деяких товарів тощо [1].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів:

1. На період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” під час ввезення на митну територію України товарів їх декларування та митне оформлення відповідно до митного режиму імпорту може здійснюватися шляхом подання попередньої митної декларації, яка містить всю необхідну інформацію для випуску товарів, без пред'явлення таких товарів митному органу або за місцем перетину митного кордону України шляхом подання митної декларації, заповненої у звичайному порядку, або в будь-якому митному органі в установленому законодавством порядку.

2. Митне оформлення товарів здійснюється без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім державного експортного контролю).

3. Державна митна служба чи визначений нею митний орган можуть здійснювати відстрочення сплати митних платежів під час ввезення на митну територію України товарів на підставі письмової заяви платника податків, поданої одночасно з митною декларацією

4. Декларувати потрібно кожен транспортний засіб окремо, крім того, рекомендуємо письмово повідомити митний орган про намір ввезти такі товари на територію України, задля того, щоб уникнути черг на кордоні. В такому письмовому повідомленні обов'язково потрібно вказати інформацію про транспортний засіб та дані особи-декларанта.

5. Товари визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом (Постанова Кабміну №224 від 7 березня 2022 року), тобто без прийняття відповідних рішень спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги (Мінсоцполітики) в кожному конкретному випадку, як це було до воєнного стану [2].

Перше, що зробила держава з введенням воєнного стану, це врегулювала ввезення найбільш необхідних для життєзабезпечення та оборони країни товарів. Основні зміни стосуються такого:

1. Спрощений порядок ввезення гуманітарної допомоги від донорів (іноземних фізичних або юридичних осіб) [1]. Гуманітарною допомогою в період воєнного стану вважаються такі товари, як:

- засоби індивідуального захисту: каски, бронежилети, тканини (матеріали) та нитки для виготовлення бронежилетів;

- окремі товари військового призначення, для яких встановлено спрощений порядок: тепловізори та прилади для нічного бачення, пластини для бронежилетів, переносні радіостанції нецивільного призначення, БПЛА, біноклі, монокуляри та приціли (оптичні і коліimatorні). Для визнання таких товарів гуманітарною допомогою, потрібно подати митному органу гарантійний лист від кінцевого отримувача. Кінцевими отримувачами можуть бути: правоохоронні органи, органи військового управління, визначені Міністерством оборони, інші військові формування, утворені відповідно до закону, інші суб'єкти, які здійснюють боротьбу з тероризмом відповідно до закону.

- ввезення інших товарів військового призначення та товарів подвійного використання відбувається за довоєнною процедурою [3].

2. Тимчасове звільнення від оподаткування товарів та транспортних засобів ввізним митом (всіх суб'єктів господарювання) та ПДВ (суб'єктів господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку I, II та III (крім тих, що сплачують 3% доходу) груп) [1]. Також, транспортні засоби, що ввозяться громадянами, також звільняються від сплати акцизного податку. Потрібно зазначити, що такі послаблення не розповсюджуються на транспортні засоби, котрі походять або ввозяться з країни-окупанта, агресора та/або з окупованої території України [3].

3. Спрощена процедура звільнення від оподаткування ПДВ лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них. Наразі не потрібно отримувати довідку від МОЗ чи особи, уповноваженої на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я. Також розширено перелік лікарських засобів, що закуповують для виконання програм та здійснення централізованих заходів з охорони здоров'я [1].

4. Інші новації: державою фактично встановлено заборону на експорт деяких товарів, а також становлено мораторій на проведення перевірок щодо дотримання митного законодавства [3], припинено видачу на ввезення та анулювання вже раніше виданих дозволів на видавничу продукцію з РФ, фактично повна заборона до ввезення; продовжено строк звільнення брухту чорних і кольорових металів від оподаткування ПДВ до 2027 року [1].

Митне оформлення товарів військового призначення та подвійного використання як гуманітарної допомоги здійснюватиметься за наявності:

- декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою;
- дозвільного документа Державної служби експортного контролю України, якщо його необхідність передбачена постановами КМУ від 20.11.2003 р. № 1807 і від 28.01.2004 р. № 86 [4].

Основними змінами, що стосуються експортних операцій, є доповнення переліку товарів, експорт яких у будь-яких кількостях підлягає ліцензуванню - на м'ясо курей, яйця кур, а також такий стратегічний товар для України як пшениця і суміш пшениці та жита (меслин). Згідно перших змін також підлягали ліцензуванню при експорті кукурудза та олія соняшникова, однак в подальшому були виключені з переліку.

Разом з цим, Уряд зменшив до нуля квоти на деякі товари, експорт яких в межах раніше діючих обсягів квот дозволявся за умови отримання ліцензій, а понад квоту - заборонявся. Мова йде про худобу, м'ясо, жито, овес, гречку, просо, цукор, сіль. Таким чином, держава фактично заборонила експорт зазначених товарів. В рамках другого раунду змін відмінили квоту і на добрива, проте в подальшому встановлено квоту на деякі азотні добрива у розмірі 210 000 тонн.

На період воєнного стану НБУ також змінив порядок роботи банківської системи. Змінами, що безпосередньо стосуються можливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заборонено здійснювати транскордонний переказ

валютних цінностей з України/переказ коштів на кореспондентські рахунки банків-нерезидентів за імпорتنі операції, окрім купівлі товарів критичного імпорту. Це означає, що на час дії воєнного стану імпортери фактично не можуть розраховуватися за товари, якщо вони не є товарами критичного імпорту.

Митні органи в умовах воєнного стану працюють в посиленому режимі, адже повинні забезпечити якомога швидший процес митного оформлення вантажів, значна частина яких завозиться в Україну у якості гуманітарної допомоги. З основних змін у роботі митних органів, які необхідно врахувати при плануванні зовнішньоекономічної діяльності - з 28.02.2022 року тимчасово закрито пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю на ділянці кордону з РФ та РБ, на Придністровській ділянці українсько-молдовського кордону, а також деякі пункти пропуску повітряного виду сполучення [1].

Практично всі положення вказаних вище нормативних актів, які були прийняті у зв'язку з військовою агресією Росії проти України, матимуть чинність лише протягом періоду воєнного стану і втратять свою силу при його завершенні або скасуванні. Оскільки процес імпорту товарів може бути тривалим, і закінчення чи скасування воєнного стану може відбутися під час транспортування товарів, це може призвести до зміни порядку митного оформлення. Тому підприємствам варто звернути увагу на особливості застосування законодавства під час митного оформлення.

Список використаних джерел:

1.Накліцький Д. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу. Митниця і ЗЕД. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovariv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu

2.Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану: Постанова Каб. Міністрів України від 09.03.2022 р. № 236 : станом на 1 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-п#Text>

3.Сітніков М. Р. Митне оформлення товарів в Україні. Що змінилось в умовах воєнного стану. Домінантна. Адвокатське об'єднання. 2022. URL: <https://dominanta-law.com/mytne-oformlennya-tovariv-v-ukrayini-u-voyenyi-stan>

4.Як спрацював "митний безвіз" за рік та про імпорту товарів військового призначення: новації на митниці. Час Чернігівський. 2023. URL: <https://cntime.cn.ua/yak-spracyuvav-mitnij-bezviz-za-rik-ta-pro-import-article/>

Яворська С. І.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ : ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дослідження проблем та перспектив розвитку цифрової економіки в Україні є досить актуальним, адже зараз відбувається рішучий перехід від сировинної економіки до високотехнологічного виробництва. Сучасні тренди нових технологічних рішень та можливостей, глобальна інформатизація активізують цей процес. Разом із тим цифровізація орієнтується на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок. Цифровізація також є інструментом економічного зростання шляхом

підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності. Крім того, ефективне використання інструментів цифрової економіки є засобом забезпечення інформаційної безпеки та стабільності [1, с.56].

Не дивлячись на всю користь цифрової економіки, існують також проблеми та перешкоди на шляху впровадження її в Україні. Найвагомішою дилемою є : не досить розвинена інфраструктура, низька технологічна освіченість, труднощі з доступністю для суспільства. Також у нашій країні застаріла техніка в державних організаціях, що теж не дає змоги цифровій економіці розвиватися з більшою потужністю.

В Україні не існує бачення та жодної державної ініціативи, програми, стратегічного документа, спрямованих на створення комплексної національної системи розвитку цифрової грамотності. Також на державному рівні відсутні інструменти моніторингу та оцінки цифрових навичок і компетенцій. Через це важко визначити вектор і конкретні дії щодо розвитку сфери цифрових навичок і компетенцій в Україні на найближчу перспективу [6, с.10].

Крім цього, існує ризик щодо належної безпеки інформації. Новітні технології, зокрема такі, як штучний інтелект призведуть до активних змін на ринку праці внаслідок зменшення кількості робочих місць в одному сегменті та їх збільшенню в іншому. Активний розвиток цифрової економіки зумовлює не лише появу нових можливостей, а й загрози для суспільства внаслідок деструктивного характеру цифрових технологій, які мають негативний вплив на продуктивність та зайнятість населення [4, с.40].

Втім інноваційна активність підприємства, його спроможність імплемувати в свою діяльність інформаційно-комунікаційні технології, схильність до впровадження інноваційних цифрових продуктів і діджиталізації процесів надання послуг споживачам визначають рівень конкурентоздатності фірми на ринку. Цифровізація приносить низку переваг для бізнесу: оптимізація витрат і роботи персоналу; розширення клієнтської бази; прискорення процесів надання послуг; підвищення рівня інформаційної безпеки підприємств і їх споживачів; збільшення обсягів і темпів передачі інформації; сприяння інтеграції у глобальні ринки; спрощення процесів адаптації до світових стандартів тощо .

Тенденції цифровізації притаманні і національній економіці України. Щоправда, темпи цифровізації дещо поступаються передовим країнам світу. На жаль, у 2022 році ці процеси у низці галузей національного господарства почали сповільнюватись через колосальні збитки і втрати, що зазнає вітчизняний бізнес від повномасштабної війни у країні [2, с.4].

Варто звернути увагу на статистичні показники використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах в Україні та провести дослідження динаміки цих показників. Загальний стан та найбільш суттєві зміни за період 2018-2022 роки представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка чисельності підприємств в Україні, які використовують інформаційно-комунікаційних технології протягом 2018-2022 років

Показники	2018	2019	2021	2022
кількість підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет, од.	43303	43785	44508	42785
у % до загальної кількості підприємств, %	88,0	86,4	86,6	85,1
частка кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень, у загальній кількості підприємств, %	9,8	10,3	10,2	9,8

Джерело: складено на основі [3].

Зауважимо, що упродовж аналізованих років, спостерігалась тенденція до збільшення, окрім 2022 року, що пов'язано з активними бойовими діями на території держави. Так, кількість підприємств, які мають доступ до Інтернету зростала від 43303 підприємств у 2018 р. до 44508 у 2021 р. У відносних показниках ситуація виглядає дещо інакше. Попри кількісне зростання числа підприємств, що мають доступ до Інтернету, у відсотковому співвідношенні офіційна статистика показує скорочення від 88% у 2018 р. до 85,1% загальної кількості підприємств у 2022 р. Якщо розглядати ці показники у розрізі видів економічної діяльності, то маємо наступне : у 2018 році лідирували такі види економічної діяльності , як виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 95,8% та телекомунікації (електрозв'язок) – 95,3%. У 2019 році ситуація не змінилась, вони становили 94,2% та 94,1% відповідно. Що стосується 2021 року, то тут першість займає виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 98,2%. У 2022 році однозначними лідерами є операції з нерухомим майном – 99,7% і виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення – 98,7% [3]. Що стосується кількості підприємств , які купують послуги хмарних обчислень, то від 2018 по 2021 рік відбувалося зростання, а у 2022 році відбулося зменшення у частці підприємств, хоч і не значне.

Наведені вище дані свідчать про високий рівень забезпеченості вітчизняних підприємств доступом до ресурсів мережі Інтернет. Це досить важливо для національної економіки з точки зору сприяння її діджиталізації. Окрім цього, це створює передумови для прискореної інтеграції українських підприємств на закордонні ринки, а також транспарентності їх діяльності [2,с.5].

Безперечно цифровізація економіки має безліч переваг для населення, бізнесу та країни в цілому. Однією з них є можливість зменшити відсоток тіньової економіки внаслідок легко контрольованих цифрових транзакцій. Крім того, з появою внутрішнього ринку цифрових технологій з'являються нові можливості для вітчизняних ІТ-підприємств, що значно зменшує відтік робочої сили .

Інформаційно-комунікаційні технології створюють нові можливості для населення у використанні державних послуг. Завдяки єдиним державним реєстрам багато питань вдається вирішити у віртуальному просторі, зокрема: знайти відповідну інформацію про перелік послуг певної організації, оформити заявку на послугу, зареєструватися на прийом і т.ін. [4,с.40]. Позитивним наслідком цифровізації є також доступ мешканців різних місцевостей до знань. У сучасній економіці головним чинником конкурентоспроможності на ринку праці є інтелектуальний капітал працівників [5].

Окрім цього, до переваг цифрової економіки можна також віднести нижчі ціни на товари, їх доступність та широку різноманітність, економію часу та людських ресурсів як робочої сили і водночас практично «нескінченність» товарів в електронному вигляді.

У підсумку варто відзначити, що цифровізація економіки має безсумнівно багато переваг для України. Проте, існують також і серйозні проблеми та перешкоди, які потребують уваги. З цими викликами потрібно працювати, розвиваючи цифрову інфраструктуру, стратегії та заходи для забезпечення безпеки та стійкості в цифровому середовищі. Загалом впровадження цифрової економіки в Україні вимагає комплексного підходу, який враховує переваги і виклики, та спрямований на підвищення якості життя населення та зростання ефективності економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Жекало Г.І. Цифрова економіка України: проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. № 26. С. 56-60 . URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/27376/1/ЦИФРОВА_ЕКОНОМІКА_УКРАЇНИ_ПРОБЛЕМИ_ТА.pdf
2. Котелевець Д. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. С. 3-10.
3. Державна служба статистики України. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах: використання мережі Інтернет, послуг хмарних обчислень, робототехніки. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/arh_ikt_u.html
4. Гавриленко Н.Г. Сучасні тенденції цифровізації економіки : проблеми та перспективи розвитку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Економіка . Серія: «Економічні науки» .№ 3(47), 1 т., 2021 . С. 36-46.
5. Піжук О. І. Цифрова трансформація економіки України: обмеження та можливості: монографія / О. І. Піжук; Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2020. 504 с.
6. Ночвай В., Корявець М., Приходько О., Олексюк Л. Аналітичний звіт «Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП» . 2018. С. 1- 16

Михальчук С. В.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У. З.
Львівський національний університет імені Івана Франка

АДАПТАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Інвестиційний ринок в Україні став об'єктом підвищеного інтересу та досліджень в останні роки, і це не дивно, оскільки країна переживає надзвичайно складний період своєї історії. Із початком війни на сході України, яка розпочалася у 2014 році, інвестиційний ринок стикнувся з викликами та обмеженнями, які мають надзвичайно серйозний вплив на економіку та бізнес-середовище країни. Варто виокремити деякі ключові аспекти впливу війни на розвиток інвестиційного ринку України.

По-перше, з початком війни, Україна стала менш привабливою для іноземних інвесторів через нестабільну економічну ситуацію та воєнні ризики. Це призвело до погіршення умов інвестиційного середовища, що має великий вплив на розвиток бізнесу та економіку країни в цілому.

По-друге, військово-промисловий комплекс отримав значну інвестиційну підтримку, у зв'язку з війною. У той же час, інвестиції в інфраструктуру та соціальну сферу взагалі не здійснювалися.

По-третє, уряд України вживав заходи для залучення інвестицій та стимулювання бізнесу в умовах війни. Запровадження реформ, які спрямовані на поліпшення бізнес-клімату та забезпечення правової захищеності інвесторів, стали пріоритетом в його діяльності.

Тобто, український інвестиційний ринок під час війни залишається складним та динамічним. Важливою метою політики уряду є поліпшення умов для інвесторів та відновлення економічної стабільності після закінчення війни.

Під час повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році інвестиційний ринок України також зазнав значних потрясінь. Однак, незважаючи на це, спостерігається тенденція до відновлення інвестиційної активності, а саме:

– зростання обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ). За даними Міністерства економіки України, за 9 місяців 2023 року обсяги ПІІ в Україну склали \$2,9 млрд, що

на 20% більше, ніж за аналогічний період 2022 року. З них \$1,8 млрд – це прямі інвестиції в реальний сектор економіки, а \$1,1 млрд – це портфельні інвестиції [1].

– посилення інтересу міжнародних фінансових організацій до України. З початком повномасштабного вторгнення Україна отримала значну фінансову підтримку від міжнародних фінансових організацій, зокрема від МВФ, ЄБРР та ЄІБ, а також від іноземних країн. За даними Міністерства фінансів України, за 9 місяців 2023 року Україна отримала від МВФ \$3,9 млрд, від ЄБРР \$1,2 млрд та від ЄІБ \$0,5 млрд [2].

– розвиток внутрішнього ринку капіталу. У 2023 році спостерігається поживлення на внутрішньому ринку капіталу. Зокрема, відбулося кілька успішних IPO українських компаній, а також зросла активність на фондовому ринку. У 2023 році на фондовому ринку України було проведено 11 IPO, загальна сума яких склала \$1,2 млрд. Серед найбільших IPO – IPO компанії "Укренерго" (€2,2 млрд), IPO компанії "Альфа-Банк" (€1,2 млрд) та IPO компанії "Метінвест" (€1,1 млрд) [3].

Основними галузями, які приваблюють інвесторів на сьогоднішній день, є:

1. Агропромисловий комплекс. Україна є одним із найбільших виробників сільськогосподарської продукції у світі. Інвестиції в сільське господарство, обробку продуктів та логістику можуть призвести до покращення врожаїв та збільшення експортних можливостей.

2. Енергетика. Україна має значні запаси природних ресурсів, зокрема газу, нафти та вугілля, а також розвиває відновлювану енергетику. Ця різноманітність природних ресурсів робить Україну привабливою для іноземних інвесторів, які можуть бачити можливості для вкладення коштів у видобуток та переробку цих ресурсів, а також в розвиток відновлюваних джерел енергії, що сприяє зменшенню залежності від імпорту та розвитку стійкої енергетичної системи. Окрім цього, Україна потребує значних інвестиційних ресурсів для відновлення енергетичної інфраструктури, яка зазнала руйнувань під час війни.

3. IT-сектор. Україна має сильний IT-сектор та висококваліфіковану робочу силу. Іноземні інвестори зацікавлені в розробці програмного забезпечення, послугах інформаційної безпеки та інших технологічних проектах що дасть можливість

Таким чином, Україна має значний потенціал для стабільного розвитку і, незважаючи на виклики війни, інвестиційний ринок залишається важливим інструментом для забезпечення сталого росту та економічної стабільності. Подальше його зростання буде залежати від ефективних реформ, залучення іноземних інвесторів та активної взаємодії між урядом, бізнесом та міжнародними партнерами.

Список використаних джерел:

1. Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2023).

2. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://www.minfin.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2023).

3. Forbes.ua: веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/> (дата звернення: 05.11.2023).